

ANDRAGOŠKI CENTER REPUBLIKE SLOVENIJE

Razvojno-raziskovalni projekt

RAZVOJ IN IMPLEMENTACIJA SREDIŠČ ZA SAMOSTOJNO
UČENJE

Raziskovalno poročilo

1. del

Avtorica: Irena Benedik

Ljubljana, september 1995

Razvojno -raziskovalni projekt:

RAZVOJ IN IMPLEMENTACIJA SREDIŠČ ZA SAMOSTOJNO UČENJE

Izvajalec:

Andragoški center Republike Slovenije

Nosilec projekta: dr. Zoran Jelenc

Raziskovalna sodelavka: Irena Benedik

Strokovni sodelavci: Roger Lewis, Quentin Whitlock

Drugi sodelavci: Aleksander Andjelić, Zdenka Birman-Forjanič, Boštjan Jambrek, Mojca Knific, Katarina Šešet, Olga Varl

Lektorica: Marjana Kunej

Projekt financirajo:

Ministrstvo za šolstvo in šport

Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve

Mestni sekretariat za izobraževanje, raziskovalno dejavnost, kulturo in šport

<i>I. UVOD</i>	3
<i>II. TEORETIČNA IZHODIŠČA</i>	4
1. Razvoj ideje o samostojnem učenju	4
2. Izrazje in opredelitev organiziranega samostojnega učenja	6
3. Teoretične in druge podlage samostojnega učenja	8
3.1. Družbene razmere in razvoj dopisnega izobraževanja ter izobraževanja na daljavo	8
3.2. Razvoj izobraževalne tehnologije	9
3.3. Študije Allena Tougha	9
3.4. Strategija vseživljenjskega izobraževanja	10
3.5. Humanistične filozofije	11
3.6. Behaviorizem in neobehaviorizem	14
3.7. Transformacijska teorija	14
3.8. Knowlesove ugotovitve	16
3.9. Boudov prispevek k pojasnitvi samostojnosti	17
3.10. Model usmerjenosti k osebni odgovornosti (Personal Responsibility Orientation Model - PRO Model)	20
4. Osebnost in samostojno učenje	21
5. Vloga učitelja pri samostojnem učenju	27
6. Izobraževanje na daljavo in Open Learning	29
6.1. Izobraževanje na daljavo	30
6.2. Open Learning (Odprto učenje)	32
<i>III. IZHODIŠČA ZA VPVELJAVO ORGANIZIRANEGA SAMOSTOJNEGA UČENJA V SLOVENIJI</i>	43
<i>IV. CILJI RAZVOJNO - RAZISKOVALNE NALOGE</i>	46
1. Vpeljava ideologije organiziranega samostojnega učenja v slovenski izobraževalni prostor	46
2. Razvijanje organiziranih oblik pomoči za ljudi, ki se samostojno učijo	47
<i>V. NALOGE</i>	49
<i>VI. VZOREC</i>	50
<i>VII. POTEK DELA</i>	54
1. Pregled literature	54
2. Informativna dejavnost	54
3. Demonstracijsko središče na Andragoškem centru	55
4. Izdelava vprašalnika	56
5. Informativni seminar	56
6. Rezultati vprašalnika	57
7. Seminar: Modeli organiziranega samostojnega učenja	65
8. Izdelava modelov organiziranega samostojnega učenja	66

<i>VIII. SKLEPNE UGOTOVITVE</i>	67
<i>IX. NADALJEVANJE PROJEKTA</i>	70
<i>X. POVZETEK</i>	72
<i>XI. SUMMARY</i>	74
<i>XII. VIRI</i>	76
<i>XIII. PRILOGE</i>	80

I. UVOD

Projekt Razvoj in implementacija središč za samostojno učenje je značilna akcijska raziskava, v kateri se prepletajo elementi raziskovanja, usposabljanja in akcije. Potekala bo dve leti, zajela pa bo najrazličnejše ustanove (izobraževalne in druge) v Sloveniji. Posebej je usmerjena na ljubljansko regijo.

Končni cilj raziskave je uveljaviti samostojno učenje kot pomembno sistemsko prvino v slovenski izobraževalni politiki in vpeljati različne modele središč za samostojno učenje v slovenske ustanove. Vzporedno s tem pa je treba razviti ustrezno gradivo za samostojno učenje in svetovalno službo.

Zamisel temelji na ugotovitvah tujih strokovnjakov, da se veliko odraslih uči in izobražuje samostojno, brez pomoči strokovnjakov iz izobraževanja. Odstotek odraslih, ki se učijo in izobražujejo samostojno, je razmeroma ustaljen, ne glede na razvitost in različnost kulturnega okolja, v katerem so bile študije izpeljane, zato lahko upravičeno sklepamo, da je tudi pri nas ta odstotek zelo visok.

Današnja hitro se spreminjajoča družba zahteva bolj prožne izobraževalne prijeme in drugačne odnose med udeleženci učnega procesa. Če želimo slediti filozofiji vseživljenjskega izobraževanja, kar postaja čedalje bolj nujno, ker omogoča posamezniku prilagajanje naraščajočim zahtevam današnje družbe in krepi njegovo konkurenčnost na trgu delovne sile, moramo ljudi usposobiti za takšno učenje, da bodo sami prevzeli pobudo in odgovornost zanj. Učitelj pri tem ni več prenašalec znanja, temveč vse bolj tisti, ki usmerja, vodi in pomaga. Učenje pa postaja vse bolj temeljni dejavnik razvoja proizvodnje, gospodarstva in družbe.

Razvoj sodobne tehnologije po eni strani omogoča uporabo najrazličnejših medijev pri učenju, kar je z motivacijskega vidika izredno pomembno, hkrati pa olajšuje različne oblike učenja in izobraževanja.

V takšnih razmerah postaja vse bolj pomembno razvijanje pomoči ljudem, ki se samostojno učijo. Pri tem se uveljavljajo zlasti središča za samostojno učenje, ki zagotavljajo posamezniku prostor, opremljen z ustrezno učno tehnologijo. V takšnih središčih je na voljo tudi posebej prirejeno gradivo, ki je strukturirano tako, da se posameznik lahko iz njega samostojno uči. Posebej pomembno vlogo v središčih imajo svetovalci, ki pomagajo posamezniku tako pri uporabi različne učne tehnologije kot tudi pri samem obvladovanju učne snovi. Učencu svetujejo, ga vodijo, usmerjajo in spodbujajo, še posebno tedaj, ko mu motivacija za učenje upada. Takšno obliko pomoči smo imenovali organizirano samostojno učenje.

II. TEORETIČNA IZHODIŠČA

1. Razvoj ideje o samostojnem učenju

Zgodovinsko gledano je samostojno učenje najbolj prvobitna oblika učenja, veliko starejše je od organiziranih oblik učenja in izobraževanja. Človek je že od nekdaj iskal novo znanje, vedenje, in se učil novih spretnosti. Pri tem je bil največkrat prepuščen sam sebi, svoji iznajdljivosti, s poskusi in napakami se je dokopal do rešitev in tako do današnje civilizacijske stopnje. Pri tem so ga vodile tako osebne potrebe kot tiste, ki jih je narekovalo okolje. Pogosto pa je dobil pomoč, pomagali so mu zlasti družinski in drugi sorodstveni člani ali pa prijatelji, znanci, sosedje, in celo povsem neznani ljudje. Znanje in spoznanja so se prenašala iz roda v rod. Svoboda odločanja je bila pri takšnem načinu učenja zelo velika. Posameznik se je sam odločal, ali se želi kaj učiti, kaj je tisto, kar želi zvedeti, kakšni sta njegova potreba ali želja po znanju, sam si je skušal najti pot do znanja in sam je nazadnje ugotovil, ali tisto, kar zna, kar je pridobil z učenjem, zadošča ali pa morda potrebuje še kaj. Četudi so mu včasih pomagali tudi drugi, se je sam odločal, v koliko to pomoč potrebuje.

Po Kulichu (Brockett in Hiemstra 1991) je imelo samostojno učenje pomembno vlogo v življenju grških filozofov. Za samostojnega učenca se je razglasil na primer Sokrat, in pri tem opozarjali na priložnosti, ki so mu omogočile, da se je učil od ljudi, ki so ga obkrožali. Platon je verjel, da je končni cilj izobraževanja mladih ljudi v tem, da razvijejo sposobnosti za samostojno učenje in jih potem uporabljajo kot odrasli ljudje. Aristotel pa je poudarjal pomen samouresničenja, potencialne modrosti, ki se lahko razvije bodisi pod učiteljevim vodstvom ali brez tega. Kulich navaja tudi številne primere zgodovinsko pomembnih ljudi, ki so določen čas namenjali samostojnemu učenju, kot so npr. Aleksander Veliki, Cezar, Erazem Rotterdamski, Benjamin Franklin in drugi. Tudi v sodobnejši zgodovini najdemo veliko pomembnih ljudi, ki so si pridobili znanje s samostojnim učenjem, četudi so imeli na voljo že razvejen šolski sistem.

Gibbons (Brockett in Hiemstra 1991) s sodelavci je leta 1980 naredil biografsko študijo, v kateri je preučeval 20 pomembnih osebnosti (Harry Truman, Walt Disney, Charlie Chaplin, Henry Ford, Pablo Picasso, Muhammed Ali idr.), ki jih označujejo življenjsko pomembni dosežki, kljub temu da je bila njihova formalna izobrazba razmeroma slaba. Vsi ti so si znanje, vedenje in modrost pridobili s samostojnim učenjem, ne pa v izobraževalnih ustanovah.

V nekem obdobju človeške zgodovine so vlogo pomočnikov pri učenju prevzeli modri ljudje, ki so praviloma vedeli več od drugih in hkrati tudi znali svoje znanje podajati tako,

da so ga zlahka dojeli tudi drugi. Ti so svoje učence vodili in usmerjali po poti do znanja. Bili so nekakšni mentorji. Vendar je bilo takšno vodenje omogočeno le redkim izbrancem. Ko se je pojavilo organizirano izobraževanje in s tem različne izobraževalne ustanove, se je krog ljudi, ki so se lahko izobraževali, precej razširil. Značilno pa je, da se je začela svoboda odločanja o lastnem učenju zoževati.

Institucija takšne ali drugačne vrste je začela določati, kaj in koliko mora človek znati, pogosto je predpisovala tudi potek učenja, kako se mora človek učiti, kje naj to počne in kako hitro mora znanje pridobiti. V zameño za omejeno svobodo izbire pa je ponudila nekoga, ki ve in zna - učitelja kot poglavitni vir informacij in znanja, pa tudi učne vire, kjer je bila snov zožena le na določene sestavine (bistveno iz zornega kota pisca virov), ponudila je prostor, kjer se je bilo mogoče učiti in včasih tudi pisno dokazilo o tem, kaj kdo zna. Samostojno učenje je postalo le ena od sestavin celotnega učnega ali izobraževalnega procesa. Omejilo se je predvsem na ponavljanje vsebin, ki jih je podajal za to usposabljen strokovnjak, večinoma zato, da bi se okrepilo pomnenje.

Ne glede na pomembno zgodovinsko spremembo v razvoju učenja in izobraževanja - pojav organiziranega šolstva - pa je ostajal del vsebin, znanja, zunaj tega okvira. Tega znanja ni zajel noben organiziran sistem, po drugi strani pa organizirano šolstvo iz takšnih ali drugačnih razlogov ni bilo vsem dosegljivo. Samostojno učenje se je vso zgodovino razvijalo kot vzporeden pojav in dopolnjevalo institucionalni sistem. Študije kanadskega psihologa in andragoga Allena Tougha kažejo, da gre za množičen pojav, ne glede na razvitost okolja ali kulturo, tako da bi lahko označili institucionalno izobraževanje le kot vrh ledene gore. Primerjava je ustrezna tudi zato, ker je institucionalno izobraževanje lahko dostopno preučevanju, samostojno učenje pa, četudi bolj razširjeno, je manj vidno, bolj razpršeno, je bolj zadeva posameznika in največkrat manj zavedno, od institucionalnega izobraževanja.

R. Brockett in R. Hiemstra (1991) menita, da je samostojno učenje ena najbolj vznemirljivih tem izobraževanja odraslih v zadnjih dvajsetih letih. Posebej poudarjata, da to ni modna muha, kakršna so npr. samorazvoj in samopomoč, terminov, ki sta v zadnjem desetletju zelo razširjena. Prav tako ni to zadnja med usmeritvami, ki se pojavljajo v izobraževanju odraslih, ki bo zbledela v nekaj letih. Ideja samostojnega učenja in s tem sprejemanja odgovornosti za lastno učenje je krepko zasidrana v zgodovini. Po njunem mnenju zdajšnja popularnost takšnega učenja odraža prizadevanja, da bi se takšne vrednote zajele in včlenile v politiko osrednje izobraževalne prakse. Samostojno učenje označujeta kot "način življenja".

2. Izrazje in opredelitev organiziranega samostojnega učenja

V angloameriški literaturi najpogosteje uporabljajo izraza *autonomous learning* in *self-directed learning*. Četudi ju uporabljajo kot sopomenki, prvi izraz poudarja, da se človek uči sam, brez pomoči drugih, drugi, ki ga še posebno pogosto zasledimo v ameriški literaturi pa, da posameznik sam vodi in usmerja svoje učenje. Izraza sta v slovenščino ustrezno "prevedena" kot - samostojno učenje. Poleg teh dveh izrazov zasledimo še izraze: *self-teaching*, *independent learning*, *independent study*, *individualised instruction*, *resource-based learning*. Izraza *independent learning* in *independent study* bolj poudarjata, da je učenec le malo povezan z izobraževalno ustanovo, ali pa sploh ne, *individualized instruction* pa daje poudarek prilagajanju učenja učencu. *Resource-based learning* poudarja to, da se učenec uči predvsem iz različnih virov, učitelj pa mu takšno učenje predvsem olajšuje.

V Veliki Britaniji je ideologija *Open Learning* (več o tem v poglavju o *Open Learning*) obarvala tudi izrazje. V praksi ga pogosto uporabljajo kot sopomenko za *autonomous* oziroma *self-directed learning*. Pomensko poudarja predvsem odprtost, dostopnost do učenja in izobraževanja. Ker je *Open Learning* večidel institucionalizirana oblika učenja in izobraževanja ali pa ima vsaj nekatere elemente institucionalne pomoči, ne poudarjajo elementa samostojnosti, četudi v resnici gre za samostojno učenje, vendar ob pomoči strokovnjakov v okviru določene izobraževalne ali druge ustanove. Izraz *Open Learning* pogosto kritizirajo, kajti organizirani sistemi samostojnega učenja in izobraževanja pogosto niso "odprti", lahko celo ovirajo dostop do učenja in izobraževanja. Kot zgled navajajo *Open University*, ki učencu ne omogoča učne svobode, zlasti ne v času in ritmu dela (zelo togi vpisni pogoji in togi roki za preverjanje znanja), čeprav oboje razglašajo kot dva od treh temeljnih elementov, ki naj bi jih *Open Learning* zagotovil. Zato nekateri avtorji dajejo prednost izrazu *flexible learning* (fleksibilno učenje). Izraz uporabljajo predvsem, kadar gre za ustanove, ki so prožne in se prilagajajo. Svoje programe in celotno organizacijo oblikujejo in priredijo tako, da kar najbolj zadostijo učencevim potrebam.

Knowles (1975: 18) opredeljuje samostojno učenje (*self-directed learning*) v najširšem pomenu kot "proces, pri katerem posameznik sam ali s pomočjo drugih, prevzame pobudo za diagnosticiranje svojih učnih potreb, opredelitev učnih ciljev, iskanje človeških in drugih virov, izbor in uporabo ustreznih učnih strategij in oceno učnega dosežka".

Gibbons in Phillips opišeta samoizobraževanje takole (Brockett in Hiemstra 1991: 20): "Samoizobraževanje (*self-education*) se pojavlja zunaj formalnih izobraževalnih ustanov, ne v njih samih. Spretnosti se je mogoče učiti in jih vaditi v šoli, učitelji lahko postopno prenašajo avtoriteto in odgovornost za učenje na študente in dejavnost samostojnega učenja se lahko simulira. Samoizobraževanje pa poteka v resnici samo takrat, kadar ljudje niso prisiljeni, da se učijo in drugi niso prisiljeni, da jih učijo - še posebno ne povsem določenega kurikuluma. Četudi lahko šole pripravijo študente za to, da se bodo sami

izobraževali, pa se resnično samoizobraževanje lahko pojavi šele takrat, kadar posameznik lahko izbira, da se nečesa ne bo učil".

V International Dictionary of Adult and Continuing Education (1990: 307) najdemo takšno definicijo samostojnega učenja: "pristop v izobraževanju, zelo pogost v sodobnih študijah o izobraževanju odraslih, kjer učenec prevzame popolno odgovornost za načrtovanje učnih strategij, se motivira, da sledi ciljem in konča kar je načrtoval".

Izraz samostojno učenje je zelo širok, saj zajema vsakršne oblike učenja in izobraževanja, kjer posameznik prevzema pobudo pri odločanju o posameznih vidikih svojega učenja. Pri tem ima različno stopnjo svobode, ta poteka vzdolž kontinuuma. Samostojno učenje pa je treba ločevati tudi od priložnostnega učenja. Razlika je zlasti v načrtnosti samostojnega učenja. Samostojno učenje je proces, ki se lahko odvija povsem neodvisno od ustanove, ali pa v njenem okviru.

Z izrazom organizirano samostojno učenje želimo (za potrebe tega projekta) opredeliti vse tiste oblike samostojnega učenja, ki imajo te značilnosti:

- učenje poteka večidel samostojno: pobudo, načrtovanje in izpeljavo učne akcije prevzame, kolikor je le mogoče učenec sam (lahko gre tudi za kombinacijo samostojnega učenja in tradicionalnih oblik učenja);
- temeljni vir znanja ni učitelj, temveč posebej prirejeno gradivo;
- institucija pomaga posamezniku, skupini ali širšemu krogu ljudi: lahko pomaga na vseh stopnjah andragoškega cikla ali pa samo v nekaterih;
- pomoč institucije se v praksi izraža v tem, da zagotovi prostor za učenje, ustrezno organizirano dejavnost, ustrezno gradivo in svetovalno pomoč; o organiziranem samostojnem učenju govorimo tudi takrat, kadar ustanova zagotovi le posamezne od navedenih elementov.

O organiziranem samostojnem učenju govorimo torej takrat, ko institucija poskrbi za nekatere elemente pomoči samostojnemu učencu, pri tem pa mu prepušča, da o vseh ali pa vsaj o večini pomembnih zadev, odloča samostojno. Institucija mora delovati tako, da učencu učenje kar najbolj olajšuje.

Za posameznika, ki se samostojno uči, uporabljajo v angloameriški literaturi izraz autonomous learner ali self-directed learner pa tudi independent learner, v Angliji pa pogosto tudi open learner. V slovenščini obstaja nekoliko arhaični izraz samouk ali pa dobesedni prevod iz angleškega jezika - samostojni učenec. Kadar gre za odraslega, ki se uči samostojno, izraz ni ravno ustrezen, ker preveč asociira na učenca kot udeleženca v osnovnošolskem izobraževanju. Kljub temu ga uporabljamo, menimo pa, da slovensko izrazje na področju samostojnega učenja še ni dovolj dodelano in potrebuje nadaljnjo obravnavo. Morda kaže tudi počakati, da se bodo izrazi oblikovali v praksi.

3. Teoretične in druge podlage samostojnega učenja

3.1. Družbene razmere in razvoj dopisnega izobraževanja ter izobraževanja na daljavo

Ena najstarejših oblik institucionalno organiziranega samostojnega učenja je dopisno izobraževanje. Prvi pojavi dopisnega izobraževanja izvirajo predvsem iz spoznanja, da tradicionalni izobraževalni sistem zanemarija del potencialnih "učencev", nekatere ciljne skupine, ki se iz različnih razlogov ne udeležujejo organiziranega učenja in izobraževanja. Družbene razmere v drugi polovici 19. stoletja in tudi liberalni duh tistega časa sta narekovala povečano skrb za izobraževanje. Kot prva oblika se je pojavilo dopisno izobraževanje zato, da bi omogočilo pridobitev znanja in izobrazbe številnim, ki se ne morejo udeleževati institucionalnega izobraževanja, bodisi zato, ker so oddaljeni od ustanov, zaposleni, imajo kake druge obveznosti, nimajo dovolj sredstev ali pa zgolj zaradi predsodkov (dopisno izobraževanje je privabilo številne ženske, ki se sicer ne bi izobraževale). Prvi podatki o nekakšnem dopisnem izobraževanju segajo v leto 1728, ko je časnik Boston Gazette objavil oglas Caleba Phillipa, da "pošilja komur koli v deželi vsak teden lekcije stenografije na dom, ob katerih se je mogoče naučiti prav tako dobro, kot če bi živel v Bostonu," v resnici pa se je razvilo šele sto let kasneje na Švedskem, takoj zatem pa v Angliji. Leta 1843 je bila ustanovljena Phonographic Correspondence Society. Iz te so se pozneje razvili Sir Isaac Pitman Correspondence Colleges. V Nemčiji sta Francoz Charles Toussaint in Nemec Gustav Langenscheidt ustanovila dopisno jezikovno šolo, v Ameriki pa je pionirsko delo opravila Anna Eliot Ticknor, z ustanovitvijo Society to Encourage Study at Home in to šolo vodila do smrti. Nekako v tem času se je dopisno izobraževanje pojavilo tudi na Japonskem. Dopisno izobraževanje se pojavlja v srednjem in visokem šolstvu in tudi v poklicnem izobraževanju. Prvi poskusi s to metodo v poklicnem izobraževanju segajo v leto 1891, ko so v Pennsylvaniji ponujali tečaje rudarjenja in preprečevanja nesreč v rudarstvu. Na vseh področjih se je dopisno izobraževanje močno razmahnilo v začetku 20. stoletja (Holmberg 1995).

Z ustanovitvijo britanske Open University (1969), se je začelo novo obdobje. Nekako v tem času so se tudi vlade v različnih deželah zavedele pomena izobraževanja na daljavo in začele podpirati posamezne visokošolske in tudi druge ustanove. Izobraževanje na daljavo se je premaknilo iz obrobja, njegov ugled se je povečal, postalo je javno priznано. V 90. letih se je s tovrstnim izobraževanjem ukvarjalo že približno 30 univerz. Gre predvsem za dva tipa: prvi je široko zasnovan sistem s tečaji za tisoče ljudi (znan je tečaj, v katerega se je vpisalo celo 50 000 ljudi); učencem pomagajo tutorji na daljavo, ki navadno ne sodelujejo pri oblikovanju tečaja; drugi tip pa je manjši sistem v katerem tutor pripravi tečaj, gradivo in hkrati pomaga študentom. V primerjavi z dopisnim izobraževanjem se dandanes uporabljajo tudi številne tehnološke pridobitve (Holmberg 1995).

Predhodnik izobraževanja na daljavo pri nas je, podobno kot v svetu, dopisno izobraževanje. Začetki segajo v leto 1932, ko je v Ljubljani začela delovati Dopisna trgovska šola, po vojni pa zasledimo prvi dopisni tečaj knjigovodstva pri Ljudski univerzi v Ljubljani, ki je kasneje prerasla v srednjo ekonomsko šolo, in se nato odcepila od Ljudske univerze. Pridružile so se ji še druge dopisne šole in izoblikovala se je Dopisna delavska univerza, vzporedno pa so nastajale še druge dopisne šole (Krajnc 1981). Pod vplivom razvoja učne tehnologije in novih pedagoško-andragoških spoznanj se je spreminjalo tudi dopisno izobraževanje. Pomembnejše postaja dobro oblikovano gradivo, po možnosti multimedijsko, več skrbi pa se namenja tudi podpori študentom. Izobraževanje na daljavo, kot ga danes pojmujejo v razvitem svetu, se pri nas začinja razvijati zlasti na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, na Dopisni delavski univerzi-Univerzum, in pri Gospodarskem vestniku.

3.2. Razvoj izobraževalne tehnologije

Razvoj tehnologije pomembno vpliva tudi na tradicionalne oblike izobraževanja, še posebno pomembno vlogo pa ima pri samostojnem učenju. Vpliv tehnologije se čuti predvsem v dveh smereh. Po eni strani omogoča množično obveščanje in izobraževanje, po drugi pa vse bolj individualizirane pristope. S pojavom radia, televizije, teleksa, telefaksa in različnih računalniških omrežij se je močno olajšala komunikacija med učenci in učnimi viri, računalniški sistemi pa omogočajo tako rekoč neomejeno shranjevanje najrazličnejših podatkov, ki so izredno hitro na voljo uporabnikom. Učitelja in knjigo kot temeljni vir informacij in znanja so dopolnile ali celo nadomestile različne baze podatkov, učenje in izobraževanje pa lahko poteka tudi povsem brez osebne stika med učencem in virom znanja, včasih na zelo velike razdalje.

Razvoj tehnologije je močno vplival tudi na razvoj didaktičnega gradiva. Ker je pri samostojnem učenju učiteljeva vloga bistveno drugačna, njegovo delo je predvsem svetovalno, je kakovost učnih virov toliko pomembnejša. Avdio in videonaprave, osebni računalnik in v novejšem času multimedij - združitev avdio-, video in računalniške tehnologije, kot npr. CD-ROM - omogočajo bolj kakovostno delo in v veliki meri nadomestijo učitelja. Različnim učnim tipom omogočajo, da uporabijo prav tisti medij, ki jim najbolj ustreza. Navsezadnje pa je multimedijско učenje tudi veliko bolj motivirajoče in zabavno.

3.3. Študije Allena Tougha

Kanadski psiholog in andragog Allen Tough je preučeval, koliko se odrasli sami lotevajo učenja in izobraževanja. Posamezno učno akcijo je imenoval učni projekt, tega pa definira kot serijo povezanih epizod, ki trajajo najmanj sedem ur. Pri tem je najmanj

polovica posameznikove celotne motivacije usmerjene v pridobitev in ohranitev nekega jasno določenega znanja ali spretnosti ali v doseganje neke trajnejše spremembe pri sebi (Tough 1979: 6).

Zanimalo ga je koliko takšnih projektov izpelje posameznik v enem letu, kaj se ljudje učijo, koliko časa porabijo za to in kdo je tisti, ki načrtuje in vodi takšno učno akcijo. Izsledki, ki jih je dobil, so potrdili domnevo, da se ljudje zelo veliko učijo sami, in tako revolucionarno vplival na nadaljnje zanimanje za preučevanje samostojnega učenja. Institucionalno izobraževanje slikovito ponazori z vrhom ledene gore, glavnina učenja je namreč manj opazna ali celo skrita, saj se ljudje pogosto niti ne zavedajo, koliko se učijo. Ugotovil je namreč (Tough 1979: 192), da 90% (odstotki v različnih študijah nihajo od 70 do 100) vprašanih uresniči vsaj en takšen projekt na leto, povprečno pa pet. Za posamezen projekt porabijo povprečno 100 ur. Kar 73% učnih projektov izpeljejo ljudje sami, 7% pa s pomočjo prijateljev in drugih nestrokovnjakov; to pomeni, da ljudje izpeljejo 80% svojih učnih projektov brez pomoči učitelja ali drugega strokovnjaka za izobraževanje. Najpogostejša motivacija za izpeljavo učnega projekta je neposredna potreba, manj nastopa kot motiv radovednost, le 5% projektov pa je motivirano s pridobitvijo ustreznega potrdila.

Primerjalna raziskava o učnih projektih, ki so jo opravili še v Združenih državah, v Novi Zelandiji, na Jamajki, v Gani, Avstraliji, Veliki Britaniji, Izraelu in Zairu, je pokazala, da so večje razlike med posameznimi socialnimi skupinami v posamezni državi kot med državami. Odstotek odraslih, ki se odločajo za samostojno učenje, je skorajda enak, ne glede na kulturne razlike in razlike v razvitosti.

3.4. Strategija vseživljenjskega izobraževanja

Mnenja avtorjev o tem, kaj ta izraz pomeni so precej različna. Lengrand meni (Lifelong Education ...,1989), da gre za zelo kompleksen pojem, ki ga za zdaj še ni mogoče jasno definirati. Cropley ga opiše takole (Lifelong Education...,1989: 526): "Kaj je osrednja značilnost vseživljenjskega izobraževanja pove že njegovo ime - učenje poteka v vseh starostih in ne samo v otroški dobi; sistematično pa ga je treba podpirati skozi vse življenje posamezne osebe. Vseživljenjsko izobraževanje je torej skupek finančnih, organizacijskih, administrativnih in didaktičnih postopkov, ki omogočajo, da se izobražujemo vse življenje. Gre za namensko, sistematično, pomoč, ki poteka vse življenje, pri namenskem, k cilju usmerjenem učenju". Samostojno učenje je zaradi prožnosti in prilagajanja učencu osrednja in hkrati najustreznejša metoda, ki daje posamezniku vse življenje kar najširše možnosti za učenje in izobraževanje.

3.5. Humanistične filozofije

Na povečano zanimanje za samostojno učenje in njegove različne organizirane oblike so nedvomno močno vplivale humanistične filozofije, ki preusmerijo zanimanje z učenja kot pojava na človeka kot bistveno sestavino učnega procesa.

Njihovo izhodišče sestavlja sedem temeljnih podmen: (Brockett in Hiemstra 1991: 124)

- Človek je po naravi dober.
- Človek je svoboden in samostojen in zato zmožen sprejemati pomembne osebne odločitve v mejah, ki jih postavljajo dednost, osebna zgodovina in okolje.
- Vsak človek je enkratno posameznik, z neomejeno možnostjo za rast in razvoj.
- Samopodoba - subjektivna percepcija samega sebe - pomembno vpliva na rast in razvoj.
- V ljudeh obstaja potreba po samoaktualizaciji, najvišji stopnji osebne rasti.
- Lastne definicije realnosti imajo posebno pomembno vlogo v humanistični misli.
- Ludje imajo čut odgovornosti zase in za druge.

Za razvoj humanistične ideologije imata posebne zasluge Abraham Maslow, avtor motivacijske teorije, in Carl Rogers, avtor nedirektivnega pristopa v terapiji. Rogers je svoja spoznanja iz psihoterapije prenesel v izobraževanje.

Humanistične filozofije pripisujejo torej človeku neke temeljne pozitivne lastnosti, ki so podlaga za samostojno učenje. Hkrati pa je, zlasti Rogers, hud kritik tradicionalnega izobraževanja, ki po njegovem mnenju vseh teh človekovih danosti ne upošteva in postavlja človeka v pasivno vlogo, s tem pa celo zavira njegov nadaljnji razvoj. V uvodu v svojo knjigo *Freedom to Learn for the 80's* (Rogers 1983: 1) pravi: "Trdim, da naš izobraževalni sistem ne zadovoljuje resničnih potreb naše družbe. Na splošno je naša šola najbolj tradicionalna, konzervativna, rigidna in birokratska institucija našega časa, hkrati pa institucija, ki se najbolj upira spremembam." Obenem ugotavlja, da pa se vzporedno vendarle že pojavljajo nove oblike in novi pristopi.

Spoznanja Maslowa o motivaciji je mogoče uporabiti za pojasnitev motivacije za učenje, ki ima pri samostojnem učenju še posebno vlogo. Njegov koncept samoaktualizacije bi lahko opisali kot maksimalno uporabo in izrabo lastnih talentov in sposobnosti. Samoaktualizacija se nanaša na najvišjo stopnjo človeške zrelosti, ko nekdo doseže svojo največjo zmožnost. Gre seveda za skrajnost na kontinuumu, neko idealno stanje, za katero si prizadevamo in bi ga radi dosegli.

Ljudje, ki so se že približali temu idealnemu stanju, kažejo po Maslowu med drugim te lastnosti: (Maslow 1982: 197)

- znajo bolj učinkovito presojati resničnost in so primerno strpni do negotovosti, nejasnosti in novosti;
- sprejemajo sebe, druge in naravo okrog sebe;
- so spontani, preprosti, naravni in lahko tudi nekonvencionalni;
- manj pozornosti namenjajo svojemu egu, več pa širšim problemom;
- imajo potrebo po tem, da so sami in to laže prenašajo kot večina povprečnih ljudi;
- so avtonomni, neodvisni od kulture in okolja v katerem živijo, imajo voljo in so zavzeti delavci;
- znajo doživljati in se zmeraj znova veselijo temeljnih življenjskih dobrin;
- vrhunske izkušnje (peak experience) so pri njih pogoste;
- imajo čut za skupnost;
- gojijo globlje in trdnejše medosebne odnose kot drugi odrasli;
- po značaju so demokratični;
- razlikujejo sredstva od ciljev, dobro od zla;
- so filozofski, prijateljski in imajo smisel za humor;
- so zelo ustvarjalni;
- se upirajo inkulturaciji;
- imajo manj človeških slabosti, vendar niso povsem brez njih;
- cenijo drugačne vrednote kot povprečni ljudje;

Naslednja značilnost, ki je posebno pomembna za učenje, je tako imenovana vrhunska izkušnja (peak experience). To je posebno intenzivna izkušnja, ob kateri si posameznik pridobi nove vpoglede in se ob tem spreminja.

Carl Rogers je v svoji teoriji (client-centred) poudaril pomen odnosa med klientom in terapevtom in potrebo po tem, da se del govornosti za rast v terapevtskem odnosu prenese tudi na klienta. Kasneje, ko se preusmeri na področje izobraževanja, poudarja pomen podobne spremembe - prenosa odgovornosti za učenje z učitelja na učenca. Biti samostojen pomeni, da sam izbereš in se nato učiš iz izkušenj. Rogers izraža zaupanje v človekovo zmogljivost in zaupa v njegovo zmožnost, da prevzame odgovornost za svoje življenje. Carl Rogers je postavil tako enega od temeljev za razvoj teorije samostojnega učenja.

Kako se lahko temeljne humanistične postavke prevedejo v koncept samostojnega učenja, je pokazal Gibbons (Brockett in Hiemstra1991: 127). Kot rezultat raziskave, v kateri je zajel 20 pomembnih osebnosti in preučil njihove lastnosti in navade, navaja 14 načel:

1. Osrednji nadzor ima samostojni učenec, in ne institucija.
2. Boljše je, da se samoizobraževanje osredotoči na specifično področje kot na široko.
3. Samoizobražujemo se za takojšnjo uporabo.
4. Samostojnega učenca motivira želja po dosežku na danem področju.
5. Priznanje in nagrada - občutek uspeha - sta za samostojnega učenca še posebno pomembna.
6. Izkušnje, interesi in sposobnosti vplivajo na to, katero področje si bo kdo izbral.
7. Samostojni učenci zajemajo iz široke palete metod in tehnik, večinoma podobnih njihovim stilom učenja.
8. Samostojno učenje vključuje razvoj lastnosti, ki jih pripisujemo značajnim ljudem: integriteta, samodisciplina, vztrajnost, delavnost, človekoljubje, občutek za druge in trdna vodilna načela.
9. Takšni posamezniki se nagibajo k temu, da bi si razvili neodvisne, nekonformistične in ustvarjalne lastnosti.
10. Branje in druge besedne spretnosti so za samostojne učence še posebno pomembne.
11. Izkušnje iz otroštva pripomorejo k zavestni izbiri vsebin, ki se jih loteva samostojni učenec.
12. Optimalno okolje za samostojno učenje je toplo in učenca podpira; obstajajo tesne vezi z vsaj enim človekom.
13. Samostojni učenci so navadno zmožni ustvariti dobre medosebne odnose in so pogosto priljubljeni.
14. Navedene lastnosti so tesno povezane s tem, kar imenujemo zrela osebnost in s samoaktualizacijo.

3.6. Behaviorizem in nebehaviorizem

Za behavioriste ni človeška narava v bistvu niti dobra niti slaba, temveč je takšna, kakršno naredi okolje, v katerem človek živi. Pri učenju so iz njihovega zornega kota pomembni predvsem merljivi cilji, ki jih je mogoče doseči s sistematično načrtovanim učnim procesom. Njihov prispevek k razvoju samostojnega učenja so zlasti učne pogodbe (learning contracts) in sistematično načrtovan učni proces (Brockett in Hiemstra 1991).

Za avtorja učnih pogodb lahko štejemo Melcolma Knowlesa, četudi pravi, da niti sam ne ve natančno, kje je to zamisel "ukradel" (Knowles 1986). Znani so menda primeri učnih pogodb še iz leta 1919. Učna pogodba je dogovor med učencem in učiteljem ali drugo primerno osebo ali celo dogovor s samim seboj, ob katerem se določijo cilji, metode učenja, viri, datumi, do kdaj mora biti določeno znanje pridobljeno in merila po katerih bo znanje ovrednoteno. Največkrat so takšne pogodbe pisne, ni pa to nujno.

Nebehaviorizem v primerjavi z behaviorizmom, ki ga zanima le vedenje, ki ga je mogoče objektivno opazovati, priznava tudi pomen elementov človekove osebnosti. Klasični behaviorizem zanima okolje le kot determinanta vedenja, nebehaviorizem pa poudarja interakcijo med posameznikom in okoljem.

Če se čisti humanistični pogled ukvarja predvsem s posameznikom, je prispevek behaviorističnih smeri predvsem v tem, da upoštevajo tudi okolje. Okolje pa nedvomno igra določeno vlogo pri samostojnem učenju. Lahko ga spodbuja ali pa zavira. Tudi v določenih sociokulturnih okoliščinah je samostojno učenje bolj zaželeno, kot v drugih.

3.7. Transformacijska teorija

Teorijo perspektivne transformacije je razvil v poznih 70. letih Mezirow. Meni, da se odrasli učijo zato, da bi se kritično zavedeli kulturnega in psihološkega ozadja, ki je vplivalo na to, kako vidimo sebe in naše odnose in, kako usmerjamo naše življenje. Pod vplivom avtorjev, kot so Habermas, Freire in Gould, teorija perspektivne transformacije trdi, da učenje ni samo pridobivanje novega znanja, ki se dodaja prejšnjemu; je proces, v katerem se številne temeljne vrednote in postavke, po katerih posameznik deluje, spreminjajo med učnim procesom. Čeprav je to zelo osebni proces, pa je jasno povezan tudi z družbeno akcijo. Mezirow pravi, da samostojno učenje tvori podlago za perspektivno transformacijo. (Brockett in Hiemstra 1991)

Da bi se okrepila sposobnost odraslih za samostojno učenje, predlaga tele ukrepe:
(Brocket in Hiemstra 1991: 129)

1. postopno zmanjševanje učenčeve odvisnosti od učitelja;
2. pomoč učencu, da bo razumel, kako naj uporablja učne vire, še posebej izkušnje drugih, zlasti učiteljeve, in kako naj pritegne druge v vzajemne učne odnose;
3. pomoč učencu, da bo znal opredeliti svoje učne potrebe - da se bo tega zavedel neposredno, in da bo razumel tudi kulturno in psihološko ozadje, ki vpliva na njegovo zaznavanje potreb;
4. pomoč učencu, da prevzema vse večjo odgovornost pri določanju učnih ciljev, pri načrtovanju učnega programa in ocenjevanju napredka;
5. organiziranje tistega, kar se bo učil glede na svoje trenutne osebne težave, zanimanje in raven razumevanja;
6. gojenje učenčevega odločanja - izbiranje zanj ustreznih izkušenj, ki zahtevajo odbiro, razširitev obsega njegovih možnosti; olajševanje sprejemanja pogledov drugih, ki razumevajo po drugačni poti;
7. spodbujanje učenca k uporabi meril za presojanje, ki vsebujejo nova spoznanja, da jih bo znal umestiti v svojo zavest, jih predelati in včleniti v svojo miselnost, glede na svoje izkušnje;
8. gojiti tak odnos do učenja, ki bo kritičen, da bo učenec svoje znanje nenehno izpopolnjeval, ga urejal in tipiziral ter namensko izbiral glede na učne navade in učna razmerja;
9. lajšanje iskanja in reševanja problemov, s tistimi vred, ki se nanašajo na implementacijo posameznikove ali skupne akcije; pomoč pri prepoznavanju razmerja med osebnimi problemi in javnimi spornimi vprašanji;
10. zboljševanje posameznikove samopodobe kot učenca in akterja tako, da se mu zagotovi nadaljnje usposabljanje; v ozračju, ki ga podpira s povratno informacijo, ga opogumlja za občasne napore pri spreminjanju in sprejemanju tveganja; ogibati se je treba tekmovalnosti pri presojanju dosežkov; ustrezna uporaba vzajemne skupinske pomoči;
11. poudarjanje izkušnjske, delavniške in projektne metode dela; ustrezna uporaba modelov in učnih pogodb;
12. moralno razlikovanje med pomočjo, ki jo nudimo učencu, da razume ves obseg izbire in izboljša kakovost izbire, in med opogumljanjem učenca da naredi specifično izbiro.

Prispevek perspektivne transformacije k razumevanju samostojnega učenja je tudi v tem, da skuša transformacijska teorija postaviti most med osebnimi in družbenimi dimenzijami učenja. Perspektivna transformacija je sicer zelo osebni proces, ki pa končno lahko vodi v akcijo v družbenem okolju. (Brockett in Hiemstra 1991)

3.8. Knowlesove ugotovitve

Knowlesov prispevek so predvsem ugotovitve o odraslem in njegovih značilnostih, ki vplivajo na učenje, ki poteka pod drugačnimi vplivi, kot učenje otroka. Zagovornik izraza andragogika, ki jo sprva postavlja v opozicijo z dotedanjo pedagogiko, kasneje pa ju spoji v kontinuum, meni, da izhaja učenje odraslega iz drugačnih podmen kot učenje otroka, in sicer (Tough in drugi 1975):

1. Samopodoba (self-concept): ko človek odrasča in zori, se njegova samopodoba pomika od popolne odvisnosti (realnost otroka) k naraščajočemu usmerjanju samega sebe (realnost odraslega). Praksa, ki zanika pojav takšne samopodobe, se usmerja k ustvarjanju napetosti, ki jo spremljata nezadovoljstvo in odpor.
2. Izkušnja: ko oseba odrasča, si nabira čedalje več izkušenj; te pripomorejo, da postaja vse bogatejši vir učenja in v skladu s tem vse širša podlaga za novo učenje. Oseba se definira na podlagi svojih izkušenj. Praksa, ki te izkušnje zanika ali noče videti, ustvarja vtis, da to osebo zavrača, medtem ko bi upoštevanje in vrednotenje teh izkušenj moralo voditi k spoštovanju.
3. Pripravljenost: ko človek odrasča, se je pripravljen učiti tiste stvari, ki se jih je treba učiti na razvojni stopnji, na kateri je (npr. sprejemanje družbenih vlog, kot so zaposlitev, vloga staršev, idr.). Praksa, ki je v skladu s posameznikovimi razvojnimi potrebami, upošteva okoliščine, v katerih odrasli živi.
4. Uporaba: ko oseba dozoreva, se njena časovna perspektiva učenja pomika od učenja za prihodnost k učenju za vsakdanje življenjske situacije in trenutno uporabo tega, kar se uči danes.

Zaradi teh posebnosti sta tradicionalno zasnovano učenje in izobraževanje za odraslega pogosto problematična in neustrezna. Izobraževalci odraslih bi morali te posebnosti upoštevati in tradicionalno izobraževanje prilagoditi potrebam odraslega. Samostojno učenje (self-directed) se zdi za odraslega najustreznejše.

Učitelj, ki upošteva drugačnost odraslega in skuša učencu predvsem pomagati, mora pri njem predvsem razvijati sposobnosti za samostojno učenje. Pri načrtovanju učnega procesa mora po Knowlesovem mnenju upoštevati te elemente (Knowles 1975: 34, Tough in drugi 1975: 111):

1. Ustvariti vzdušje: le-to naj bo prijetno, sproščeno, zagotovljeno mora biti medsebojno spoštovanje.
2. Vzajemno načrtovanje: učenec mora biti tako ali drugače vključen v načrtovanje učne dejavnosti.
3. Ugotavljanje učnih potreb: za vsakega posameznika je treba natančno določiti, kakšne so njegove posebne učne potrebe, glede na zahtevane standarde;
4. Oblikovanje ciljev: cilji naj se oblikujejo prožno, v procesu pogajanja med učiteljem in učencem.
5. Načrtovanje postopkov učenja: pri načrtovanju je treba upoštevati posebne značilnosti vsakega učenca.
6. Izpeljava učenja: učitelj in učenec si delita odgovornost.
7. Evalvacija učenja in vnovično načrtovanje: bolj kot natančno merjenje znanja je pomembna primerjava pridobljenega znanja z zahtevanimi standardi; vnovično načrtovanje ustvarja ugodno ozračje, v skladu z zamislijo o vseživljenjskem učenju in izobraževanju.

3.9. Boudov prispevek k pojasnitvi samostojnosti

David Boud pojasnjuje samostojnost, kot enega temeljnih pojmov na področju samostojnega učenja, iz treh zornih kotov (Boud 1981: 17):

1. samostojnost kot cilj izobraževanja, kot ideal posameznikovega vedenja h kateremu naj bi stremeli tako učitelji kot učenci;
2. samostojnost kot pristop v izobraževalni praksi;
3. samostojnost kot sestavina kakršnegakoli učenja.

Samostojnost kot cilj izobraževanja

S tem vprašanjem se ukvarjajo predvsem teoretiki izobraževanja. Temeljni cilj izobraževanja naj bi bil razviti posameznikovo samostojnost, se pravi zmožnost za lastno odločanje o tem, kaj misli in kaj dela.

Samostojno osebnost opiše Benjamin Gibbs (1979: 119) takole: "Samostojen posameznik mora biti neodvisen od zunanjih avtoritet, obvladovati mora sebe in svojo moč. Osvobojen mora biti ukazov in vmešavanja drugih ljudi, pa tudi notranjih konfliktov, ki onesposablajo, ter pomanjkanja koordinacije med elementi svoje osebnosti.

Imeti mora svobodo, da deluje in ravna po svoji izbiri, biti pa mora zmožen oblikovati pravila, vzorce in usmeritve tega ravnanja in dela, ter jim slediti".

Še podrobneje opredeli samostojno osebnost Dearden, ki poda opis lastnosti, ki naj bi jih takšna osebnost imela (Boud 1993: 19):

- hoče vedeti in sprašuje z občutkom, da ima pravico vprašati, kakšna je utemeljitev za različne stvari, ki so na videz same po sebi umevne;
- zavrača sporazum, če se ne strinja z utemeljitvami drugih, ki se mu zdijo nesprijemljive;
- opredeli, kaj v resnici hoče ali kaj je v resnici v njegovem interesu, četudi je drugačno od tistega, kar se konvencionalno šteje, da naj bi to bilo;
- zasnuje svoje lastne cilje, smeri in načrte in jih po svoje utemelji, tudi če takšne zahteve ne prihajajo iz okolja;
- izbira med različnimi možnostmi tako, da je izbira videti kot načrten izid njegovih zamisli in namenov;
- izoblikuje svoje lastno mnenje o najrazličnejših vsebinah, ki ga zanimajo;
- vodi svoje delovanje in zagovarja stališča v skladu s svojim prejšnjim delovanjem;

Skratka, samostojen človek ima svojo pamet in se ravna po njej.

Boud in drugi avtorji pa dodajajo, da je samostojnost več kot samovoljno delovanje. Vsebuje tudi odgovornost do posameznikove okolice in zmožnost ustvarjalnih in enkratnih odzivov na nove situacije namesto stereotipnih. Je pa tudi odvisna od okoliščin, norm in vrednot.

Samostojnost kot pristop v izobraževanju

Povezanost med samostojnostjo kot ciljem in samostojnostjo kot pristopom v izobraževanju ni povsem jasna. Ni dokazano, da bi samostojne metode učenja in izobraževanja pripomogle tudi k razvoju samostojnega posameznika. Zelo verjetno pa je, da metode, ki posamezniku ne priznajo pravice do odločanja o različnih vidikih učnega procesa, ne spodbujajo razvoja k samostojnosti.

Temeljna značilnost samostojnosti kot pristopa v izobraževanju je, da prevzamejo učenci pomemben del odgovornosti za svoje učenje in izobraževanje. Odločajo lahko o tem: (Boud 1993: 23):

- kakšne so njihove učne potrebe,
- kakšne cilje si bodo postavili,
- kako bodo načrtovali učne dejavnosti,
- katere učne vire potrebujejo,
- kako bodo sodelovali z drugimi,

- katere učne projekte bodo izbrali,
- katere "probleme" bodo obravnavali,
- kje in kdaj se bodo učili,
- kakšno pomoč pričakujejo od učitelja (svetovalno, inštruktorsko),
- ali bodo še dodatno delali (npr. učenje z gradivi za samostojno učenje),
- kakšna merila bodo uporabljali pri svojem delu,
- ali se bodo tudi sami ocenjevali,
- ali se bodo učili tudi zunaj izobraževalne ustanove (npr. na delovnem mestu),
- kdaj bo učenje končano,
- kaj lahko zaključijo na podlagi svojega učenja,

Sprejemajo torej pomembne odločitve o katerikoli od teh zadev, to pa pomeni, da sprejemajo tudi posledice svojih odločitev.

O tem koliko smejo ali morajo biti učenci samostojni, je odvisno od posameznega pristopa. Samostojnost odločanja je lahko večja ali manjša v posameznih fazah učnega procesa. Tako npr. si nekoliko težje predstavljamo učenčevu samostojnost pri ocenjevanju znanja, zlasti v formalnem izobraževanju, ki mu sledi uradno potrdilo o znanju. Različni pristopi vpletajo torej samostojnost učencev v učenje in izobraževanje različno. Gre za nekakšen kontinuum, od učenja, ki ga v celoti vodi učitelj pa do povsem samostojnega učenja, ko učenec prevzame celotno odgovornost za vse faze učnega procesa.

Boud razvrsti različne pristope pri samostojnem učenju v tri temeljne kategorije (Boud 1993: 25):

1. Pristop usmerjen na posameznika: osrednja pozornost je namenjena posamezniku in njegovim potrebam; učitelj, součenci in drugi učni viri so namenjeni predvsem temu, da se lažje doseže cilj, ki si ga je postavil posameznik; kot značilen primer navaja Boud učne pogodbe.
2. Pristop usmerjen na skupino: v središču pozornosti so potrebe posamezne skupine in močna predanost skupinskemu učenju ter skupinskim procesom; posameznik sledi svojim učnim potrebam v skladu s potrebami skupine; člani skupine ga podpirajo, mu dajejo povratne informacije ter ga ocenjujejo.
3. Pristop usmerjen v projekt: v tem primeru je posamezen učni projekt-in njegov izid pogosto vsaj tako ali celo bolj pomemben kot posameznik ali skupina, ki sodeluje pri projektu. Potrebe in interesi posameznikov ali skupine so upoštevani, vendar lahko vplivajo le na posamezne podrobnosti, ne pa na poglavitno dejavnost.

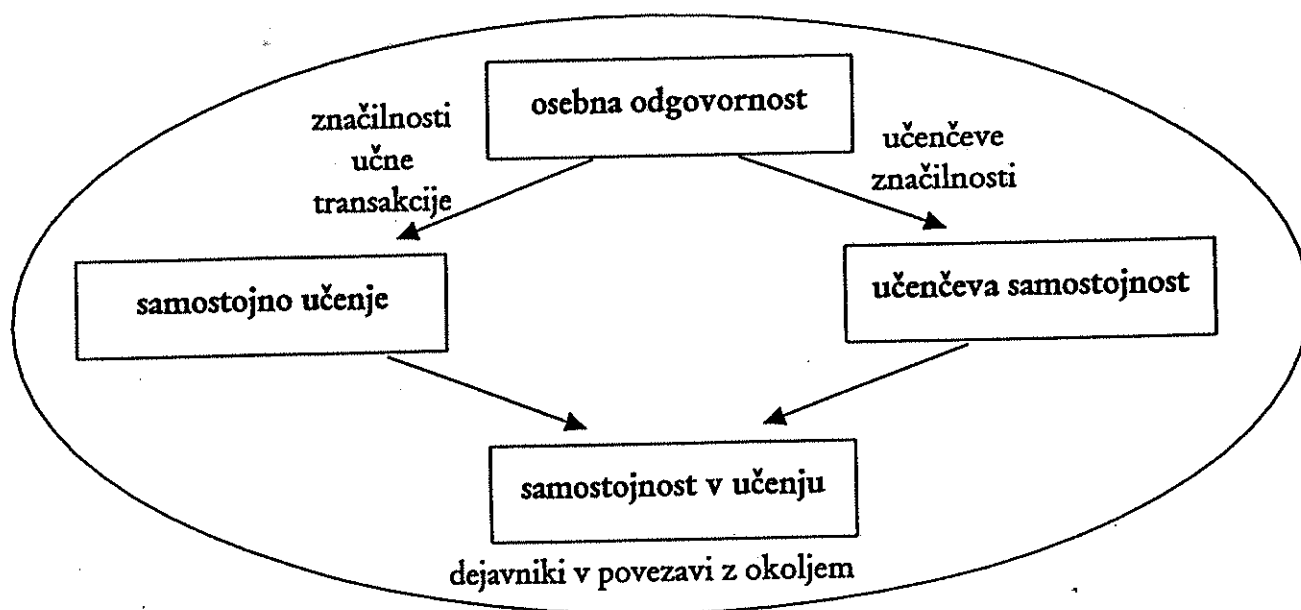
Boud poudarja, da gre pogosto za kombinacijo vseh treh pristopov. Posebej tudi poudarja, da se pri samostojnem učenju posameznik nikakor ne izolira od drugih ljudi. Postal naj bi soodvisen učenec, to pa je že četrta stopnja v razvoju odvisnosti, ki poteka na

okontinuumu od odvisnosti prek vzajemne odvisnosti in neodvisnosti k soodvisnosti. To pa pomeni, da vsak dela tudi z drugimi, vsi pa si medsebojno pomagajo. Samostojnost se ne dogaja v "vakuumu", ne zahteva osamitve od zamisli in izkušenj drugih. Dogaja se v socialni povezanosti.

3.10. Model usmerjenosti k osebni odgovornosti (Personal Responsibility Orientation Model - PRO Model)

Model PRO sta razvila R. Hiemstra in R. Brockett (1991: 26). Po njunem mnenju se samostojnost pri učenju nanaša na dve različni, a povezani dimenziji. Prva od njiju je proces, pri katerem učenec prevzame temeljno odgovornost za načrtovanje, izpeljavo in ocenitev učnega procesa. Učitelj oziroma izobraževalec in vir znanja imata v tem procesu pogosto olajševalno vlogo. Takšen pogled na samostojno učenje zasledimo v literaturi najpogosteje. Druga dimenzija je učenčeva samostojnost. Osredotoči se na učenčevo željo, da prevzame odgovornost za učenje. Gre za osebni vidik. Samostojnost v učenju pa se nanaša tako na zunanje značilnosti učnega procesa kot tudi na notranje učenčeve značilnosti.

Grafični prikaz modela PRO (Brockett in Hiemstra 1991: 25):

Samostojno učenje: usmerjenost k procesu

Samostojno učenje se v tem primeru nanaša na metodo učenja. Gre za proces, ki se osredotoča na dejavnosti načrtovanja, izpeljave in evalvacije učenja. Podobno opredeljujeta samostojno učenje Knowles in Tough, Hiemstra pa poudarja še individualizacijo učnega procesa.

Učenčeva samostojnost: osebna usmerjenost

Brockett in Hiemstra izhajata iz Knowlesovih štirih temeljnih postavk, ki so izhodišče za pristop k učenju odraslih. Knowles poudarja pomen samopodobe in se torej osredotoča na osebnost kot element samostojnosti pri učenju. Osebna usmerjenost poudarja torej posameznikove osebnostne lastnosti, oziroma njegove notranje dejavnike.

Samostojnost v učenju: povezava obeh konceptov

Ko govorimo o samostojnosti v učenju pa gre za povezavo tako zunanjih dejavnikov, ki olajšujejo učencu, da sprejme primarno odgovornost za načrtovanje, izpeljavo in evalvacijo učenja, kot notranjih dejavnikov oziroma osebnostnih lastnosti, ki pogojujejo, da bo človek sprejel odgovornost za svoja dejanja pri učenju. Model PRO kaže na razliko med obema vrstama dejavnikov, hkrati pa povezanost med njimi. Optimalne možnosti za učenje nastanejo, kadar je učenčeva stopnja samostojnosti usklajena, uravnotežena z zunanjimi možnostmi za samostojno učenje.

Samostojnosti v učenju v povezavi z okoljem

Najpogostejše kritike samostojnega učenja zadevajo pretirano poudarjanje posameznika in pomanjkanje upoštevanja okolja v katerem poteka učenje. Model PRO skuša upoštevati tudi to. Četudi je središčna točka zanimanja posameznik, ki se uči, pa upošteva tudi okolje, v katerem se učenje odvija. Avtorja modela PRO vidita okolje kot areno, v kateri se odigrava samostojno učenje.

4. Osebnost in samostojno učenje

Pomembno vprašanje, ki se zlasti v praksi pogosto pojavlja, je, za koga je samostojno učenje sploh primerno. Ali obstaja določen tip osebnosti, ki bolj nagiba k uporabi samostojnejših metod učenja, ali je takšno učenje primerno za vsakogar, vendar pod drugačnimi pogoji.

Izkušnje različnih avtorjev kažejo, da so v resnici nekateri ljudje bolj pripravljeni sprejeti samostojno učenje, nekateri pa imajo do takšnih oblik celo odpor. Vzrok temu vidijo nekateri avtorji predvsem v tradicionalnem učenju in izobraževanju, ki

samostojnost bolj zavirata kot opogumljata. Drugi vzrok pa je nedvomno v individualnih razlikah.

Taylorjeva je skušala identificirati neke splošne vzorce, ki se pojavljajo med samostojnim učenjem, z učenčevega vidika. Ugotovila je, da gre posameznik skozi šest različnih faz (Boud 1993: 45).

1. stopnja - nepotrditve: v tej točki so nekateri vidiki učenčevih pričakovanj in podmen izzvani z njegovimi aktualnimi izkušnjami, kar povzroča dezorientacijo.
2. stopnja - dezorientacija: v tem obdobju zmedenosti postane učenec anksiozen in se umika od vira zmedenosti.
3. stopnja - poimenovanje problema: na tej stopnji učenec že zmore problem prepoznati, ne da bi se osramotil pred seboj in drugimi.
4. stopnja - preiskovanje: učenec je že bolj sproščen, preučuje področje problema odprto in sodelujoče, pri tem pa dobiva vpogled, zaupanje in doživlja zadovoljstvo.
5. stopnja - reorientacija: z osebnim razmišljanjem pridobiva vse večji vpogled, sintetizira zamisli in razvije nov način obravnave učne naloge.
6. stopnja - delitev odkritja z drugimi: potem ko je razvil nove zamisli jih v razpravah preverja z drugimi.
7. stopnja - ravnotežje: v tej fazi učenec obdelava temo do podrobnosti in uporabi novo perspektivo, nov prijem.

Pomemben prispevek k ugotavljanju značilnosti samostojnih učencev je nedvomno Self - Directed Learning Readiness Scale (SDLRS). Leta 1977 jo je razvila Lucy M. Guglielmino. Z njo ugotavljamo, kako posamezniki ocenjujejo tiste svoje lastnosti in spretnosti, ki so pogosto povezane z usmerjenostjo v samostojno učenje. Instrument ima 58 postavk, ki se ocenjujejo na petstopenjski lestvici Lickertovega tipa. Instrument je bil metrijsko dobro obdelan, koeficient veljavnosti znaša 0,87, faktorska analiza pa je pokazala osem faktorjev: (Brockett in Hiemstra 1991:56)

1. ljubezen do učenja,
2. samopodoba uspešnega, neodvisnega učenca,
3. strpnost do tveganja, dvoumnosti in kompleksnosti v učenju,
4. ustvarjalnost,
5. pogled na učenje kot vseživljenjski proces, ki pripomore k blaginji,
6. pobuda pri učenju,
7. razumevanje samega sebe,
8. sprejemanje odgovornosti za lastno učenje

Lestvico so uporabili za ugotavljanje povezave med pripravljenostjo za samostojnost in drugimi osebnostnimi spremenljivkami in kot diagnostično orodje za ocenjevanje učenčevega pogleda na pripravljenost za samostojno učenje.

Alternativno možnost za ugotavljanje samostojnosti pri učenju je razvila Lorys Oddi. Oddi Continuing Learning Inventory (OCLI) ugotavlja osebnostne lastnosti posameznikov, katerih učno vedenje označuje "iniciativnost in vztrajnost pri učenju skozi daljši čas in raznolikost načinov" (Oddi 1986: 98). Ugotovila je tri skupke, za katere domneva, da so bistvene osebnostne dimenzije samostojnih učencev, ki se učijo kontinuirano, in sicer (Brockett in Hiemstra 1991:75):

1. Proaktivna usmeritev nasproti reaktivni:

spodobnost, da začneš in vztrajaš pri učenju brez neposredne ali očitne zunanje podpore.

2. Kognitivna odprtost, nasproti obrambnosti:

sprejemljivost za nove zamisli in dejavnosti, zmožnost prilagajanja spremembam in strpnost do dvoumnosti kot nasprotje rigidnosti, strahu pred neuspehom, ogibanju novim zamislim in dejavnostim.

3. Predanost učenju nasproti odporu do učenja:

medtem ko številni posamezniki uživajo v učenju kot takem, so tudi takšni, ki jim je le malo do tega, da bi se začeli učiti

Tisti, ki imajo osebnostne dimenzije samostojnega učenca, ki se neprenehoma uči, spadajo navadno v prvo kategorijo.

Inštrument obsega 26 postavk in se ocenjuje po sedem - stopenjski Lickertovi lestvici.

Zanimivo je, da rezultati nekaterih raziskav kažejo nizko korelacijo z inteligentnostjo in stopnjo izobrazbe, nadaljnje raziskave pa, da se z naraščanjem pripravljenosti za samostojno učenje večja tudi intelektualni razvoj (Brockett in Hiemstra 1991).

Oba instrumenta imata številne pomanjkljivosti, predvsem je problematična sama definicija samostojnosti (self-direction).

Kaj razlikuje "samostojne" učence od drugih, so pokazale tudi nekatere kvalitativne študije.

Gibbonsova študija biografij (1980:46) dvajsetih zelo uspešnih, znanih osebnosti, ki so imele razmeroma malo formalne izobrazbe, je pokazala 40 pomembnejših lastnosti:

1. primarne izkušnje na določenem področju
2. marljivost
3. vztrajnost
4. samodisciplina pri študiju
5. radovednost
6. ozka usmerjenost
7. ustvarjalnost
8. bistroumnost
9. samozaupanje
10. naravne sposobnosti
11. samozavest
12. inteligenca
13. samostojno preučevanje
14. opazovanje
15. potrditve od drugih
16. integriteta
17. nekonformnost
18. ambicije
19. učinek ekonomskega okolja
20. učinek lastnih večjih dosežkov
21. dobro fizično zdravje
22. altruistični motivi
23. občutljivost za druge
24. razvoj interesov v mladosti
25. osebna karizma
26. ljubezen do branja
27. nek dogodek, ki je odprl nove možnosti
28. čustveno toplo družinsko vzdušje

29. prvobitni odnosi - bistveni za življenje in kariero
30. dobro psihično zdravje
31. konflikt na področju delovanja
32. načelnost
33. aktivno domače ozračje
34. optimizem
35. prijetna zunanost
36. usklajenost v družini
37. dober spomin
38. poglobitni vpliv v družini je imela mati
39. življenje brez nezgod
40. čut za humor

Gibbons je iz tega sklepal, da je velika razlika v strokovnem znanju in spretnostih, ki jih potrebujejo in imajo strokovnjaki, ki so se sami izobraževali, in tistimi, ki jih običajno poudarja formalno izobraževanje. Nadalje, strokovno znanje, ki so ga ti ljudje pridobili ne izhaja iz učnega načrta, temveč iz drugih dejavnosti. Šole so na splošno imele pri razvijanju tega znanja nepomembno ali celo negativno vlogo. In tretjič, teh dvajset ljudi je usmerilo svoj trud na področje svoje strokovnosti, manj pa so si širili obzorje, splošno razgledanost. Meni tudi, da so njihovo prizadevanje pri učenju zelo usmerjale izkušnje in navsezadnje, da so ti ljudje imeli nekatere lastnosti, ki so jim omogočale, da so na svojem področju napredovali, čeprav so doživljali marsikaj nenavadnega, padce in nasprotovanje javnosti. (Brockett in Hiemstra 1991)

V nadaljevanju Gibbons in drugi avtorji sklepajo, da "samostojno izobraževanje lahko pomaga posameznikom, da prevzamejo nadzor nad svojim učenjem, se učijo za takojšnjo specifično uporabo znanja, izražajo osebnostno integriteto in razvijejo strokovnost na področju, hkrati pa ostanejo sprejemljivi za preučevanje številnih področij dejavnosti" (Brockett in Hiemstra 1991: 85)

Podobno študijo je opravil tudi Brookfield in ugotovil tole: (Brockett in Hiemstra 1991)

- Za takšne učence je njihovo učenje trajno, nekaj, kar se nikoli ne konča.
- Niso se počutili toliko utesnjene, da bi omejili svoj študij v postavljene vsebinske okvire.
- Verjeli so, da spadajo v širšo "bratovščino učenja".
- Učenje in napredovanje sta potekala v sodelovanju z drugimi.

Vermontska študija

To je tretja večja kvalitativna študija, ki sta jo leta 1981 opravila Leean in Sisco (Brockett in Hiemstra, 1991:88), na kmečki populaciji odraslih, ki so končali manj kot 12 let formalnega izobraževanja. Na podlagi Lewinove teorije polja sta preučevala vpliv učenja na življenje intervjuvancev v različnih časovnih obdobjih, v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti. Bistvene ugotovitve, ki se nanašajo na samostojnost, sta opredelila takole:

1. Učenje se kaže kot del vsakdanjega življenja, kajti okolje ljudi neprestano izziva k reševanju problemov kot tudi k preučevanju svojih interesov. Nakazuje, da lahko tudi manj izobražene štejeemo med tiste, ki si pridobivajo znanje po samostojni poti.
2. Ljudje razmišljajo tedaj, ko so sami, navadno takrat, ko se ukvarjajo s kako rutinsko nalogo. Nakazuje, da pri samostojnem učenju delo najprej opravimo mentalno.
3. Samostojnega učenja so se lotevali različno, večina pa je povedala, da so si preden so se lotili naloge, zamislili, vizualizirali končni cilj učenja. Nakazuje potrebo po preučevanju procesa vizualizacije, kot vodilnega ali motivacijskega pojava v samostojnem učenju.
4. Po tem, ko so zapustili šolo, je bilo učenje raznoliko, izzivajoče in smiselno. Ljudje so razlagali, koliko več so se naučili zunaj javnih šol. Pri samostojnem učenju uživajo zato, ker poteka v njim ustreznem ritmu in jih pri tem nihče ne presoja. Takšne izjave se pojavljajo tudi pri drugih raziskavah o samostojnem učenju. Vse to nakazuje, da bi morali jemati samostojno učenje resno, kot alternativno obliko učenja.
5. Kognitivni profil skupine je pokazal normalno distribucijo, kot se kaže pri celotni populaciji. Kaže na to, da leta šolanja niso nujno v soodvisnosti s posameznikovimi kognitivnimi sposobnostmi.
6. Tako moški kot ženske so izražali zaupanje v vrednote zdrave pameti in racionalno reševanje problemov. Z mnogimi primeri so pokazali, kako to počno. Kaže na to, da samostojno učenje vodi notranja sposobnost racionalnega razmišljanja.
7. Večina jih je ugotavljala, da pridejo včasih do rešitev problemov tudi drugače, ne samo razumsko. Veliko izkušenj se je povezovalo. Takšno razmišljanje so imenovali "sanjsko razmišljanje, psihično, spontano, prehodno". Nakazuje, da alternativno stanje zavesti lahko pomaga pri samostojnem učenju.
8. Razvojno je skupina predstavljala zvonasto krivuljo, upoštevajoč Loevingerjeve dimenzije prekonvencionalnega, konvencionalnega in postkonvencionalnega. Iz tega, kar so trdili o sebi, je bilo mogoče razbrati dejavnike, ki so ovirali ali pospeševali razvojni premik. Najpogostejši oviri sta bila omejeno zavedanje sebe in nesposobnost za reševanje nasprotij v posameznikovem življenju. Kaže na to, da je treba več pozornosti namenjati razvojni teoriji, ki lahko obogati razumevanje učenja odraslih, še posebej študiju dejavnikov, ki ovirajo ali pospešujejo rast.

9. Dostop do virov in informacij jim ne povzroča največ preglavic. Kaže, da vedo, kam morajo po tisto kar potrebujejo. Vendar ko so jih potem natančneje povprašali, so izjavljali, da so tedaj, ko so iskali popolne in natančne informacije, doživljali frustracije.

5. Vloga učitelja pri samostojnem učenju

Ena temeljnih podmen samostojnega učenja je, da je posameznik zmožen in pripravljen prevzeti del odgovornosti ali kar celotno odgovornost za svoje učenje. Samostojno učenje pa lahko poteka povsem samostojno, brez pomoči druge osebe, bodisi laika ali strokovnjaka ali pa tako, da druga oseba bolj ali manj sodeluje pri sicer samostojnem učenju. Iz zornega kota posameznika, ki se povsem samostojno uči, bi lahko govorili o stopnji pomoči, ki mu jo okolje nudi pri njegovem učenju. Druga skrajnost pa je posameznik, ki se uči v okviru neke izobraževalne ustanove, ki mu pri učenju dopušča neko stopnjo samostojnosti, natančneje stopnjo svobode odločanja.

Cilj tradicionalnega izobraževanja je produkcija izobraženih ljudi. V današnjem svetu nenehnih sprememb, ki jih v vsakdanjem življenju doživlja človek, pa nastajajo drugačne potrebe. Nekateri avtorji, ki so zaznali pomen izobraževanja v drugačnih okoliščinah, menijo, da je njegov namen v tem, da "proizvaja" samostojne učence za vse življenje. Z demokratizacijo družbe in odnosov v njej nastaja premik od nadzora z vrha do deljene odgovornosti. Odgovornost se postopno decentralizira. Ta proces lahko opazimo na vseh področjih javnega in zasebnega življenja, v politiki, menedžmentu, v družinski vzgoji in vzgoji nasploh. Seveda pa tudi v izobraževanju.

Danes se učiteljeva vloga spreminja. Stopil je s katedra med učence, novi pristopi (npr. projektno delo) pa zahtevajo od učencev večjo angažiranost in samostojnost. Učitelj postaja čedalje bolj mentor, učence usmerja, jim svetuje, jih motivira, pri tem pa prenaša del odgovornosti za učenje nanje. Vse manj je prenašalec znanja in vse bolj tisti, ki olajšuje učenje.

V izobraževanju odraslih je takšen pristop še toliko bolj potreben. Odrasel človek, ki v življenju deluje samostojno, ki že ima neke življenjske izkušnje, izoblikovana stališča in vrednote, družbeni položaj, potrebuje v izobraževalnem odnosu drugačen položaj. Tough (1979:195) je v svojih študijah ugotavljal tudi, kakšni so razlogi, da se odrasli lotevajo samostojnih učnih projektov. Ugotovil je, da jih pri odločitvi vodijo, po vrstnem redu, tile razlogi:

1. želel sem se učiti v lastnem ritmu,
2. želel sem uporabljati svoj slog učenja,
3. želel sem ohraniti svoj učni slog fleksibilen kot tudi možnost, da ga spreminjam,

4. želel sem sam oblikovati svoj učni projekt,
5. tistega, kar sem se želel naučiti, nisem našel v nobeni šoli,
6. naučiti sem se želel takoj, nisem bil pripravljen čakati, da se začne tečaj,
7. premalo časa imam, da bi se vključil v skupinske učne projekte,
8. ne maram formalne učne scene z učiteljem,
9. nimam dovolj denarja za tečaj ali šolo,
10. prevoz do šole je otežen in predrag.

Odgovori kažejo, da se odrasli učijo samostojno predvsem zato, ker se niso pripravljene podrežati običajni šolski učni shemi, ki jih postavlja v povsem določen položaj, z jasno načrtanim okvirom in omogoča le malo fleksibilnosti. Želijo se učiti tako, kot jim najbolj ustreza.

Pri vpeljavanju ideologije samostojnega učenja gre za premik učiteljeve usmerjenosti od "to te bom učil in tvoja naloga je, da se naučiš" h "kako lahko uporabim tvoje interese in znanje, da ti pomagam napredovati na podlagi tvojih interesov in moči, kakršnekoli že so". (Rowntree 1992: 58)

Temeljna naloga učitelja pri samostojnem učenju je torej, da učenca spodbuja in mu pomaga doseči cilj. Rogers ga imenuje spodbujevalec učenja (facilitator of learning). Za to pa mora imeti po njegovem nekatere lastnosti in spretnosti, predvsem pristnost, spoštovanje in zmožnost vživljanja. Pristnost pomeni, da je učitelj takšen kot v resnici je, da se ne pretvarja in se ne skriva za "fasado". Spoštovanje pomeni, da ima do učenca pozitiven odnos, da ga ceni in spoštuje kot osebo, njegova čustva in mnenja in skrbi zanj. Zmožnost vživljanja pa pomeni, da učenca razume in prav dojema njegove odzive.

Po Rogersu (1983:188) se vloga učitelja v samostojnem učenju razlikuje od vloge v tradicionalnih pristopih v naslednjem:

- Temeljni pogoj: oseba, ki se ima za avtoriteto, je dovolj samozavestna in zmožna zaupati tudi v sposobnosti drugih, da mislijo zase in se učijo zase. Na ljudi gleda kot na subjekte, vredne zaupanja. Če je ta temeljni pogoj zadovoljen, to omogoča tudi nadaljnje poteze.
- Takšen učitelj deli odgovornost za učni proces z drugimi - s študenti ali morda tudi s starši in drugimi člani skupnosti. Izdelava učnega načrta, način administracije in delovanja, financiranje, načrtovanje politike, za vse to je odgovorna določena skupina.
- Učitelj zagotovi učne vire, iz svojih izkušenj, knjig in drugega gradiva ali iz izkušenj skupnosti. Opogumlja učence, da dodajajo vire iz svojih izkušenj. Vrata torej odpira tudi drugim virom.

- Učenec razvije svoj program učenja sam ali v sodelovanju z drugimi. Potem ko ugotovi svoje interese, si ob bogastvu virov izbere svojo lastno pot učenja in nosi odgovornost za posledice svoje izbire.
- Zagotovi se učno okolje, ki opogumlja. Ustvarja se vzdušje pristnosti, skrbi in razumevanja. Takšno vzdušje mora zagotoviti predvsem učitelj, pozneje pa pomagajo tudi učenci. Učenje drug od drugega postane prav tako pomembno kot učenje iz knjig in drugih izkušenj.
- Osrednja točka je gojenje kontinuiranega procesa učenja. Vsebina učenja, četudi pomembna, je na drugem mestu. Učenje se ne konča uspešno takrat, ko učenec zna vse, kar mora znati, temveč takrat, ko pomembno napreduje v poznavanju, kako se učiti tisto, kar hoče znati.
- Lastnost, ki je potrebna, da učenci dosežejo cilj, je samodisciplina. Učenec jo mora sprejeti in prepoznati kot svojo odgovornost. Samodisciplina nadomešča zunanjo disciplino.
- Obseg in pomen učenčevega učenja ocenjuje predvsem učenec sam, vendar pa na ocenjevanje samega sebe lahko vplivajo in ga bogatijo mnenja drugih članov skupine in učitelja, ki dajejo povratne informacije.
- V takšnem ozračju, ki spodbuja rast je učenje čedalje bolj poglobljeno, postaja sestavina življenja, učenci napredujejo hitreje kot pri učenju v tradicionalnih shemah. K temu pripomorejo samostojna izbira smeri, učenje na svojo pobudo in upoštevanje celotne osebnosti, s čustvi in strastmi, kot tudi z intelektom.

6. Izobraževanje na daljavo in Open Learning

Ideologija samostojnega učenja prihaja v institucionalne oblike učenja in izobraževanja po dveh poteh. Zlasti v Ameriki je sprejetje filozofije usmerjene na učenca povzročilo številne spremembe v tradicionalnih izobraževalnih ustanovah vseh stopenj. Spreminja se zlasti organizacija učenja in izobraževanja, ki vse bolj upošteva posameznikove potrebe in specifične zahteve. Spremembe pa nastajajo tudi v odnosih med udeleženci učnega procesa, med učiteljem in učencem, zlasti glede prenosa odgovornosti za učenje. Vzporedno s tem pa nastajajo nove oblike organizirane pomoči ljudem, ki se samostojno učijo, zlasti v Veliki Britaniji.

Sistematičen pregled najrazličnejših oblik organiziranega samostojnega učenja bi zahteval posebno študijo. Ker v tem projektu vpeljujemo v ustanove organizirano samostojno učenje po modelu Open Learning in ker nameravamo razvijati tudi izobraževanje na daljavo, ki ima pravzaprav najdaljšo tradicijo in je v svetu verjetno tudi najbolj razširjeno, se bomo omejili na opis le-teh.

6.1. Izobraževanje na daljavo

Izobraževanje na daljavo je ena najstarejših oblik organiziranega samostojnega učenja. Zasledimo ga skoraj v vseh razvitih zahodnih državah, pa tudi drugje po svetu. Njegova temeljna značilnost je, da se učenec uči sam, brez osebnega stika z učiteljem. Stiki z učiteljem potekajo bodisi po pošti, telefonsko, v zadnjem času pa se uporablja tudi druga tehnologija (telefaks, modemska povezava, elektronska pošta, Internet, povezava po satelitu, idr.) Navadno se pri izobraževanju na daljavo uporabljajo posebni učbeniki, ki so posebej prirejeni za samostojno učenje. Sistem pomoči posamezniku je podrobno izdelan in določen. Ustanove, ki se ukvarjajo z izobraževanjem na daljavo zelo različno upoštevajo in spodbujajo učenčevo samostojnost. V nekaterih sistemih ima učenec celo bistveno manjšo možnost za samostojno odločanje kot v nekaterih tradicionalnih ustanovah.

V knjigi *Key Terms and Issues in Open and Distance Education* navaja Hodgsonova (1993: 12) dva opisa izobraževanja na daljavo (*Distance Learning, Distance Education*), in sicer:

- Pri izobraževanju na daljavo učenec in učitelj nista fizično skupaj. Da bi se med njima razvila dvosmerna komunikacija, je treba uporabiti medij, kot npr. tisk, radio ali telefon. (Perry in Rumble).
- Za izobraževanje na daljavo je v nasprotju s tradicionalnim poukom značilna ločitev v prostoru in času pri večini učnih dejavnosti. Poučevanje poteka ob uporabi različnih tehnologij (tisk, avdio, video, oddaje, računalniki) učenje pa je večinoma individualno, kot podprto samostojno učenje, na študentovem domu ali delovnem mestu. (Kaye)

Holmberg pa opredeli izobraževanje na daljavo takole: "Izraz *distance education* zajema različne oblike učenja na vseh ravneh, ki niso pod stalnim in neposrednim nadzorom učitelja, ki bi bil skupaj z učenci v učilnici oziroma skupaj v nekem prostoru; kljub temu pa ustanova učencem zagotavlja pomoč pri načrtovanju, jim pomaga s svetovanjem in jim nudi tutorsko pomoč". (Keegan 1986: 38)

Keegan je razčlenil različne definicije izobraževanja na daljavo in ugotovil tele skupne značilnosti:

- osrednja značilnost je ločenost učenca in učitelja, po kateri se izobraževanje na daljavo razlikuje od drugih oblik;
- izobraževanje na daljavo je institucionalizirana oblika ponudbe, in to jo loči od zasebnega poučevanja;
- pri tovrstnem izobraževanju se medosebna komunikacija nadomesti z neko obliko mehanske ali elektronske komunikacije;

- poskrbljeno je za dvosmerno komunikacijo, tako da ima učenec korist od stika z ustanovo;
- pomembna so tudi občasna srečanja, iz didaktičnih razlogov pa tudi iz socializacijskih;
- učenje in izobraževanje na daljavo pomenita industrializacijo izobraževalnega procesa, saj je poudarjena množičnost izobraževanja.

Prva večja ustanova, ki se je v novejšem času začela ukvarjati z izobraževanjem na daljavo, je angleška Open University (odprta, dostopna univerza) v Milton Keynesu. Zaradi velikega vpliva, ki ga je imela za nadaljnji razvoj izobraževanja na daljavo in samostojnega učenja sploh, zasluži podrobnejši opis. Ustanovili so jo leta 1971 kot samostojno neodvisno univerzo, z enakim pravnim statusom, kot ga imajo druge univerze v Veliki Britaniji. Danes je to po številu učencev največja izobraževalna ustanova v Veliki Britaniji. 130 000 študentov je vključenih v izobraževanje, ki vodi k pridobitvi izobrazbe, 80 000 pa se jih uči samostojno po gradivu, ki ga proizvaja Open University (Študij na daljavo, 1995: 57).

Za Open University je značilno (Študij na daljavo, 1995) tole:

- širok obseg: ne deluje le na državni ravni, na Open University študirajo študentje tudi iz drugih držav;
- prost dostop: manj pomembna kot formalno izkazana izobrazba je uspešnost na začetku študija; s tem je omogočen dostop na univerzo tudi nižjim plastem prebivalstva, osebam s posebnimi potrebami in ljudem iz oddaljenih kmečkih okolij;
- zelo kakovostno učno gradivo;
- regionalna in lokalna študijska središča: zagotavljajo tutorsko in mentorsko pomoč študentom;
- širok izbor vsebin: izobraževati se je mogoče na dodiplomski, diplomski in podiplomski stopnji, v družboslovju in naravoslovju;
- točkovni sistem: študentje si nabirajo točke s posameznimi programi in si tako postopno pridobijo zeleni certifikat;
- nizki stroški: stroški izobraževanja na posameznega študenta so nižji kot pri tradicionalnem izobraževanju, veliko denarja pa zahteva razvijanje posameznega programa.

Open University zaposluje 500 visokošolsko izobraženih ljudi, ki delujejo v centru, in 250 takih, ki delujejo v regionalnih središčih, 500 administrativnih delavcev, 1200 tajnikov in uradnikov in 7000 tutorjev in svetovalcev, ki delajo polni ali skrajšani delovni čas. (Študij na daljavo, 1995: 62)

Študij poteka tako, da si študent izbere določeno število programov, ki so različno točkovani. Prvo leto obiskuje temeljne programe; pri tem ga precej podpira svetovalec ki naenkrat skrbi za približno 20 študentov in jih vodi vse do diplome. Mentorjeva vloga je še najbližja profesorski, saj mentor večidel pomaga pri vsebinah programa. Ocenjuje tudi študentove izdelke, jih komentira in študenta spodbuja. Izpiti so pisni, komisijo pa sestavljajo profesorji iz rednih univerz (Študij na daljavo, raziskovalno poročilo).

Open University je nedvomno zelo zaslužna za razvoj izobraževanja na daljavo - v Veliki Britaniji kot tudi drugje, vplivala pa je tudi na razvoj Open Learning. Očitajo pa ji, da je v resnici veliko manj odprta in prožna kot se kaže. V novejšem času pa ji očitajo tudi zastarelost. Večina komunikacij med učitelji in študenti namreč poteka še zmeraj po pošti, kljub sodobnejšim tehnologijam, ki so na voljo.

Po zgledu Open University so nastajale univerze za izobraževanje na daljavo še v drugih evropskih deželah. V združenje EADTU (European Association for Distance Teaching Universities) je danes včlanjenih 12 univerz iz Belgije, Danske, Francije, Nemčije, Irske, Italije, Nizozemske, Norveške, Portugalske, Španije, Švedske in Velike Britanije. Izobraževanje na daljavo pa se vse bolj uveljavlja tudi na drugih ravneh. Številne izobraževalne ustanove v Evropi in drugje po svetu ponujajo učenje po tej poti za najrazličnejše vsebine, tako v formalnem kot neformalnem izobraževanju.

6.2. Open Learning* (Odprto učenje)

Open Learning je temeljna in vodilna ideologija samostojnega učenja v Angliji, njen vpliv pa sega tudi v druge, zlasti evropske dežele. Iz literature ni mogoče razbrati, kdo je avtor tega izraza. Derek Rowntree, eden vodilnih strokovnjakov na področju Open Learning npr. navaja, da je bil izraz uporabljen že leta 1924 v Pitmans Journal. O tem, kaj pomeni, pa se ve, da je toliko definicij kot avtorjev. Prva eksplicitna definicija se je pojavila leta 1970 v tako imenovanem Russellovem poročilu, ki navaja potrebo po nekakšnem bolj skromnem posnetku Open University, ustanovi, ki bi zajela multimedijsko učenje in kombinacijo učenja na daljavo ter učenje v stiku z učiteljem (face to face tuition). Kot odgovor na to je Council for Educational Technology (CET) razvil programe po sistemu Open Learning. Podobno so začele delati tudi druge ustanove. Razvojno gledano je bil Open Learning sprva povezan z dopisnim izobraževanjem. Z nastankom Open University je torej dobil nove dimenzije. Večjo vlogo sta dobila gradivo in svetovalna pomoč. Kasneje se je kot ideologija širilo tudi v tradicionalne izobraževalne ustanove. Pojavil se je nov izraz Flexible Learning (fleksibilno učenje).

* Open Learning bi lahko prevajali kot odprto ali dostopno učenje. V slovenskem jeziku še nima ustaljenega izraza.

Rowntree označuje Open Learning kot filozofijo, ki odpira učne možnosti širokemu krogu ljudi in jim omogoča, da se učijo po ustrežnejši poti in bolj produktivno. Gre za odstranjevanje ovir pri dostopu do znanja, učenci pa dobe več nadzora nad svojim učenjem. Hkrati označuje Open Learning kot metodo, za katero je značilna uporaba posebej prirejenega gradiva in svetovalna pomoč učencem (Rowntree 1992).

Oglejmo si še nekaj drugih definicij (Rowntree 1992: 14):

- Sistem Open Learning pomeni, da so pri učenju omejitve, ki jih imajo učenci, pod stalnim nadzorom, kjer pa je le mogoče se odstranijo. Zajema širok obseg učnih strategij, posebno tistih, ki uporabljajo samostojno in individualizirano učenje. (Coffey)
- Open Learning: sistem, ki omogoča ljudem, da se učijo v času, prostoru in ritmu, ki ustreza njihovim okoliščinam in zahtevam. Poudarek je na odpiranju možnosti, tako, da se premostijo ovire, ki nastajajo zaradi geografske oddaljenosti, osebne ali delovne zadržanosti, ali konvencionalne strukture tečajev, ki so pogosto preprečevale ljudem dostop do potrebnega izobraževanja. (Manpower Services Commission)
- Open Learning je izraz, ki ga uporabljamo za opis tečajev, ki so zasnovani prožno, tako da zadovoljijo posameznikove zahteve. Pogosto se nanaša na izobraževalno ponudbo, ki skuša odstraniti ovire za udeležbo na tradicionalnih tečajih, nakazuje pa tudi filozofijo, usmerjeno na učenca (learner-centred philosophy). (Lewis in Spencer)
- Širok obseg učnih možnosti, ki po eni strani omogoča učencu lažji dostop do znanja in spretnosti, ki jih sicer ne bi mogli pridobiti, hkrati pa mu daje optimalno stopnjo nadzora nad lastnim učenjem. (Dixon)
- Open Learning je bolj stanje duha (state of mind) kot metoda s posebnimi značilnostmi. (Jack)
- Open Learning je večstranski koncept. Z njim naj bi zmanjšali, če že ne odstranili številne ovire, ki onemogočajo nekaterim skupinam dostop do formalnega izobraževanja. Open Learning skuša zagotoviti takšno okolje, ki bo zagotovilo tem skupinam študentov, ko se bodo vpisali v različne smeri izobraževanja, najboljše možnosti, da uspešno končajo izbrano učno izkušnjo. (Holt in Bonnici)

V terminološkem slovarju *The A - Z of Open Learning* (1990: 77) pa najdemo tole definicijo: Open Learning je vsaka oblika učenja, kjer izobraževalec (npr. ustanova, ki izobražuje) omogoča posameznemu učencu, da izbira posamezen vidik ali več vidikov učenja. Po navadi pomaga učencem, da sprejmejo odgovornost za to, kaj se bodo učili, kako, kje in kako hitro, na koga naj se obrnejo za pomoč in če želijo, kdaj in kje naj ocenijo svoje znanje.

Definicije se bistveno ne razlikujejo, razlika je v posameznih poudarkih. Kot navaja Lewis (1986: 5), iz večine definicij izhajajo tri značilnosti:

- Open learning je usmerjen na učenca in ne na ustanovo,
- Open learning zajema uporabo širokega obsega učnih strategij,
- Open learning skuša odstraniti omejitve (ovire) na poti do znanja, še posebno tiste, ki so v tradicionalnem izobraževanju.

Omejitve so predvsem: fizične, način izobraževanja, individualne in finančne:

- fizične in časovne omejitve: izobraževalne ustanove so včasih preveč oddaljene, za pot do njih se porabi preveč časa; zaposlenost, zlasti izmensko delo lahko onemogoči udeležbo v izobraževanju; izobraževanje poteka ob neustreznih dnevih ali času, začne in konča se navadno ob določeni uri;
- način izobraževanja: velikokrat ne ustreza posamezniku, morda ni primernega tečaja za posameznika, ki se želi učiti različne vsebine različno poglobljeno ali pa različno hitro, morda mora obdelati npr. vseh 20 lekcij, preden pride do vsebine, ki jo resnično potrebuje;
- individualne omejitve: morda posameznik iz različnih razlogov ne izrabi možnosti, ki se mu ponujajo, ali ima premalo informacij, ali se neprijetno počuti v razredu z drugimi; lahko da mu manjka samozavesti, morda se že dolgo ni nič učil, pa ima slabe spomine na "šolsko preteklost", morda nima ustrezne poprejšnje izobrazbe in ustreznih potrdil o njej; nekaj teh težav bi bilo mogoče odpraviti z ustrežno svetovalno pomočjo, vendar ta ni na voljo ob pravem času in na pravem kraju;
- denarne omejitve: morda učenec nima dovolj denarja, da bi si plačal šolanje ali tudi potne stroške, včasih pa tudi delodajalec ni pripravljen plačati šolnine ali stroškov, ki nastanejo kot posledica delavčeve odsotnosti.

Prednosti Open Learning bi torej lahko po Rowntreeju (1992: 234) opredelili iz treh zornih kotov: iz zornega kota učenca, izobraževalne ustanove in delodajalca.

Prednosti, ki jih ima tako učenje za učenca:

- dostopnost: nekateri učenci se drugače ne bi mogli učiti, kar si želijo;
- fleksibilnost: kratki, modularno zasnovani paketi za samostojno učenje in sistem ugotavljanja in potrjevanja znanja (accreditation of prior learning) pomenijo, da učencem ni treba zgubljeni časa in denarja za snov, ki jo že poznajo;
- dosegljivost v vsakem času: učenci se lahko učijo kadar se želijo in ne po strogo postavljenem urniku;

- dosegljivost kjer koli: če ni potrebna posebna oprema, lahko uporabljamo gradivo za samostojno učenje v učnem središču, doma ali celo med vožnjo;
- lasten ritem: samostojnih učencev ne zavirajo ali silijo k prehitremu delu drugi člani skupine;
- zasebno učenje: ni nevarnosti, da bi jih neznanje spravilo v zadrego pred drugimi;
- več izbire o tem, kaj se bodo učili v programu in kako bodo ocenili svoj napredek;
- bolj kakovostno učenje - kar zadeva vsebino in tudi obravnavanje - bolj kakovostno kot v katerem koli lokalnem konvencionalnem programu;
- možnost, da se uporabi medij, ki posameznemu učencu bolj ustreza ali ga bolj motivira;
- individualizirana tutorska pomoč: osebe lahko pomaga glede na individualne potrebe in zanimanje, namesto da bi se usmerila pomoč na skupinsko povprečje;

Prednosti za izobraževalno ustanovo:

- lažje se prilagaja lokalnim potrebam,
- pridobijo si nove denarne vire,
- skrbi za nov tip učenca,
- zajamejo več učencev, ne da bi jim se stroški sorazmerno povečali,
- zmanjšajo število ur tradicionalnega izobraževanja,
- bolj smotrno uporabijo obstoječe prostorske možnosti,
- zagotovijo boljše razvojne možnosti za osebe.

Prednosti za delodajalca:

Največja študija o uporabi Open Learning je bila narejena leta 1988 (Rowntree 1992). Zajela je 50 podjetij, v katerih je bilo zaposlenih od 17 do 36 000 ljudi. Študijo sta izpeljala Open University in Coopers and Lybrand Associates. Pokazalo se je, da je Open Learning bistveno cenejši, podjetja pa so se odločala zanj tudi zato ker:

- so bili delavci raztreseni po vsej deželi;
- so delali v izmenah;
- so težko zapustili delovno mesto;
- je bilo treba usposobiti veliko delavcev v kratkem času;
- podjetje ni moglo priskrbeti druge oblike usposabljanja.

Podjetja, ki so usposabljala svoje delavce po metodi Open Learning, so ugotovila, da:

- je usposabljanje končalo več delavcev kot prej;
- so bili delovodje zadovoljni;
- so si delavci pridobljeno znanje bolje zapomnili;
- so delavci bolj napredovali;
- se je število delavcev, ki so se izobraževali za poklicne kvalifikacije, povečalo od 43% na 75%.

Nekatera podjetja pa so navajala tudi poslovne koristi:

- finančno se je izboljšanje izrazilo na 70% področij;
- izmeček v proizvodnji se je zmanjšal za 3%;
- stranke so se manj pritoževale;
- povpraševanje (prodajni inženiring) se je povečalo za 41 %;
- potreba po pomoči (mikrorračunalniško podjetje) znižala se je za 25 %;
- prodaja je narasla za 50% (kemična industrija).

Ugotavljajo pa tudi, da je večina prihrankov nastala kot rezultat uporabe delavčevega prostega časa.

Modeli Open Learning

Čeprav se kategorizacije modelov Open Learning pri različnih avtorjih nekoliko razlikujejo, pa večina govori o treh modelih:

Učenje in izobraževanje na daljavo:

Zaradi zgodovinsko različnega razvoja, nastajajo različne interpretacije izrazov Open Learning (odprto učenje) in Distance Learning (učenje na daljavo). Zagovorniki izraza Distance Learning, ki je zgodovinsko starejši, ga pogosto obravnavajo kot povsem samostojno ideologijo, zagovorniki Open Learning pa menijo, da je Open Learning ideologija, Distance Learning pa ena od metod Open Learning. Slednja interpretacija se zdi bolj utemeljena. Kakor koli že, temeljna značilnost Distance Learning, ki ta način učenja loči od drugih je v tem, da učenec in učitelj nista v osebni stiku.

Lokalni študijski model:

Učenci so vpisani na lokalno izobraževalno ustanovo, učijo se po večini sami na daljavo, imajo pa dostop do različnih služb v lokalni ustanovi, ki jim občasno nudi tutorsko in svetovalno pomoč.

Centralni študijski model

Učenje poteka v središču za samostojno učenje, po programih in glede na gradivo, ki je v posameznem središču na voljo. V središču imajo na voljo tudi svetovalno in tutorsko pomoč.

Tako je opredelil modele konec 80. let Council for Educational Technology, po večini pa avtorji takšno opredelitev sprejemajo še danes.

Open Learning pa je doživel tudi kritike. Te zadevajo predvsem odprtost, ki naj bi bila vodilo tega modela, v resnici pa so nekatere ustanove, ki so vpeljale študij po sistemu Open Learning bolj toge od marsikatero tradicionalne ustanove.

6.3. Tri temeljni elementi sistema Open Learning

Da bi ta sistem lahko uspešno deloval, je bilo treba razviti tri temeljne elemente, ki so postali njegova nepogrešljiva sestavina: središča za samostojno učenje, ustrezno gradivo in usposobljeno svetovalno službo. V zadnjih 20 letih se je v Angliji razvilo zelo veliko središč za samostojno učenje, tako državnih kot zasebnih, na področju formalnega in neformalnega izobraževanja, v šolstvu in v industriji, zadnjem času pa tudi v knjižnicah. Gradivo za samostojno učenje so razvili na vseh področjih, in dandanes ima njegov seznam že obseg telefonskega imenika.

Središče za samostojno učenje

Središče za samostojno učenje (v angloameriški literaturi Open Learning centre, resource centre, learning resource centre, self-study centre) je v ožjem pomenu besede prostor, navadno v kaki ustanovi, kamor se lahko pridejo ljudje samostojno učit. V prostoru je opremljenih nekaj učnih mest, ki so po navadi provizorično pregrajena. Opremljena so z različno učno tehnologijo (avdio-, videonaprave, računalnik, multimedij). V takšnih središčih je ljudem na voljo tudi gradivo za samostojno učenje, po večini pa tudi za to posebej usposobljeni ljudje, ki jim pri učenju pomagajo. V takšnem središču se posameznik lahko uči kar koli, omejen je pravzaprav le z izbiro gradiva, ki je v središču na voljo.

V širšem pomenu pa so središča za samostojno učenje del izobraževalne ustanove ali povsem samostojna ustanova, ki organizira učenje in izobraževanje po sistemu organiziranega samostojnega učenja. To pa pomeni, da ponudi določene izobraževalne vsebine ali celotne izobraževalne programe (formalno ali neformalno izobraževanje) po metodi samostojnega učenja. V tem primeru izdelava ali priskrbi ustrezno učno gradivo, določi pogoje študija (vpisni pogoji, preverjanje znanja, roki, vrsta potrdila, cena programa) in zagotovi strokovno pomoč.

Značilnega središča za samostojno učenje pravzaprav ni. Kakšno bo, kako bo organizirano in kako bo delovalo, je odvisno od pogojev, možnosti, programov, ki jih ustanova ponuja in ciljne populacije, ki ji je središče za samostojno učenje namenjeno. Vsaka organizacijska shema je enkratna, skupno je le to, da se ljudje učijo večidel sami, iz gradiva, ki je posebej prirejeno. Pri tem pa imajo po večini zagotovljeno strokovno pomoč, ne pa zmeraj.

Središče za samostojno učenje lahko nastane povsod tam, kjer neka ustanova vidi smisel in potrebo po takšni obliki učenja in izobraževanja. Praviloma so to ustanove, ki se primarno ukvarjajo z izobraževanjem (osnovne, srednje, visoke šole in univerze, ljudske univerze, zasebne izobraževalne ustanove, izobraževalni centri v podjetjih). Te tudi organizirajo različne izobraževalne programe po metodi samostojnega učenja. Lahko pa so to ustanove, ki skrbijo za specifične ciljne populacije (ustanove za ljudi s posebnimi potrebami, vzgojne ustanove, zapori). Središča za samostojno učenje lahko vpeljejo različne prostovoljske in druge organizacije (društva, združenja, ustanove, ki se ukvarjajo z brezposelnimi), v tujini pa se središča za samostojno učenje vse bolj uveljavljajo v knjižnicah. Mogoče pa ga je organizirati tudi v lokalni skupnosti, za potrebe prebivalstva v kraju ali območju. Takšne ustanove zagotavljajo ljudem predvsem prostor, opremo in gradivo (pogosto tudi svetovalno pomoč) ali pa sodelujejo z izobraževalnimi ustanovami in ponudijo svojim "varovancem" njihove izobraževalne programe, skupaj s strokovno pomočjo, ki je občasno na voljo. Pomembno je, da so ustanove čim bolj prožne in organizirajo vsakršno dejavnost tako, da se kar najbolj približa potrebam ljudi, ki se učijo.

Ustanove se financirajo različno, nekatere mora podpirati država ali lokalna skupnost, nekatere pa svoje učne in izobraževalne programe prodajajo tako kot v tradicionalnem izobraževanju.

Gradivo za samostojno učenje

Gradivo za samostojno učenje (self-study material) so posebej prirejene učbeniki, privlačno in praktično oblikovani, ki učenca vodijo po snovi, z njim nekako "komunicirajo" in mu omogočajo ponavljanje. Naloga gradiva za samostojno učenje je, da nekako nadomesti učitelja. Čeprav prevladuje pisno gradivo, je pogosto tudi multimedijsko, to pomeni, da je poleg knjige bodisi avdio- ali videokaseta, računalniška

disketa, CD-ROM. Če ima gradivo tako več elementov, govorimo o paketu za samostojno učenje (self-study package). Uporaba različnih medijev je pomembna zaradi različnih učnih tipov, poživljuje učenje in omogoči boljše razumevanje. Katero vrsto gradiva bomo uporabili, je odvisno od vsebine, ki jo želimo predstaviti, pa tudi od denarja, ki je na voljo. Vsak medij ima prednosti in pomanjkljivosti.

Za avdiogradivo štejemo:

- avdiokasete,
- gramofonske plošče,
- kompaktne plošče,
- radijske oddaje.

Uporabljamo ga, kadar želimo predvajati določene zvoke, govor ali glasbo. Omogoča nam torej predvajanje zvočnega gradiva, predavanje (pri študiju na daljavo se včasih predavanje posname in pošlje študentom) in vodenje učencev (na kasetah so pogosto navodila, kako kaj naredimo). Prednost kaset, gramofonskih in kompaktnih plošč je v primerjavi z radiom predvsem ta, da jih učenec uporablja kadar želi, da si predvaja tiste dele, ki so zanj posebno zanimivi, lahko tudi večkrat. Slabost gramofonskih in kompaktnih plošč pa je predvsem ta, da je njihova produkcija zelo draga.

Videogradivo so:

- diapozitivi,
- film,
- televizijski programi,
- videoposnetki.

Diapozitivi se uporabljajo v gradivu redko, saj jih uspešno lahko nadomesti slika med besedilom, kar je tudi cenejše. Za film in televizijski program veljajo podobne omejitve kot za radijskega, predvsem ne omogočata interaktivnosti. Boljši so videoposnetki, ki si jih učenec lahko predvaja, kadar želi, posamezne odseke ali celoten posnetek pa si lahko predvaja tudi večkrat. Gibljiva slika je nepogrešljiva, kadar želimo pokazati kako vedenje ali kak postopek. Izdelava kakovostnih videoposnetkov je razmeroma draga, saj zahteva drago tehnično opremo in usposobljene strokovnjake.

Računalnik in multimedij:

Prednost računalniških programov pri samostojnem učenju je zlasti v interaktivnosti. Razvoj posameznega programa je sicer drag in zahteva posebej usposobljene strokovnjake, je pa reprodukcija gradiva najcenejša.

Multimedij pa je kombinacija različnih tehnik. Obstaja v različnih tehničnih izvedbah, kot npr. najbolj popularni CD-ROM, kot IV - interaktivni video ali CD-I (Compact Disc-Interactive), ki ga je razvil Philips. Po eni od definicij je multimedij nelinearna združitev teksta, grafike, fotografije, zvoka, animacije in igranega oziroma animiranega videa (Cvirn 1993:3). Največja prednost multimedija je, da omogoča interaktivnost, učence pa tudi izredno motivira. Žal pa je proizvodnja multimedijskega gradiva še zmeraj zelo draga.

Da bo gradivo res kakovostno, mora zadostiti naslednjim pogojem (Implementing Open Learning in Colleges, 1989: 11):

- spodbujati mora motivacijo: uvod mora biti zanimiv, videz in oprema pa privlačna;
- ves čas mora biti zanimivo: slog mora biti preprost, strani "zračne", in snov razdeljena na majhne "prebavljive dele";
- smotri in cilji morajo biti postavljeni in pojasnjeni: podan mora biti jasen celosten pregled nad snovjo, cilji in smotri pa dobro in jasno opredeljeni in razloženi, kjer je to potrebno;
- pojasnjena mora biti usmeritev: kaj bomo znali, ko bomo dosegli cilje; vsebovati mora tudi nasvete o tem, kako se učimo;
- vsebina naj bo dobro organizirana in pojasnjena: jasna struktura in razdelitev v poglavja; učinkovit dizajn, zlasti naslovov in drugih oznak;
- razvijati mora razumevanje: jasna razlaga, uporaba ilustracij in logično in postopno razvijanje idej;
- znanje mora biti namenjeno uporabi: navajanje praktičnih dejavnosti v povezavi z učenčevimi zmožnostmi in potrebami, njegovim siceršnjim delom; očitne morajo biti povezave med vsebino in določeno dejavnostjo;
- ključne zamisli so jasno razložene in pomembni deli besedila oblikovno poudarjeni: uporaba ilustracij in zgledov;
- razvozlanje težjih idej in konceptov: uporaba alternativnih medijev in postopna razlaga;
- razvijanje in vadba spretnosti: ves čas ustrezne aktivnosti in povratne informacije o njih (samoocenjevanje); razširitev možnosti za delovanje izven samega gradiva;
- demonstracija spretnosti in procesov: uporaba avdiovizualnih sredstev, primerov in študijev primerov;

- vzpostavitev komunikacije z učencem: stalna zahteva po dejavnosti; stil pisanja, ki bralca angažira;
- ustvarjanje zaupanja: postopno razvijanje zamisli; stalno preverjanje pridobljenega znanja; razumljiva vsebina in dosegljivi cilji;
- pomoč pri učnih spretnostih: stalna pomoč, zlasti pri ključnih področjih; jasna navodila; napotki o tem, kako se učimo že v uvodnem delu; podrobni podatki o potrebnem času, opremi in virih;
- vsebina mora upoštevati učenca in njegove razmere: izbor ustreznih primerov, ustrezen jezik in izrazje; upoštevati je treba značilnega učenca;
- učenčeve izkušnje: začetno preverjanje znanja; različne poti po gradivu; uporaba izkušenj pri dejavnostih;
- možnosti za različen izbor: več poti skozi gradivo; prožnost v zaporedju vsebin;
- omogočiti je treba, da učenec najde odgovore na vprašanja, ki se utegnejo pojaviti: slovarčki, povezava z viri (podpore), bibliografije, podrobnosti o informacijskih virih;
- ocenjevanje napredka: vprašanja za samoocenjevanje, testi, načrti dejavnosti, povzetki in pregledi.

Svetovalno delo pri samostojnem učenju

Za organizirano samostojno učenje je značilno, da poteka brez učitelja v tradicionalnem pomenu besede. To pa ne pomeni, da je učenec prepuščen sam sebi. Pomembna naloga vsake ustanove, ki ponuja učenje in izobraževanje po tej poti je, da zagotovi ustrezno svetovalno pomoč. Svetovalno delo je zahtevna naloga, zato potrebuje ustanova ustrezno izbrane in primerno usposobljene ljudi. Literatura navaja različne profile svetovalcev, lahko bi jih opredelili kot tehnične svetovalce, tutorje in svetovalce v ožjem pomenu besede. Prvi dajejo ljudem predvsem temeljne informacije ali pa jim pomagajo pri uporabi izobraževalne tehnologije. Tutorji so še najbližje vlogi tradicionalnih učiteljev, razlika je predvsem v tem, da učencem znanja ne podajajo, temveč jim pomagajo le občasno, takrat, ko sami ne zmorejo obvladovati snovi. Svetovalec v ožjem pomenu pa je tisti, ki posameznika predvsem motivira, ga spodbuja in mu pomaga v kritičnih trenutkih. V praksi seveda te vloge niso tako jasno ločene, pogosto se kombinirajo. Kako so vloge razdeljene, je odvisno predvsem od organizacijskega sistema ustanove.

Svetovalec je z učencem lahko v osebni stiku (face to face) ali pa mu svetuje na daljavo (po pošti, telefonsko, po računalniških omrežjih). Svetovanje lahko poteka tudi v skupini.

Svetovalna pomoč je potrebna na samem začetku učenja, med učenjem in po končanem učenju. Prva naloga svetovalca je, da skupaj z učencem odkrije, kakšne so njegove potrebe

po izobraževanju. Svetovalec mora učencu dati dovolj informacij, da se lahko odloči kaj, kje in kako se bo učil in izobraževal. V naslednji fazi mu pomaga izbrati ustrezne temeljne in dodatne učne vire. Pomaga mu tudi z informacijami, kako se uspešno učimo. Ker so učenci na začetku pogosto negotovi in jih je strah neuspeha, mora svetovalec takšne težave zaznati in jih ustrezno obravnavati.

Med učnim procesom svetovalec bedi nad učenčevim delom, mu pomaga pri razumevanju učnih vsebin ali pa takšno pomoč priskrbi, če sam nima dovolj znanja. Spodbuja ga v trenutkih, ko mu motivacija za učenje peša in mu z razumevanjem pomaga, kadar se znajde v krizi, ki ima lahko vzroke tudi v učenčevem zasebnem življenju. Svetovalec tudi spremlja učenčevo napredovanje in ga zapisuje.

Po končanem uspešnem učenju ali izobraževanju ga skuša motivirati za nadaljnje učenje in izobraževanje, če pa učenec ni bil uspešen, skupaj z njim razčleni vzroke neuspeha in poišče nove možnosti.

Svetovalno delo zahteva poleg dobre poučenosti tudi nekatere osebne značilnosti in spretnosti. Sodobno svetovanje temelji predvsem na Rogersovi filozofiji, ki trdi, da je vsak človek enkratno, in da vidi svoj svet na enkratno način, ter da ima sposobnost najti tisto, kar je zanj pravo. Naloga svetovalca je, da ga pri tem le vodi in spodbuja. Za to pa potrebuje tri temeljne sposobnosti (Inskipp 1985: 43):

- sposobnost vživljanja: razumeti mora učenca z njegovega stališča, vanj se mora vživeti;
- sposobnost sprejemanja: prenesti mora tudi sodbe in kritiko, učenca pa pozorno poslušati, tako da se le-ta čuti sprejetega;
- pristnost: sposobnost in pripravljenost biti sprejemljiv, stvaren in dosleden v odnosu do učenca; učenec mora čutiti, da je svetovalec strokovnjak na svojem področju, zavzet za svoje delo.

III. IZHODIŠČA ZA VPELJAVO ORGANIZIRANEGA SAMOSTOJNEGA UČENJA V SLOVENIJI

Samostojno učenje kot ideologija in njegove organizirane oblike imajo v svetu že dolgoletno tradicijo, iz obrobne položaja se pomikajo vse bolj v ospredje in jih marsikje že obravnavajo kot enakovredne tradicionalnemu učenju in izobraževanju. Pri nas razen dopisnega izobraževanja takšne organizirane oblike nimajo tradicije, je pa nekaj razlogov za njihovo vpeljavo, in sicer:

1. Nizka in neustrezna izobrazbena sestava

Po statističnih podatkih (1991) ima Slovenija zelo visok delež manj šolanega prebivalstva. Kar 20,4% nima niti končane osnovne šole, 26,1% pa ima končano samo osnovno šolo, skupaj je to kar 46,5% manj šolanega prebivalstva; to je v primerjavi z razvitimi državami visok odstotek (Bela knjiga, 1995: 299).

Kar zadeva strokovno izobrazbo delavcev v Sloveniji, tudi podatki iz leta 1991 kažejo, da v Sloveniji ni panoge, ki bi kadrovsko ustrezala zahtevani sestavi. Približno 35% delovnih mest je zasedenih s pomanjkljivo izobraženimi delavci (Bela knjiga, 1995: 299).

Takšno stanje zahteva zavzeto iskanje novih poti in metod, ki bi omogočile odraslim kar najbolj stimulatívne možnosti za učenje in izobraževanje.

2. Pomanjkanje alternativnih oblik

S spremembo političnega sistema se je v Sloveniji spremenil tudi sistem vrednot. V preteklosti je uniformnost kot vrednota narekovala kar najbolj enoten sistem izobraževanja, ki je dopuščal posamezniku le malo pobude. Prevladovala je težnja prilagajanja povprečju, pri tem so bile posameznikove, zmožnost, potrebe in posebnosti le malo upoštevane. Tako se je okrepila že tradicionalno močna šolsko-pedagoška doktrina, posledica tega pa je bil močan in uniformen šolski sistem, z malo ali nič poslušaja za alternativne oblike, saj se te v takem ozračju niso mogle razviti. Različne osebnosti pa zahtevajo različen način učenja. Študije po svetu ugotavljajo, da noben izobraževalni sistem ni tako idealen, da bi ustrezal vsem ljudem. Rešitev vidijo predvsem v raznolikosti metod in pristopov. Iskanje novih poti je pri nas toliko bolj pomembno.

Takšno stališče zastopa tudi Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Sloveniji. Strokovnjaki menijo, da je treba odraslim zagotoviti raznovrstne in fleksibilne možnosti za izobraževanje. Poudarjajo zlasti potrebo po novih metodah, ki bolj upoštevajo specifične potrebe odraslega in ga hkrati tudi bolj spodbujajo k sodelovanju med celotnim

procesom učenja in izobraževanja ter mu dajejo večje možnosti za odločanje. Prav to pa so temeljne značilnosti samostojnega učenja.

3. Potrebe po drugačnem razvoju osebnosti

Hitre spremembe, ki so nastale z drugačno družbeno - politično in gospodarsko ureditvijo, ter druge spremembe po osamosvojitvi zahtevajo drugače prilagojenega človeka, cenjene so drugačne osebne lastnosti. Številni ljudje so se slabo znašli v novem položaju. Niso dovolj prožni, da bi se v tako kratkem času prilagodili drugačnim razmeram in zahtevam.

Tudi vse hitrejši tehnološki napredek zahteva osebno zrelega človeka, ki je dovolj prožen, da se lahko prilagaja hitrim spremembam, dovolj ustvarjalen, da se znajde v novo nastalih okoliščinah, in predvsem dovolj samostojen.

Če je v prejšnjem sistemu znaten del odgovornosti za posameznika prevzemala družba, se dandanes odgovornost vse bolj prenaša na posameznika, ta pa po večini na to dejstvo ni ustrezno pripravljen. Družba mu je dolžna pri tem pomagati. Samostojno učenje po mnenju nekaterih avtorjev spodbuja ljudi k večji iniciativnosti in razvija samostojnost.

4. Novi pogoji v tržnem gospodarjenju

S prehodom s planskega gospodarjenja v tržno se pojavlja vse večja storilnostna usmerjenost. Z odpuščanjem delovne sile med drugim narašča tudi obremenjenost zaposlenih. Fizične, psihične in časovne obremenitve na delovnem mestu pogosto ovirajo ali celo preprečujejo zaposlenim, da bi se izobraževali. Z vpeljavo bolj prožnih pristopov bi se tem ljudem vsekakor odprle nove, ustrežnejše možnosti učenja in izobraževanja. Po drugi strani pa populacija brezposelnih pogosto nima denarja za izobraževanje. Takšne oblike, ki so praviloma cenejše od tradicionalnih, bi jim odprle nove poti do znanja in s tem boljše možnosti na trgu delovne sile.

5. Visoka stopnja zaposlenosti žensk

Slovenija je po zaposlenosti žensk zelo visoko na lestvici. Ker ima povprečna ženska tudi številne družinske obveznosti, ji ostaja le malo časa za učenje in izobraževanje. Dostop do virov tradicionalnega izobraževanja je tako ženskam zelo otežen in pogosto celo onemogočen. Organizirano samostojno učenje je dovolj prožno in omogoča vključevanje tudi tej populaciji, saj si lahko prosto izbira kraj, čas in ritem učenja.

6. Izsledki Toughovih študij

Allan Tough je izpeljal primerjalno študijo učnih projektov v Združenih državah, v Novi Zelandiji, na Jamajki, v Gani, Avstraliji, Veliki Britaniji, Izraelu in Zairu. Ugotovil je, da so večje razlike med posameznimi socialnimi skupinami kot pa med različnimi kulturnimi okolji in različno razvitostjo posameznih držav (Tough 1979). V vseh omenjenih deželah je našel podoben odstotek učnih projektov, ki jih ljudje izvajajo samostojno. Pri nas podobna raziskava ni bila narejena, smemo pa upravičeno sklepati, da bi bili izsledki podobni. To pa pomeni, da je ljudi, ki se samostojno učijo, zelo veliko. Da bi bilo njihovo učenje uspešnejše, jim je treba pomagati z vpeljavo različnih sistemov organiziranega samostojnega učenja.

IV. CILJI RAZVOJNO - RAZISKOVALNE NALOGE

1. Vpeljava ideologije organiziranega samostojnega učenja v slovenski izobraževalni prostor

V zadnjih dvajsetih letih se dogajajo v razvitem svetu velike spremembe tudi v izobraževanju. Pod vplivom humanističnih ideologij se je v izobraževanju povečalo zanimanje za posameznika in njegove specifične potrebe, demokratizacija družbe pa je korenito posegla zlasti v odnose med udeleženci učnega procesa. Kritike, ki so v začetku zadevale predvsem pretirano poudarjanje individualnosti, so vse manj utemeljene, saj družbeno usmerjeni avtorji, poleg individualnega pogleda na človeka, upoštevajo tudi družbene dejavnike. Zaradi specifičnih političnih razmer po vojni pri nas, smo individualistične usmeritve, ki so ves ta čas v svetu prevladovali, nekako obšli in zanemarili, človeka pa obravnavali predvsem kot družbeno bitje, ki mora svoje osebne interese pogosto celo zanikati oziroma podrediti širšim družbenim interesom.

Ker je bila ta stran v izobraževanju zanemarjena, želimo s projektom usmeriti pozornost na učenca kot posameznika, na njegove želje, potrebe in zmožnosti, vendar ne kot izoliranega posameznika, temveč v povezavi s socialnim okoljem, v katerem živi. Če je bil doslej učenec tisti, ki se je moral prilagajati obstoječim učnim in izobraževalnim shemam, želimo, da bi zdaj izobraževalci usklajevali učno in izobraževalno shemo z učenčevimi potrebami. Takšne spremembe bodo predvidoma pripomogle k večji udeležbi v učenju in izobraževanju, predvsem pa izboljšale odnos ljudi do učenja in izobraževanja.

Ena temeljnih značilnosti samostojnega učenja je, da se spremeni tudi odnos med učiteljem in učencem. Pri samostojnem učenju ni prostora za hierarhične odnose. Učenec in učitelj sta si človeško enakovredna, edino, po čemer se razločujeta, vendar zaradi tega nista podrejena ali nadrejena, je znanje, ki ga učitelj že ima, učenec pa si ga mora šele pridobiti. Na poti do znanja pa mora učenec imeti predvsem možnost za svobodno odločanje. Eden pomembnih ciljev projekta je torej, spreminjati tradicionalne poglede. Pričakujemo, da bo vpeljava nove metode postopno vplivala tudi na spremembe tradicionalnega učenja in izobraževanja.

2. Razvijanje organiziranih oblik pomoči za ljudi, ki se samostojno učijo

Za naše razmere se zdi najustreznejši model Open Learning. Pri nas želimo razviti te temeljne elemente;

- sistemi organiziranega samostojnega učenja,
- središča za samostojno učenje,
- gradivo za samostojno učenje,
- svetovalne službe za pomoč samostojnim učencem.

2.1. Sistemi organiziranega samostojnega učenja

Razviti želimo različne modele organiziranega samostojnega učenja v izobraževalnih in drugih ustanovah, v skladu s specifikom posamezne ustanove. Pri tem je treba upoštevati predvsem ciljno populacijo, s katero se posamezna ustanova ukvarja, geografske in kulturne posebnosti ustanove, njeno tradicijo, izobraževalne programe, ki jih ima na voljo, prostorske in kadrovske možnosti in navsezadnje predvsem, kolikšen je interes ustanove za vpeljavo te nove oblike.

Zaželeno je, da bi se sistemi organiziranega samostojnega učenja razvili v osnovnih šolah, srednjih šolah, fakultetah, ljudskih univerzah, podjetjih, knjižnicah, socialnih ustanovah, ustanovah za ljudi s posebnimi potrebami, v vzgojnih ustanovah in zaporih in drugih ustanovah. Želimo, da bi se razvili v vsaki od slovenskih regij, modeli pa naj se med seboj razlikujejo, tako da upoštevajo posebne značilnosti vsake ustanove, predvsem pa potrebe ciljne populacije, ki ji je ustanova namenjena.

2.2. Središča za samostojno učenje

Razviti želimo središča za samostojno učenje v vseh tistih izobraževalnih in drugih ustanovah, kjer so potrebna kot podpora sistemu organiziranega samostojnega učenja, oziroma kjer je interes ustanove, ter prostorske in kadrovske možnosti.

2.3. Gradivo za samostojno učenje

Gradivo za samostojno učenje je treba razviti v skladu s skupnimi potrebami vseh ustanov, ki bodo sodelovale pri projektu. Ker je slovensko tržišče majhno, je še posebno pomembno, da ustanove med seboj sodelujejo, včasih pa tudi skupaj razvijajo gradivo.

Sprva bi razvili le takšno gradivo, ki ga potrebujejo vse ustanove ali vsaj večina, ki bodo sodelovale pri projektu. Ni pa nujno, da se razvija povsem novo gradivo, mogoče je prirediti tudi učbenike, ki jih že imamo, ali pa prevesti tuje gradivo, oziroma ga s privoljenjem avtorjev prilagoditi našim razmeram. Gradivo se bo razvijalo tako, da bodo stroški čim manjši.

2.4. Svetovalna dejavnost

Svetovalno dejavnost je treba razviti v vseh ustanovah, ki bodo vpeljale sisteme organiziranega samostojnega učenja, oziroma središča za samostojno učenje, pa tudi v drugih ustanovah, kjer ljudje svetovanje potrebujejo.

V. NALOGE

Da bi zastavljene cilje lahko dosegli je treba opraviti naslednje:

1. preučiti samostojno učenje s teoretskega vidika;
2. seznaniti večje število izobraževalnih in drugih ustanov z ideologijo organiziranega samostojnega učenja in možnostmi za njegovo vpeljavo;
3. preučiti razmere pri nas in ugotoviti, ali pri nas že obstajajo kakšne organizirane oblike in kakšne;
4. ugotoviti pripravljenost, motiviranost izobraževalnih in drugih ustanov za vpeljavo organiziranega samostojnega učenja;
5. ugotoviti, kakšne možnosti imajo posamezne ustanove za vpeljavo organiziranega samostojnega učenja;
6. urediti manjše središče za samostojno učenje na Andragoškem centru Republike Slovenije kot vzorčni model in ga opremiti z nekaj gradiva;
7. na podlagi rezultatov, zagotoviti izbranemu vzorcu ustanov ustrezno usposabljanje za razvoj in delo v sistemih organiziranega samostojnega učenja;
8. ponuditi izbranemu vzorcu ustanov ustrezno svetovalno pomoč pri izdelavi lastnih modelov organiziranega samostojnega učenja;
9. ugotoviti, katero gradivo za samostojno učenje ustanove na začetku najbolj potrebujejo in zagotoviti njegov razvoj;
10. zagotoviti ustrezno usposabljanje za ljudi, ki bodo razvijali gradivo za samostojno učenje;
11. zagotoviti ustrezno usposabljanje za ljudi, ki bodo delali kot svetovalni delavci v sistemih organiziranega samostojnega učenja;
12. izdelati evalvacijski načrt in spremljati delo in razvoj organiziranega samostojnega učenja v posameznih ustanovah.

Naloge od točke 1 do 7 so predvidene v prvem letu projekta, od 8 do 12 pa v drugem letu.

VI. VZOREC

Ker je organizirano samostojno učenje ustrezno prav za vsakogar, smo v vzorec želeli uvrstiti vse ustanove, ki jih štejemo za potencialne nosilke organiziranega samostojnega učenja, in sicer:

- osnovne šole,
- srednje šole,
- univerzi,
- ljudske univerze,
- zasebne izobraževalne organizacije
- podjetja in zavode,
- knjižnice,
- centre za socialno delo,
- ustanove za ljudi s posebnimi potrebami,
- vzgojne, prevzgojne in kazenske ustanove,
- prostovoljske organizacije,
- druge organizacije

Želeli smo, da se organizirano samostojno učenje razvija tako na področju formalnega kot tudi neformalnega izobraževanja.

Končni vzorec ustanov, ki sodelujejo v projektu, je bil izbran po metodi lijaka. V začetni fazi smo povabili k sodelovanju približno 560 ustanov, od teh 220 iz ljubljanske regije. Pri izboru smo upoštevali tale merila:

- da so zastopani vsi zgoraj navedeni sektorji,
- da so zastopane vse slovenske regije,
- da je večji del izbranih ustanov iz posameznega sektorja iz ljubljanske regije.

Začetni vzorec je obsegal naslednje ustanove:

- naključno izbran vzorec osnovnih šol, upoštevajoč regijsko načelo
- vse srednje šole, ki imajo programe za izobraževanje odraslih,
- vse ljudske univerze,

- vse zasebne izobraževalne organizacije, ki so v katalogu ponudbe izobraževanja,
- vsa podjetja, ki imajo izobraževalne centre in so v katalogu ponudbe izobraževanja,
- naključno izbran vzorec drugih državnih in zasebnih podjetij, upoštevajoč regijsko načelo,
- vse ljubljanske knjižnice in naključno izbran vzorec knjižnic iz drugih regij,
- vse ljubljanske centre za socialno delo in vse centre za socialno delo v večjih mestih v vseh regijah,
- vzorec ustanov, ki se ukvarjajo s telesno in laže duševno prizadetimi osebami iz Ljubljane in drugih regij,
- vse slovenske zapore in vzgojne domove za mladostnike;
- druge ustanove, ki izvajajo izobraževanje in so v katalogu ponudbe izobraževanja (sindikati, zavod za šolstvo, zavodi za zaposlovanje, inštituti, prostovoljska združenja...)

Temeljno merilo za izbor nadaljnjega vzorca je bilo zanimanje posameznih ustanov za vpeljavo organiziranega samostojnega učenja, nadaljnja merila pa pogoji in možnosti, ki jih posamezne ustanove imajo.

Interes je pokazalo 67 ustanov, tako da so se njihovi predstavniki udeležili informativnega seminarja (76 predstavnikov). Iz ljubljanske regije se je udeležilo 32 ljudi iz 27 ustanov. Zastopane so bile naslednje ustanove:

osnovne šole: Osnovna šola Majde Vrhovnik, Ljubljana, Osnovna šola Hudinja, Osnovna šola Šalek, Osnovna šola Pohorskega odreda, Slovenska Bistrica, Osnovna šola Frana Kranjca, Celje;

srednje šole: Gimnazija Poljane, Ljubljana, Srednja šola za oblikovanje in fotografijo, Ljubljana, Srednja šola za farmacijo in zdravstvo, Ljubljana, Srednja kovinarska in cestno prometna šola, Škofja Loka, Srednja tehniška in zdravstvena šola, Novo mesto, Srednja zdravstvena šola, Celje, Srednja živilska šola, Maribor, Gimnazija Celje;

fakultete: Tehniška fakulteta, Maribor, Filozofska fakulteta - Oddelek za pedagogiko;

ljudske univerze: Ljudska univerza Koper, Ljudska univerza Ormož, Ljudska univerza Lenart, Ljudska univerza Murska Sobota, Ljudska univerza Škofja Loka, Delavska univerza Jesenice, Izobraževalno središče Miklošič, Andragoški zavod Maribor-Ljudska univerza, Ljudska univerza Ptuj, Ljudska univerza Postojna, UPI-LU Žalec, Ljudska univerza Sežana, Ljudska univerza Kranj, PCPI Krško, Ljudska univerza Radovljica;

zasebne izobraževalne ustanove: Animacija, d.o.o., Ptuj, Grid, d.o.o., Ljubljana, Hermes plus, d.d., Ljubljana, Andragoški center Idrija, Evropa Bled, Doba, Maribor, Videofon, d.o.o., Bled, College za kvaliteto življenja, Grosuplje, Glotta Nova, Ljubljana, Zavod Baš, Maribor, P.A.K., d.o.o., Ljubljana, Eurolingua, Ljubljana, T.Educo, Velenje, Prometej Inženiring, d.o.o., Ljubljana, Zavod Niansa, Domžale, Via, d.o.o., Maribor;

podjetja: PTT Srednješolski center- Center za izobraževanje odraslih;

knjižnici: Centralna tehniška knjižnica, Knjižnica Otona Župančiča;

centri za socialno delo: Center za socialno delo Ravne na Koroškem;

vzgojni in kazenski ustanovi: OKPD Rogoza, Zaporj Celje, KPD Dob pri Mirni;

ustanove za ljudi s posebnimi potrebami: Psihiatrična bolnišnica Vojnik, ŠENT - organizacija za duševno zdravje Ljubljana.

Drugi: Center za tuje jezike, Inštitut za varovanje zdravja, Skupnost izobraževalnih centrov, Republiški center za obrambno usposabljanje Poljče, Inštitut Jožef Stefan, Zveza ljudskih univerz Slovenije, Republiška uprava za pospeševanje kmetijstva, Svetovalni center za otroke in mladostnike, Zavod za šolstvo Maribor, Izobraževalni center organov za notranje zadeve, Tacen, Zveza prijateljev mladine Ljubljana Šiška, Republiški zavod za zaposlovanje Maribor,

Vsi udeleženci informativnega seminarja so dobili vprašalnik, ki se je nanašal na posamezno ustanovo. Na podlagi rezultatov vprašalnika smo izbrali nekaj več kot 50 ustanov in jih povabili na usposabljanje. Povabili smo tudi nekaj ustanov, ki niso izpolnjevale vprašalnika, so pa osebno ali drugače izrazile zanimanje za sodelovanje pri projektu. Odzvalo se jih je 29 - od teh 8 iz ljubljanske regije - in sicer:

srednje šole: Srednja živilska šola, Maribor, Srednja tehnična in zdravstvena šola, Novo mesto;

ljudske univerze: Andragoški zavod Maribor - Ljudska univerza, Ljudska univerza Murska Sobota, Izobraževalno središče Miklošič, Ljudska univerza Ptuj, Ljudska univerza Postojna, Ljudska univerza Lenart, Ljudska univerza Ormož, Ljudska univerza Radovljica, PCPI Krško, ZKI Tržič, Delavska univerza Jesenice, Ljudska univerza Kranj, UPI-LU Žalec, Ljudska univerza Škofja Loka;

zasebne izobraževalne organizacije: Andragoški center Idrija, Grid, d.o.o., Zavod Niansa, Domžale, Doba, Maribor, Glotta Nova, Ljubljana

podjetje: Sava Kranj;

knjižnici: Centralna tehniška knjižnica, Knjižnica Otona Župančiča Ljubljana,

vzgojni in kazenski ustanovi: OKPD Rogoza, KPD Celje.

Druge ustanove: Ministrstvo za obrambo, Izobraževalni center Ministrstva za notranje zadeve, Republiški center za obrambno usposabljanje Poljče, Center za dopisno izobraževanje Univerzum.

Teh 29 ustanov sestavlja temeljni vzorec, ki bo v začetni fazi razvijal različne oblike organiziranega samostojnega učenja ob naši svetovalni pomoči in spremljanju.

VII. POTEK DELA

1. Pregled literature

Samostojno učenje so preučevali v zadnjih dvajsetih letih številni strokovnjaki. Največ prispevkov prihaja iz Amerike, kjer so si zlasti prizadevali postaviti teoretske temelje. Vzrok za tolikšno zanimanje so prav gotovo močni vplivi humanističnih ideologij, zlasti prispevek Rogersa in Maslowa. Upoštevajoč njihove zamisli je Knowles zasnoval teorijo andragogike, kjer zlasti poudarja drugačnost odraslega in njegove posebne potrebe, ki se vežejo na določeno življenjsko obdobje. Zaslužil si je naziv oče samostojnega učenja. Izjemna razširjenost samostojnega učenja, ki jo je v svojih študijah odkril in empirično potrdil Tough, pa je drugi razlog za tolikšno zanimanje.

V primerjavi z ameriškimi viri so angleški prispevki po večini mnogo bolj pragmatični. Le manjši del se jih ukvarja s teoretičnimi problemi, zanima jih bolj praktična plat pojava. Veliko pozornost namenjajo gradivu in svetovalnem delu. Na angleškem trgu najdemo številne priročnike o tem, kako naredimo shemo organiziranega samostojnega učenja, kako pripravimo kakovostno gradivo za samostojno učenje in kako se izurimo za svetovalca. Večina teh priročnikov je izoblikovana kot gradivo za samostojno učenje. Verjetno imajo v Veliki Britaniji tudi sicer največ tovrstnega gradiva.

V teoretičnem delu naloge smo skušali predvsem nanizati temeljne tokove in ugotovitve angloameriških avtorjev, kar lahko služi kasnejši kritični teoretski analizi.

Pri nas literature s tega področja skoraj ni, kolikor je je, je nastajala v povezavi z razvojem dopisnega izobraževanja, v zadnjem času pa tudi z razvojem izobraževanja na daljavo.

2. Informativna dejavnost

Samostojno učenje kot pojav pri nas sicer ni nekaj novega, od organiziranih oblik pa je pri nas znano le dopisno izobraževanje, v zadnjem času pa se počasi uveljavlja tudi izobraževanje na daljavo. Organizirano samostojno učenje, kot smo ga zasnovali v tem projektu, pa pri nas nima tradicije. Izkazalo se je, da ga izobraževalci pri nas le malo poznajo, zlasti ne njegovih temeljnih elementov, ki so ključni za uspešno pomoč ljudem, ki se samostojno učijo. Zato smo menili, da je ena prvih nalog, da izobraževalce s tem

seznanimo in jim damo dovolj informacij, da se bodo lahko odločali za vpeljavo takšnih sistemov v svojo ustanovo.

Prve propagandne prospekte smo začeli deliti na sejmu učil, in tam smo projekt tudi predstavili ob Dnevih slovenskega izobraževanja. Pokazalo se je, da je obveščenost celo manjša, kot smo predvidevali, zato smo se odločili za tiskanje brošure s temeljnimi informacijami o samostojnem učenju, poteku projekta in možnostih za sodelovanje. Poslali smo jo 560 ustanovam.

V nadaljevanju smo pripravili enodnevni informativni seminar, ustanove so se ga lahko udeležile brezplačno. S tem smo preverili tudi njihovo zanimanje in začeli oblikovati vzorec tistih ustanov, ki naj bi bile potencialne nosilke organiziranega samostojnega učenja pri nas.

Za širjenje informacij smo uporabili tudi javna občila (zlasti časnike in strokovne revije), projekt pa smo predstavili tudi na posvetu pedagoških delavcev v Portorožu.

Ugotavljamo, da je bila propagandna akcija uspešna, saj je odziv ustanov presegel pričakovanja (podatki o številu zainteresiranih ustanov so podrobneje obdelani v poglavju Vzorec), zato se pozneje s propagando nismo več ukvarjali.

3. Demonstracijsko središče na Andragoškem centru

Sredi decembra smo na Andragoškem centru odprli središče za samostojno učenje. Opremili smo tri učna mesta, in sicer eno z računalnikom in kasetnikom, drugo z videorekorderjem in CD-playerjem in tretje s CD-ROM-om. Nabavili smo tudi okrog 60 primerkov različnega gradiva, za samostojno učenje. Ker je gradiva v slovenskem jeziku zelo malo, smo ga večino naročili iz Anglije.

Središče smo odprli zato, da si ga ustanove lahko ogledajo, se seznanijo z novejšo učno tehnologijo, ki je pri samostojnem učenju nepogrešljiva, predvsem pa, da si ogledajo gradivo za samostojno učenje in se na tej podlagi lažje odločajo za nakup, ki ga potrebujejo. Paketi za samostojno učenje so namreč sorazmerno dragi, niso pa zmeraj kakovostni, tega pa iz katalogov ni mogoče zvedeti. V središču so na voljo tudi številni katalogi gradiva za samostojno učenje, za zdaj z angleškega in nemškega govornega področja, ter druga literatura o samostojnem učenju.

Središče ima torej predvsem demonstracijsko vlogo, je pa namenjeno tudi uporabi. Zaradi kadrovskih težav ga lahko uporablja le ozka ciljna populacija, andragoški in pedagoški delavci ter študenti teh ved. V središču se lahko pridejo učiti, pomagamo jim pri

uporabi tehnologije in svetujemo ustrezno gradivo, ne dajemo pa jim druge svetovalne pomoči.

4. Izdelava vprašalnika

Z vprašalnikom smo želeli ugotoviti:

- ali v Sloveniji že obstajajo določene oblike organiziranega samostojnega učenja in kako so zasnovane; ali obstajajo določeni elementi pomoči ljudem, ki se samostojno učijo, učna središča, gradivo, svetovalna pomoč;
- kakšne oblike organiziranega samostojnega učenja bi posamezne ustanove želele razvijati; za kakšno populacijo in katere vsebine bi ponudili po tej poti;
- kakšne prostorske in kadrovske možnosti imajo posamezne ustanove za vpeljavo organiziranega samostojnega učenja;
- kakšno pomoč potrebujejo, da bi lahko uspešno vpeljale in vodile sistem organiziranega samostojnega učenja v svoji ustanovi;

Vprašalnik je sestavljen iz dveh delov (glej v prilogi vprašalnika B, in C). Vprašalnik B se nanaša na stanje, kakršno je, kaj ustanove že uveljavljajo v praksi in obsega 8 vprašanj odprtega tipa. Vprašalnik C se nanaša na želje, možnosti in potrebe in obsega 10 glavnih vprašanj po večini alternativnega tipa. Glavna vprašanja so razčlenjena na podvprašanja in glede na odgovor na glavno vprašanje so odgovarjali tudi na podvprašanja, ki jih je bilo vsega skupaj 28. Podvprašanja so odprtega tipa. Navodilo za izpolnjevanje vprašalnika je pisno, dopolnjeno pa je bilo tudi z ustnimi pojasnili. Anketiranci so imeli možnost dodatnih vprašanj.

5. Informativni seminar

Namen informativnega seminarja je bil :

- dati udeležencem temeljno znanje o organiziranem samostojnem učenju;
- seznanitev z možnostmi za razvoj organiziranega samostojnega učenja v njihovi ustanovi,
- usmeritev v nadaljnji samostojni študij,
- motiviranje za vpeljavo organiziranih oblik samostojnega učenja.

Hkrati pa smo želeli dobiti podatke o stanju v posameznih ustanovah, ugotoviti njihov interes in razmere;

Seminar je bil zasnovan kot delavnica. Obravnavane teme so bile:

1. Razširjenost samostojnega učenja
2. Teoretske osnove samostojnega učenja
3. Modeli organiziranega samostojnega učenja
4. Središče za samostojno učenje
5. Svetovalno delo pri samostojnem učenju
6. Gradivo za samostojno učenje

Seminar je bil celodnevni, po končanem seminarju pa so si udeleženci lahko ogledali središče za samostojno učenje na Andragoškem centru in podrobno pregledali gradivo za samostojno učenje, ki je tam na voljo. Imeli so tudi možnost za individualne konzultacije.

Prvi seminar smo izpeljali decembra 1994, zaradi velikega števila prijavljenih (123 oseb iz 97 ustanov) pa smo ga v januarju še štirikrat ponovili. Seminarja se je udeležilo 78 oseb iz 67 ustanov.

Večina udeležencev je ocenila seminar zelo ugodno, kar nekaj pa jih je menilo, da je en dan za tak seminar premalo in da potrebujejo še dodatne informacije.

6. Rezultati vprašalnika

Izpolnjen vprašalnik nam je vrnilo 47 ustanov, in sicer 2 osnovni šoli, 4 srednje šole, 2 fakulteti, 12 ljudskih univerz, 13 zasebnih izobraževalnih ustanov, 2 knjižnici, 1 podjetje in 7 drugih ustanov (Republiški center za obrambno usposabljanje, Zavod za šolstvo in šport Maribor, Republiški zavod za kmetijstvo, Inštitut za varovanje zdravja, Inštitut Jožef Stefan)

Pri pregledu odgovorov smo ugotovili, da je bil vprašalnik za nekatere morda preveč podroben glede na njihovo tedanje poznavanje organiziranega samostojnega učenja. Če bi želeli dobiti izčrpne podatke, bi bilo ustrezneje uporabiti metodo intervjuja. Ker pa smo podatke potrebovali zgolj za podlago za nadaljnji razvoj, menimo, da je vprašalnik zagotovil dovolj podatkov.

Vprašalnik B (glej prilogo 1)

1. Ali imate v vaši ustanovi prostor, kjer se posameznik lahko samostojno uči?

Kako je prostor opremljen? Ali imate na voljo gradivo za samostojno učenje? Ali nudite mentorsko oziroma svetovalno pomoč? Kako? Kdo vse se lahko tam uči?

V 25 ustanovah navajajo, da imajo poseben prostor, kamor se lahko posameznik pride učiti. V nekaterih primerih je prostor namenjen prav temu, nekatere ustanove pa za takšne namene uporabljajo knjižnico. Prostori so zelo različno opremljeni, nekateri zelo skromno, ponekod pa imajo kar nekaj novejših učnih tehnologij. Četudi v posameznih primerih pomagajo ljudem, ki se v tem prostoru učijo, pa nikjer nimajo neke sistematične, strokovno organizirane pomoči.

2. Ali pripravljate (učne, izobraževalne) programe, po katerih se lahko posameznik samostojno uči?

Za katere vsebine? Ali jim nudite posebej pripravljeno gradivo, ali uporabljajo tradicionalne učbenike? Kakšno mentorsko, svetovalno pomoč jim nudite? Ali preverjate znanje? Kako?

Devet ustanov meni, da ima tako organizirane programe. Večina jih ni pojasnila, kako jih izvajajo, tri od teh pa navajajo, da imajo kombinacijo tradicionalnih tečajev s samostojnim učenjem. Ni pa razvidno, ali gre zgolj za to, da posameznik utrjuje snov tudi sam, ali gre za organizirano obliko pomoči. V enem primeru individualno pomagajo posamezniku, ki se uči računalništva in to poimenujejo učenje z mentorjem. Kot primer organiziranega samostojnega učenja bi lahko vzeli Tehniško fakulteto v Mariboru, ki ima izdelano gradivo, bolj prirejeno za samostojno učenje matematike, kot običajni učbeniki (četudi številnih načel, ki veljajo za sestavljanje gradiva za samostojno učenje, ne upošteva). Študenti ob delu praviloma ne hodijo na predavanja, snov predelajo sami, nato pa se dobivajo skupaj s profesorjem in obravnavajo težje vsebine.

3. Ali organizirate izobraževanje na daljavo?

Kako je organizirano? Katere vsebine? Kakšno mentorsko in svetovalno pomoč nudite? Kako komunicirate z "učenci" - po pošti, telefonsko?

Štiri ustanove navajajo, da izvajajo določene učne in izobraževalne programe tudi na daljavo. Dve od njih sodelujeta z Ekonomsko fakulteto, kjer bodo oktobra 1995 vpeljali prve programe izobraževanja na daljavo, dve pa nista dali nobenih pojasnil, kakšni so ti programi in kakšna je organizacija izobraževanja.

4. Ali izdelujete učno gradivo, ki je primerno za samostojno učenje?

Za katere vsebine? Ali je gradivo tiskano ali drugačno? Ali pri tem upoštevate načela, ki veljajo za izdelavo gradiva za samostojno učenje?

Trinajst ustanov navaja, da izdeluje gradivo za samostojno učenje. Ker je gradivo za samostojno učenje tudi sicer slabo opredeljen pojem, kajti načela, po katerih naj bi bilo narejeno, da bi si zaslužilo to ime, so lahko upoštevana zelo različno, bi težko jasno opredelili, kaj takšno gradivo je in kaj ni. Očitno pa je, da kar nekaj ustanov že razmišlja o tem, kako bi gradivo prilagodila, da bi bilo za učenca čim bolj sprejemljivo. Nekaj tega gradiva je tudi v javni prodaji, nekaj pa ga izdelujejo ustanove za svojo interno uporabo, po večini kot dopolnilo tradicionalnim oblikam učenja in izobraževanja.

5. Ali tudi svetujete?

Opišite komu, o katerih vprašanjih, kako je svetovanje organizirano...

Skoraj vse izobraževalne ustanove (41) izvajajo v praksi takšno ali drugačno obliko svetovanja. Dajejo informacije o svoji ponudbi pa tudi o ponudbi drugih ustanov. Pomagajo pri načrtovanju učenja in izobraževanja, priporočajo ustrezne učne vire in svetujejo, kako se učiti. Težko pa bi rekli, da gre za neko specializirano, strokovno globlje zasnovano svetovalno dejavnost, kot jo nameravamo razviti v tem projektu. Svetovanje poteka po večini v osebnem stiku, izjemoma tudi telefonsko.

6. Ali vpeljujete elemente samostojnega dela v sicer tradicionalne izobraževalne pristope (npr. projektno delo)?

Opišite ali navedite primer. Kakšno pomoč nudite?

Če ne upoštevamo ustanov, ki se ne ukvarjajo z izobraževanjem (knjižnice, zapori itn.), skoraj vse (29) bogatijo tradicionalno izobraževanje s samostojnejšimi metodami. V nekaterih primerih je to samostojno učenje, ki dopolnjuje tečajne oblike, predvsem pa gre za projektno delo. Učenci samostojno izdelujejo seminarske naloge. Ljudska univerza Kranj navaja vodeno samoizobraževanje, vendar ni pojasnila, kako je organizirano.

7. Ali skušate v sicer tradicionalne izobraževalne pristope vnesti fleksibilne elemente?

Npr. vključitev v izobraževanje kadarkoli med letom; izbor učnih vsebin po želji udeležencev; preverjanje znanja takrat, ko ustreza udeležencu, ipd.

Kar 32 ustanov skuša prilagoditi svoje delo izobraževancem, in sicer tako, da:

- jim omogočajo vključevanje vse leto (15 ustanov),
- ugotavljajo njihove posebne potrebe (1 ustanova),
- upoštevajo njihovo poprejšnje znanje (1 ustanova),
- jim omogočajo izbiro vsebin (9 ustanov),
- preverjajo znanje takrat, ko to ustreza učencem (21 ustanov).

8 Drugo

Če menite, da bi lahko o samostojnem učenju v vaši ustanovi povedali še kaj, dodajte prosim še te podatke.

V eni ustanovi navajajo, da razvijajo študijske krožke.

Vprašalnik C (glej prilogo 1)

1. Ali bi odprli središče za samostojno učenje?

Kar 43 ustanovam se zdi smotrno, da bi odprli središče za samostojno učenje. Namenjeno bi bilo bodisi dozdajšnjim udeležencem izobraževanja, bodisi lastnim delavcem ali pa komur koli, ki bi ga tako učenje zanimalo. Glede na to, s kakšno populacijo se posamezna ustanova ukvarja, bi bilo namenjeno učencem, študentom, staršem učencev, odraslim, otrokom, brezposelnim. Vsebine, ki bi se jih ljudje lahko v takšnem središču učili, so najrazličnejše (navajajo 47 različnih vsebin), navadno podobne vsebinam, ki jih ustanove ponujajo že doslej. Večina ustanov bi ponudila jezikovne programe (11 ustanov), računalništvo (7 ustanov) in kako se uspešno učimo (4 ustanove). Pri tem bi ljudem pomagali svetovalci; menijo, da ljudje potrebujejo predvsem pomoč strokovnjakov pri sami učni snovi, devet pa jih meni, da potrebujejo tudi širšo svetovalno pomoč. Nekako polovica ustanov bi takšne storitve zaračunavala, približno polovica pa pričakuje, da jih bo denarno podprla država ali lokalna skupnost. Nekaj jih vidi tudi možnost kombiniranega financiranja. Sodelovali bi tudi z drugimi ustanovami.

2. Ali bi izdelovali gradivo za samostojno učenje?

Kar 30 ustanov bi bilo pripravljenih izdelovati gradivo za samostojno učenje, sodelovali bi zlasti pri njegovem vsebinskem in didaktičnem oblikovanju, nekaj pa jih meni, da so ga zmožne oblikovati tudi tehnično. Sedem ustanov bi izdelovalo gradivo zgolj za svoje potrebe, druge pa tudi za potrebe drugih ustanov. Gradivo bi izdelovali za najrazličnejše vsebine, predvsem pa vidijo potrebo po razvoju gradiva za tuje jezike, računalništvo, slovenski jezik, matematiko, osnovnošolski in srednješolski predmetnik, ekonomijo in prostočasne dejavnosti. Pri oblikovanju gradiva bi sodelovali z različnimi ustanovami, predvsem pa z Andragoškim centrom.

3. Ali bi razvili svetovalno službo za pomoč samostojnim učencem?

Skoraj vse ustanove vidijo potrebo po razvoju svetovalne službe za pomoč samostojnim učencem. Svetovalno pomoč bi po večini ponudili ne samo svojim učencem temveč komur koli, ki bi to želel.

4. Ali bi razvili programe za samostojno učenje?

Programe za samostojno učenje bi razvijalo 25 ustanov. Podobno kot pri središču za samostojno učenje so vsebine, ki bi jih po tej poti ponudili, najrazličnejše, največ pa bi bilo tujih jezikov in računalništva. Gradivo za takšne programe bi deloma izdelovali sami ali pa ga kupovali na trgu, če bi bilo na voljo. Učencem bi pomagali tako, da bi odprli središče za samostojno učenje, nudili pa bi jim tudi svetovalno pomoč, osebno ali telefonsko. Dve ustanovi bi odprli tudi informacijsko središče, kjer bi bile učencem na voljo vse mogoče informacije o možnostih učenja in izobraževanja.

5. Ali bi razvijali izobraževanje na daljavo?

Enaindvajset ustanov bi razvijalo izobraževanje na daljavo. Vsebine, ki bi se jih učenci po tej poti učili, so podobno kot pri učenju v središču za samostojno učenje ali po programih za samostojno učenje, zopet imajo prednost jeziki in računalništvo. Gradivo bi deloma izdelovali, deloma bi ga kupovali na trgu, učencem pa bi zagotovili svetovalno pomoč predvsem telefonsko, uporabili pa bi tudi sodobnejšo tehnologijo.

6. Druge možnosti

Vprašanje je brez odgovora, pojavi pa se pripomba, da naj gradivo izdelujejo le za to usposobljene ustanove.

7. Navedite ustanove, s katerimi bi morebiti lahko razvijali skupne projekte (npr. skupno središče za samostojno učenje, isto gradivo za samostojno učenje; sodelovanje pri razvijanju gradiva; skupni svetovalci; skupni inštruktorji itd.)

Ustanove vidijo številne možnosti za medsebojno sodelovanje, vsaka pač glede na svoje posebnosti in potrebe.

8. Kakšne so realne možnosti za vse, kar ste doslej navedli?

a) Prostorske pogoji (ali imate zagotovljen prostor; ali imate možnost v bližnji prihodnosti prostor pridobiti, ali sploh ne)

Večina ustanov ima prostor, ustrezen za takšno dejavnost (30), 10 ustanov pa bo takšen prostor pridobilo v bližnji prihodnosti.

b) Oprema (ali imate potrebno opremo, kaj bi še potrebovali?)

Slabše je z opremo. Le 13 ustanov navaja, da ima potrebno opremo, 17 jih ima le nekaj opreme, drugo pa bi morali dopolniti, kar 15 ustanov pa ustrezne opreme nima.

c) Osebjem (ali lahko uporabite zdajšnje osebe; ali bi morali zaposliti nove delavce?)

Dvajset ustanov meni, da bi novo dejavnost lahko izvajala z osebjem, ki ga imajo, 12 bi jih moralo zaposliti dodatne delavce, 11 pa jih meni, da ustreznega osebjem nima.

č) Znanje (kakšno znanje bi še potrebovali za uspešno delo?)

Večina ustanov bi potrebovala dodatno znanje, in sicer:

- splošno znanje o samostojnem učenju;
- o tem, kako organiziramo shemo organiziranega samostojnega učenja,
- znanje iz svetovalnega dela.

Posamezne ustanove pa bi potrebovale zlasti znanje o tem, kako izdelujemo gradivo za samostojno učenje pa tudi splošno andragoško in psihološko znanje.

d) Denarna pomoč (za kaj bi najbolj potrebovali denarno pomoč?)

Največjo težavo za izpeljavo projekta vidijo ustanove pri opreми, za to bi tudi najbolj potrebovale denar. Potrebovale bi ga še za zaposlitev delavcev, za razvijanje gradiva za

samostojno učenje, nekatere ustanove pa tudi za najem prostorov, nadaljnji razvoj, usposabljanje zaposlenih, predstavitev novega načina učenja in izobraževanja bodočim uporabnikom in materialne stroške.

e) Ali bi bila vaša ustanova pripravljena in zmožna vpeljati organizirano samostojno učenje, tudi če denarne pomoči ne bi bilo mogoče dobiti, oz. če bi bila le-ta zelo majhna?

Enajst ustanov meni, da bi lahko vpeljale novo metodo tudi brez denarne pomoči, 10 bi se lotilo projekta, če bi dobili vsaj nekaj denarja, 18 pa jih brez znatnejše finančne pomoči projekta ne bi moglo izpeljati. Osem ustanov na vprašanje ni odgovorilo.

9. Kakšno pomoč pričakujete od Andragoškega centra Slovenije?

Ustanove pričakujejo od Andragoškega centra predvsem:

- svetovalno pomoč (25 ustanov),
- predstavitev zamisli bodočim uporabnikom (10 ustanov),
- usposabljanje (9 ustanov),
- informacije o gradivu za samostojno učenje, ki je na voljo (8 ustanov),
- koordinacijsko vlogo Andragoškega centra (7 ustanov),
- gmotno pomoč in pripravo gradiva za samostojno učenje (6 ustanov),
- pripravo konceptov za posamezne ustanove (3 ustanove),
- vodenje projektov in preverjanje kakovosti gradiva za samostojno učenje (1 ustanova).

10. Druge pripombe, mnenja in predlogi:

Večina ustanov je projekt ocenila zelo pozitivno, skrbi jih predvsem, kako bo s financiranjem. Posamezne ustanove se tudi bojijo, da bi se samostojno učenje preveč institucionaliziralo, skrbi pa jih tudi, ali so ljudje dovolj motivirani za takšno obliko učenja. Ena od ustanov predlaga, naj se ustanove, ki bodo vpeljale organizirano samostojno učenje povežejo v omrežje, želeli pa bi tudi biti dobro poučeni o tem, kaj se novega dogaja.

7. Seminar: Modeli organiziranega samostojnega učenja

V skladu z našim načrtom in upoštevajoč potrebe ustanov smo od 14. do 15. junija organizirali prvo usposabljanje. Nanj smo povabili vse ustanove, ki so izrazile pripravljenost za vpeljavo organiziranega samostojnega učenja. Ker je bilo število udeležencev omejeno, nismo povabili tistih, ki so sicer izrazili pripravljenost, nimajo pa prav nobenih možnosti, da bi v bližnji prihodnosti vpeljali organizirano samostojno učenje. Povabili smo tudi nekaj ustanov, ki sicer niso izpolnjevale vprašalnika, so pa drugače izrazile resen interes.

Seminar sta vodila profesor Roger Lewis iz univerze v Humbersideu in gospod Quentin Whitlock iz zasebnega izobraževalnega podjetja Dean Associates. Oba sta strokovnjaka na področju Open Learning in imata bogate izkušnje.

Seminar je bil zasnovan kot delavnica in je obravnaval:

- prednosti in pomanjkljivosti organiziranega samostojnega učenja,
- različne modele (organiziranega samostojnega učenja) Open Learning,
- mogoče ovire pri vpeljavanju organiziranega samostojnega učenja,
- pomoč, ki jo potrebujejo samostojni učenci,
- zbiranje in vodenje dokumentacije,
- organiziranost svetovalnega dela.

Končni cilj seminarja je bil, da udeleženci samostojno (ob mentorski pomoči) izdelajo koncept organiziranega samostojnega učenja za svojo ustanovo, ki ga bodo kasneje v praksi uveljavili.

Seminarja se je udeležilo 36 ljudi iz 30 ustanov. S seminarjem so si pridobili temeljno znanje o tem, kako organizirati in voditi shemo organiziranega samostojnega učenja, hkrati pa je bila to priložnost, da ustanove izrazijo svoje mnenje in podajo predloge. Večina ustanov vidi težavo v pomanjkanju gradiva za samostojno učenje v slovenskem jeziku. Menijo, da bi morali ta problem reševati s skupnimi močmi. Nekaj udeležencev je predlagalo, da se ustanovi skupni forum vseh ustanov, ki so zainteresirane za razvoj organiziranega samostojnega učenja, ki bi v skladu s skupnimi interesi pomagal pri razvoju in skrbel za reševanje morebitnih težav. Seminar je bil pomemben tudi z motivacijskega vidika.

8. Izdelava modelov organiziranega samostojnega učenja

Do roka, ki smo ga postavili (1. september 1995), nam je seminarske naloge poslalo 14 ustanov, in sicer:

- 9 ljudskih univerz: Andragoški zavod - LU Maribor, LU Jesenice, LU Kranj, LU Murska Sobota, LU Ormož, LU Ptuj, LU Radovljica, LU Škofja Loka, UPI-LU Žalec;
- 3 zasebne izobraževalne ustanove: Grid, d.o.o., Ljubljana; Niansa, Domžale; Doba, Maribor;
- Republiški center za obrambno usposabljanje Poljče in Ministrstvo za notranje zadeve - Izobraževalni center Tacen.

V njih so predstavili osnutke modelov, ustreznih za njihove ustanove. (Seminarske naloge so predstavljene v prilogi). Čeprav smo predlagali enotno metodologijo (v prilogi), je vse ustanove niso upoštevale. Pregled nalog je pokazal, da so si delavci v ustanovah po večini pridobili temeljno znanje, so pa očitno v zelo različnih fazah razvoja. Nekateri modeli so bolj shematski, drugi bolj dodelani, nekateri bolj vizije, drugi pa vsebujejo že zelo konkretne podatke.

V skladu s svojima konceptoma sta zasebni podjetji Doba v Mariboru in Niansa v Domžalah septembra 1995 že odprli središče za samostojno učenje.

VIII. SKLEPNE UGOTOVITVE

Na splošno menimo, da poteka projekt zelo uspešno in v marsičem celo presega naša pričakovanja. Zlasti je presenetljiv velik odziv ustanov, ki se očitno zavedajo, da morajo svoje delovanje posodobiti in poživiti s pristopi, ki v razvitem svetu niso več novost. Opozorili pa bi radi na nekatere ugotovitve in spoznanja, ki so se pojavila med potekom projekta.

V razvojno-raziskovalni nalogi je pozornost namenjena predvsem razvijanju in vpeljevanju različnih oblik organiziranega samostojnega učenja, zato je pojasnitev teoretičnega ozadja pojava organiziranega samostojnega učenja, kot je opisana v uvodu, zgolj kratek prikaz mnenj in stališč posameznih avtorjev, kolikor je pač potrebno za temeljno razumevanje samega pojava. Ker je samostojno učenje kot pojav v slovenski strokovni javnosti manj znano (z njim se ukvarjajo le nekateri strokovnjaki), bi morda kazalo v okviru samostojnega projekta pojav temeljito preučiti.

Z vprašalnikom smo ugotovili, da organiziranega samostojnega učenja kot je opredeljeno v tem projektu, v ustanovah, ki smo jih preučevali, skorajda ni, videti pa je, da že vpeljujejo v tradicionalno učenje in izobraževanje nekatere elemente samostojnega učenja in tudi izobraževanja na daljavo. Nismo pa podrobneje preučevali kako. Prav tako imajo prostore, kamor se ljudje lahko prihajajo samostojno učiti, ponekod dobijo tudi svetovalno pomoč, po večini pa takšna središča niso ustrezno opremljena, predvsem pa ni gradiva za samostojno učenje, tako da bi jih težko imenovali središča za samostojno učenje po naši opredelitvi.

Gradiva, ki bi bilo ustrezno prirejeno za samostojno učenje, v slovenskem jeziku skorajda ni. Nekateri ustanove sicer navajajo, da izdelujejo gradivo za samostojno učenje, nismo pa sistematično preverjali kakšno je to gradivo. Iz pogovorov s predstavniki nekaterih ustanov je očitno, da gre bolj za delovno gradivo - vaje, ki dopolnjujejo tradicionalno učenje in izobraževanje ali pa za nekaj redkih primerkov jezikovnih programov, ki so na voljo na našem trgu, kot na primer Cicero in 2000S. Nekaj pa je gradiva, ki se sicer uporablja pri tradicionalnem izobraževanju, vendar že upošteva nekatera načela za pripravo gradiva za samostojno učenje.

Očitno je, da se ustanove zavedajo, kako pomembno je svetovalno delo pri učenju in izobraževanju in ga v praksi tudi pogosto opravljajo. Očitno se tudi zavedajo, da je svetovanje zahtevno delo, saj jih večina meni, da bi potrebovali dodatno usposabljanje za ljudi, ki takšno delo opravljajo. Tudi usmerjenost na učenca pri nas očitno ni povsem nova, saj si kar precej ustanov prizadeva prilagoditi programe in organizacijo tako, kot to njihovim učencem najbolj ustreza. Vse to pa so dobra izhodišča za nadaljevanje projekta.

Informacijska dejavnost je dosegla svoj namen in zbudila zanimanje številnih ustanov z različnih področij iz vseh slovenskih regij. Vzorec, ki se je končno izoblikoval, pa kaže, da so za zdaj pripravljene za vpeljavo organiziranega samostojnega učenja zlasti ljudske univerze in nekatere zasebne izobraževalne ustanove, ki so očitno bolj prožne in se prilagajajo hitreje kot tiste, ki se ukvarjajo zgolj s formalnim izobraževanjem. Od skupaj 15 osnovnih in srednjih šol ter fakultet, ki so se udeležile informativnega seminarja, sta v tem trenutku le dve pripravljene za takšno delovanje. Čeprav smo povabili k sodelovanju precej podjetij, odziva skorajda ni bilo. Vzroke lahko iščemo v težjem gospodarskem položaju, v katerem je precej slovenskih podjetij, pa jim skrb za posodobitev izobraževanja ta čas ni prednostna, četudi izkušnje iz tujine kažejo kar nekaj ekonomskih prednosti organiziranega samostojnega učenja pred tradicionalnim učenjem in izobraževanjem. Verjetno bi bila zanje potrebna dodatna, posebej usmerjena informativna akcija. Prav tako preseneča, da v končni vzorec za zdaj ni vključena nobena ustanova za ljudi s posebnimi potrebami, saj je prav zanje samostojno učenje še posebno primerno.

Porazdelitev po regijah kaže, da se je odzvalo največ ustanov iz severovzhodnega in severozahodnega dela Slovenije (Gorenjska ter Štajerska in Prekmurje) ter iz ljubljanske regije. Ustanove iz manjših krajev vidijo razloge za vpeljavo organiziranega samostojnega učenja predvsem v širjenju ponudbe programov, ki jih sicer ne organizirajo zato, ker imajo premalo udeležencev, interes ustanov iz ljubljanske regije pa lahko pripišemo večji propagandi. Pričakujemo, da se bo v ljubljanski regiji razvilo organizirano samostojno učenje v naslednjih ustanovah: Izobraževalno središče Miklošič, Grid, d.o.o., Glotta Nova, Centralna tehniška knjižnica, Knjižnica Otona Župančiča, Izobraževalni center Ministrstva za notranje zadeve v Tacnu. Zavod Niansa v Domžalah pa je v septembru 1995 že odprl središče za samostojno učenje. Prav tako Delavska univerza Univerzum že izvaja programe izobraževanja na daljavo.

Težavo na poti k vpeljavi organiziranega samostojnega učenja vidijo ustanove predvsem v pomanjkanju denarja, zlasti za nakup opreme, razvoj ali nakup gradiva za samostojno učenje in financiranje novega osebja. Rešitev problema pa vidijo v tem, da ponekod udeleženci izobraževanja storitve plačujejo, drugje pa bi moral delovanje denarno podpreti ustrezen državni organ ali lokalna skupnost. Mogoča je tudi kombinacija obojega.

Obstaja torej neskladje med zanimanjem ustanov za takšno obliko učenja in izobraževanja in možnostmi, ki jih imajo. Kar nekaj ustanov je zamisel navdušeno sprejelo, vendar vidijo na poti do izpeljave veliko ovir - od prostorskih, denarnih in kadrovskih pa do različnega stališča vodstva ustanove. Očitna pa je tudi različna pripravljenost, da se ovire premostijo. Doslej nam je koncepte organiziranega samostojnega učenja poslalo 14 ustanov. To vsekakor ni končno število, saj pričakujemo, da se bo za takšno obliko dela postopno odločalo še več ustanov. Zato bomo analizo konceptov posameznih ustanov opravili v drugem raziskovalnem obdobju, ko se bodo pridružile še nove ustanove. Ne moremo pa zanesljivo trditi, da se bo organizirano

samostojno učenje razvilo v vseh teh ustanovah, kajti na poti od koncepta do uresničenja je še veliko ovir. Pričakujemo pa, da se bo razvilo vsaj v tistih ustanovah, ki so dobile finančno podporo od Ministrstva za šolstvo in šport (LU Maribor, LU Murska Sobota, LU Ormož, LU Radovljica, UPI-LU Žalec, Andragoški center Idrija d.o.o., Doba d.o.o., Maribor, Grid, d.o.o., Ljubljana, Zavod Niansa, Domžale). Verjetno je, da se bo razvilo tudi v nekaterih ustanovah, ki so sodelovale z nami v informativni fazi, pa se pozneje niso udeležile usposabljanja, ki smo ga organizirali. Tudi tem ustanovam bomo ponudili pomoč in zagotovili nadaljnje usposabljanje, če bodo to želele.

Pričakovanja ustanov glede vloge Andragoškega centra pri razvoju so v skladu s tem, kar smo načrtovali (svetovanje, usposabljanje, informiranje in koordinacija). Posebej pa poudarjajo, da bo treba organizirano samostojno učenje predstaviti bodočim uporabnikom. Zavzemajo se za skupno propagandno akcijo, vodil pa naj bi jo Andragoški center. To pobudo bomo vsekakor upoštevali.

Naša sklepna ocena torej je, da je odziv ustanov zelo ugoden, celotne možnosti za razvoj organiziranega samostojnega učenja pa se v posameznih ustanovah precej razlikujejo, zato bo tudi razvoj potekal različno hitro. Ugodno pa ocenjujemo visoko motivacijo, ki predstavlja temeljno energijo za premostitev ovir.

IX. NADALJEVANJE PROJEKTA

1. Individualno svetovanje

Koncepti organiziranega samostojnega učenja, ki jih bodo ustanove uresničile, so zelo različni, predvidevamo pa tudi, da bodo ustanove pri organiziranju takšne oblike učenja in izobraževanja, imele različne težave. Zato bosta v prihodnje potrebna predvsem individualno svetovanje in pomoč ustanovam, tako za dodelavo končnih konceptov, kot za samo izpeljavo.

2. Koordinacija med ustanovami

Preučiti bo treba skupne potrebe ustanov in organizirati srečanja, da bi obravnavali skupne probleme in poiskali rešitve. Srečanja so pomembna tudi zaradi motivacije.

3. Usposabljanje

Treba bo zagotoviti dodatno usposabljanje. V ta namen načrtujemo dva seminarja: Kako izdelujemo gradivo za samostojno učenje in Svetovalna pomoč pri samostojnem učenju. Ker nekateri, ki se bodo teh seminarjev udeležili niso imeli temeljnega usposabljanja, predvidevamo zanje tudi to. V skladu z denarnimi možnostmi bomo skušali priskrbeti strokovnjake iz tujine.

4. Informiranje

Ker je organizirano samostojno učenje novost tudi za bodoče uporabnike, jih je treba s to novo možnostjo seznaniti. Za to predvidevamo objave v javnih občilih in izdelavo kratke brošure s temeljnimi informacijami.

5. Evalvacija

Izdelati je treba enoten evalvacijski načrt, po katerem bomo spremljali delovanje vseh sistemov organiziranega samostojnega učenja, ki bodo nastajali postopno, od začetka njihovega delovanja.

6. Razvoj gradiva za samostojno učenje

Največja težava za uspešno delovanje sistemov organiziranega samostojnega učenja je pomanjkanje gradiva v slovenskem jeziku. Ugotoviti je treba, katero gradivo je prednostno in ga potrebuje več ustanov, nato pa oblikovati ustrezen tim strokovnjakov, ki bo gradivo razvijal.

7. Vključevanje novih ustanov

Ker predvidevamo, da se bodo za vpeljavo organiziranega samostojnega učenja začele zanimati tudi druge ustanove, jim bo treba zagotoviti neko temeljno usposabljanje.

8. Razvoj središča za samostojno učenje na ACS

Središče bo še naprej delovalo kot vzorčni model, v skladu z denarnimi možnostmi pa bomo skušali povečati obseg gradiva za samostojno učenje.

X. POVZETEK

Razvojno - raziskovalna naloga Razvoj in implementacija središč za samostojno učenje, je dveletni projekt, ki poteka na državni ravni. Izvaja ga Andragoški center Republike Slovenije, denarno pa so ga podprli Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve in Mestni sekretariat za izobraževanje, raziskovalno dejavnost, kulturo in šport. Cilj projekta je vpeljati ideologijo samostojnega učenja v izobraževanje na Slovenskem in razviti različne oblike organiziranega samostojnega učenja v izobraževalnih ustanovah in drugje.

V prvem letu projekta je strategija razvoja zajela različne faze, in sicer:

- preučitev teoretičnega ozadja samostojnega učenja,
- določitev širšega modela, ustreznega našim razmeram,
- oblikovanje informativno-propagandne strategije,
- določitev širšega vzorca,
- temeljno informiranje,
- ugotavljanje morebitnih že obstoječih oblik organiziranega samostojnega učenja,
- ugotavljanje interesa posameznih ustanov za vpeljavo takšnih oblik,
- ugotavljanje možnosti, ki jih imajo ustanove za začetek delovanja,
- oblikovanje vzorca ustanov, ki se zanimajo za samostojno učenje,
- temeljno usposabljanje,
- izdelava konceptov.

Kot teoretično podlago smo izbrali ideologijo Open Learning, ki namenja osrednjo pozornost zlasti razvijanju sistemov organiziranega samostojnega učenja, središč za samostojno učenje, razvoju svetovalnih služb in gradiva za samostojno učenje.

V temeljni vzorec smo zajeli 560 ustanov (osnovne šole, srednje šole, univerzi, ljudske univerze, zasebne izobraževalne ustanove, podjetja, zavode in večje sisteme, knjižnice, ustanove za ljudi s posebnimi potrebami, socialne ustanove, zapore in druge ustanove), za katere smo menili, da bi takšen sistem učenja in izobraževanja potrebovale. Najprej smo jim ponudili temeljne informacije v brošuri, celodnevni informativni seminar in predstavili projekt na strokovnih srečanjih. Odzvalo se je 67 ustanov. Z dvema vprašalnikoma smo preverili, ali v teh ustanovah morda že obstajajo elementi organiziranega samostojnega učenja, pripravljenost za vpeljavo takšne oblike učenja in izobraževanja ter možnosti, ki jih imajo te ustanove za izpeljavo.

Ugotovili smo, da nobena od teh ustanov še nima organiziranega samostojnega učenja z vsemi sestavinami, ki smo jih načrtovali za razvoj. Zlasti nekatere ustanove se že zavedajo pomena samostojnega učenja in tudi v praksi skušajo prilagoditi svoje programe in organizacijo tako, da kar najbolj ustreza uporabnikom. Veliko se ukvarjajo tudi s svetovalnim delom. Zamisel organiziranega samostojnega učenja sprejemajo zelo pozitivno, kar v 43 ustanovah bi želeli takšno obliko tudi vpeljati. Možnosti za razvoj takšnih oblik so v ustanovah zelo različne, zlasti primanjkuje denarja za nakup opreme in financiranje osebja, zato predvidevamo, da bo razvoj v posameznih ustanovah potekal različno hitro.

Za te ustanove smo organizirali prvega od treh modulov usposabljanja, kjer naj bi dobili temeljne informacije o tem, kako lahko v svoji ustanovi organizirajo sistem organiziranega samostojnega učenja. Seminar sta vodila strokovnjaka iz Velike Britanije. Naloga udeležencev je bila, da po končanem seminarju izdelajo seminarsko nalogo in v njej predstavijo koncept organiziranega samostojnega učenja, ustrezen za njihovo ustanovo. Doslej smo prejeli naloge iz 14 ustanov (9 ljudskih univerz, 3 zasebne izobraževalne ustanove, vojska in policija), pričakujemo pa še nadaljnje. Ustanove so sicer na različnih stopnjah pripravljenosti za začetek delovanja, očitno pa je, da je vsem veliko do tega, da bi že kmalu vpeljale organizirano samostojno učenje. Ustanove, ki se zanimajo za vpeljavo organiziranega samostojnega učenja so večidel iz Štajerske in Gorenjske ter iz ljubljanske regije. Septembra 1995 sta zasebni izobraževalni podjetji Doba iz Maribora in Niansa iz Domžal odprli središči za samostojno učenje.

V drugem letu razvoja projekta načrtujemo predvsem individualno svetovanje in pomoč ustanovam pri vpeljevanju novega sistema. Organizirali bomo tudi nadaljnje usposabljanje v obliki dveh modulov: Priprava gradiva za samostojno učenje in Svetovalno delo pri samostojnem učenju.

Posebna težava je, da v slovenskem jeziku skoraj da nimamo gradiva za samostojno učenje. Treba bo organizirati ustrezno skupino strokovnjakov, ki bodo skrbeli za razvoj gradiva in ga tudi usklajevali.

Z ustrezno informativno akcijo bo treba seznaniti bodoče uporabnike o novi možnosti učenja in izobraževanja.

V vseh ustanovah, ki bodo začele delovati, bomo izvajali evalvacijo.

XI. SUMMARY

The research project entitled Development and Implementation of Self-study Centres is a two-year project carried out on the national level by the Slovene Adult Education Centre. It is financed by the Ministry of Education and Sport, the Ministry of Labour, Family and Social Affairs and the City Secretariat of Education, Research Work, Culture and Sport. The goal of the project is to introduce the ideology of autonomous learning into Slovene educational space and develop various forms of organized autonomous learning in educational and other establishments.

Development strategy in the first project year covered various phases, which are as follows:

- the study of theoretical background of independent learning,
- the determination of a model suitable for our conditions,
- the formulation of informative advertising strategy,
- the determination of a wider sample,
- basic information-giving,
- the determination of possible existing forms of organized autonomous learning,
- the determination of interest of the establishments for the introduction of such forms,
- the determination of conditions that the institutions have to start their activities,
- the formulation of the sample of the institutions interested,
- basic training,
- the formulation of the conceptions.

As a theoretical background Open Learning ideology has been chosen. It concentrates especially on the development of open learning systems, self-study centres, support and self-study materials.

The basic sample included 560 establishments (primary schools, secondary schools, universities, folk high schools, private educational institutions, companies, libraries, institutions people with special needs, social institutions, prisons and other institutions) that might, to our opinion, need such system of learning and education. At first we offered them basic information in the form of a brochure, a one-day informative seminar and by presenting them the project on expert meetings. 67 institutions responded. We used two questionnaires to check whether some elements of organized autonomous learning already exist in these institutions whether they might be interested to introduce such form of

learning and education, and the conditions these establishments have, to carry out the project.

We found out that none of these establishments practice organized autonomous learning with all the elements we planned. However, we saw that several establishments already realise the importance of autonomous learning and try to adapt their programmes and organisation so as to suit their users as much as possible. They are also aware that counselling is an important element of their practice. They look upon organized autonomous learning as a very positive idea, as much as 43 institutions would like to introduce such form of learning and education. The conditions for the development of such forms vary from one institution to another, they especially lack the means to buy the equipment and finance personnel; we therefore foresee the development in institutions to run with various tempos.

For these institutions we have organised the first out of the three training models whereby they should get basic information how to organise and manage the organized autonomous learning system. The seminar was led by two experts from Great Britain. The participants had a task to write a seminar work at the end, in which they should present the model suitable for their own institution. We have received the works from 14 institutions up to now (9 folk high schools, 3 private educational institutions, army and police). We expect to get some other works as well. The establishments are differently prepared to start their activities, all, however, show serious interest in the introduction of organized autonomous learning in the near future. The establishments are mostly from the Štajerska and Gorenjska regions and from Ljubljana and the suburbs. In September 1995, two private educational institutions Doba from Maribor and Niansa from Domžale have already started its activities.

The second project year plans above all individual counselling and assistance to the institutions in introducing the new system. We will also organise further training in the form of two moduls: The Production of the Self-study Materials and Counselling in Autonomous Learning.

The self-study materials are our special concern since they are practically inexistent in Slovene language. A special team of experts will have to be organised to care and coordinate their development.

A special informative action will have to be organised to provide future users the information about the new possibility of learning and education.

All the institutions which will start their activities will be evaluated.

XII. VIRI

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (1995). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Bell, Robert in Malcolm Tight: (1995). Open universities in nineteenth century Britain. Open Learning, letnik 10, šte. 2, junij; str. 3-11; Pitman Publishing.

Blažič, Marjan: (1993) Uvod v izobraževalno tehnologijo. Novo mesto: Pedagoška obzorja.

Bosworth, P. David: (1991) Open Learning. London: Cassell Educational Ltd.

Boud, David: (1993) Developing Student Autonomy in Learning. London: Kogan Page, New York: Nichols Publishing Company.

Bowen, Peter in Jaynie Lewis: (1989) Implementing Open Learning in Organisations. Training Agency.

Brockett, G. Ralph in Roger Hiemstra: (1991) Self-Direction in Adult Learning. Perspectives on theory, research, and practice. New York: Routledge.

Cvirn, Pavle: (1993) Multimedij. Čarobna nit, letnik 3, šte.3.; str. 3-6.

Dearden, R.F.: (1972) Autonomy and Education. Education and the Development of Reason; str. 448 - 465; London: Routledge & Kegan Paul.

Ellington, Henry in Fred Percival, Phil Race: (1993) Handbook of Educational Technology; London: Kogan Page.

Gibbons, Maurice in Alan Bayley, Paul Comeau, Joe Schmuck, Sally Seymour, David Wallace: (1980) Toward a Theory of Self-Directed Learning: A Study of Experts without Formal Training. Journal of Humanistic Psychology, letnik 20, šte.2, str. 41-56.

Gibbs, Benjamin: (1979) Autonomy and Authority in Education. Journal of Philosophy in Education, letnik 13; str. 119-132.

Handbook of Adult and continuing Education. (1989) Merriam B. Sharan in Phyllis M. Cunningham; Oxford: Jossey-Bass Publishers.

Hodgson, Barbara: (1993) Key Terms and Issues in Open and Distance Learning. London: Kogan Page.

Holmberg, Borje: (1995) The evolution and the character and practice of distance education. Open Learning, letnik 10, šte. 2, junij; Pitman Publishing

Implementing Open Learning in Colleges. (1989) Cambridge: National Extension College.

Inskipp, Francesca: (1993) Counselling: the Trainer's Handbook. Cambridge: National Extension College.

International Dictionary of Adult and Continuing Education, Peter Jarvis, (1990) New York: Routledge.

Introducing Open Learning. (1986) Shirley: Lucas Open Learning.

Jarvis, Peter: (1987) Twentieth Century Thinkers in Adult Education. New York: Routledge.

Keegan, Desmond: (1991) Foundations of Distance Education. New York: Routledge.

Knowles, Malcolm S.: (1968) Androgogy not Pedagogy! Adult Leadership, april 1968; str. 350-352, 386.

Knowles, Malcolm S.: (1975) Self-Directed Learning. New York: Association Press.

Knowles, Malcolm S.: (1989) The Making of an Adult Educator. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Knowles, Malcolm S.: (1986) Using Learning Contracts. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Krajnc, Ana: (1979) Metode izobraževanja odraslih. Ljubljana: Delavska enotnost.

Krajnc, Ana: (1981) Metodika dopisnega izobraževanja. Ljubljana: Dopisna delavska univerza Univerzum.

Kulich, Jindra: (1991) Current trends and priorities in Canadian adult education. International Journal of Lifelong Education, letnik 10, šte. 2, april - junij.

Learning Resource Centres, The Whats, Whys and Wherefores. (1993) The Services Sound and Vision Corporation.

Lewis, Roger: (1985) How to Develop and Manage an Open Learning Scheme. Open Learning Guide 5. London: Council for Educational Technology.

Lewis, Roger: (1990) How to write flexible learning materials. Coventry: National Council for Educational Technology.

Lewis, Roger: (1988) The Open Learning Pocket Workbook. London: National Council for Educational Technology.

Lewis, Roger: (1986) What is Open Learning. Open Learning, junij; str. 5-10.

Lewis, Roger: (1993) The Progress of Open Learning. Education and Training, letnik 35, štev.4; str.3-8.

Lifelong Education for Adults. An International Handbook. (1989) Colin Titmus; Oxford: Pergamon Press.

Marshall, Ian: (1990) Training Course in Delivery of Open Learning Schemes. 3. del: Managing an Open Learning System. Dundee: SCOTTSU International Ltd.

Maslow, H. Abraham: (1982) Motivacija i ličnost. Beograd: Nolit.

Mele, Martin: (1993) Multimedij - nove možnosti v izobraževanju. Čarobna nit, letnik 3, štev. 3; str.23-26.

Mooney, John: (1993) Open Learning by Open Learning. SCOTTSU International Ltd.

Oddi, F. Lorys: (1986) Development and Validation of an Instrument to Identify Self-Directed Continuing Learners. Adult Education Quarterly, letnik 36, štev.2; str. 97-107.

Open and Flexible Learning for People with Physical and Sensory Disabilities. (1991) Total Training.

Open Learning. (1989) Dagenham: Ford Motor Company.

Open Learning Toolkit. (1985) Manpower Services Commission, National Extension College.

Opening Learning - Supporting your Learners. (1989) SCOTTSU International Ltd.

Race, Phil: (1987) Flexible Approaches to Training. London: Council for Educational Technology.

Rogers, Carl: (1983) Freedom to Learn for the 80's. New York Mcmillan Publishing Company.

Rowntree, Derek: (1992) Exploring Open and Distance Learning. London: Kogan Page.

Rowntree, Derek: (1991) Teach Yourself with Open Learning. London: Kogan Page.

Rowntree, Derek: (1990) Teaching through Self-Instruction. London: Kogan Page, New York: Nichols Publishing.

Straw, Jane: (1991) Open Learning Centres in England and Wales. London: ALBSU.

Študij na daljavo. Raziskovalno poročilo. Nataša E. Jelenc, Ana Krajnc, Margerita Zagmajster; Ljubljana: Center za razvoj univerze.

Študij na daljavo - Nove priložnosti za izobraževanje; (1995) Lea Bregar; Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta;

Tait, Alan: (1994) The end of innocence: critical approaches to Open and Distance Learning. Open Learning, november; str. 27-36.

Tennant, Mark: An evaluation of Knowles' theory of adult learning. International Journal of Lifelong Education, letnik 5, šte. 2.

The A-Z of Open Learning. (1990) Clive Jeffries, Roger Lewis, John Meed, Roger Merritt; Cambridge: National Extension College.

Tough, Allen: (1981) Learning without a Teacher. Educational Research Studies, šte. 3; Toronto: The Ontario Institute for Studies in Education.

Tough, Allen: (1979), The Adults Learning Projects. Toronto: The Ontario Institute for Studies in Education.

Tough, Allen in Ginny Griffin, Bill Barnard, Don Brundage: (1975) The Design of Self-Directed Learning. Toronto: The Ontario Institute for Studies in Education.

Willets, David: (1991) Open Learning in public libraries. British Association for Open Learning.

XIII. PRILOGE

1. Vprašalnika A in B

2. Vodilo za izdelavo seminarske naloge

3. Koncepti

- Andragoški zavod - Ljudska univerza Maribor
- Ljudska univerza Jesenice
- Ljudska univerza Kranj
- Ljudska univerza Murska Sobota
- Ljudska univerza Ormož
- Ljudska univerza Ptuj
- Ljudska univerza Radovljica
- Ljudska univerza Škofja Loka
- UPI-Ljudska univerza Žalec
- Doba, zavod za izobraževanje, Maribor
- Grid, d.o.o., Ljubljana
- Zavod Niansa, Domžale
- Republiški center za obrambno usposabljanje Poljče
- Ministrstvo za notranje zadeve - Izobraževalni center Tacen

4. Informativna brošura Sam do znanja

P R O J E K T
USTANOVITVE LOKALNEGA SREDIŠČA ZA
SAMOSTOJNO UČENJE

Ormož, julij 1995

Ernest VODOPIVEC, dipl.org.dela

IZHODISCA

Izhajajoč iz spoznanja, da je izobraževanje vedno v kontekstu širšega družbenega okolja in v funkciji razvoja in spreminjanja, naš zavod neprestano izvaja sociokulturno animacijo okolja, s ciljem vzpodbujanja VEDOŽELJNOSTI posameznikov in skupin ljudi, ki naj postanejo nosilci sprememb in razvoja okolja. Po izobrazbi prebivalstva, starega 15 in več let, je občina Ormož na repu v Sloveniji. 17 % prebivalstva nima končane osnovne šole, 42,7 % prebivalstva ima končano samo osnovno šolo, 18,5 % prebivalstva ima končano poklicno šolo (podatki: začetek leta 1994). Takšna izobrazbena struktura aktivnega prebivalstva ovira razvoj tega območja, zato moramo znanju oziroma izobraževanju odraslih nameniti največjo pozornost v kontekstu razvojnih možnosti našega okolja.

Odrasli ob svojih številnih obveznostih pogosto ne najdejo časa za učenje po tradicionalnih, ustaljenih in z urnikom določenih učnih oblikah (pouk, tečaj, idr.), pa tudi številčno zaledje prebivalstva (18.000) našega zavoda je majhno, zato je težko sestaviti ekonomsko racionalne skupine za izobraževanje po posameznih programih. Znano nam je, da do sedaj marsikateri odrasli v našem okolju ni mogel zadovoljiti svojih izobraževalnih potreb, ker nekaterih izobraževalnih programov nismo izvedli zaradi premajhnega števila prijavljenih kandidatov.

V cilju omogočiti prilagajanje večine naših izobraževalnih programov glede:

- na posebne želje naročnikov, udeležencev,
- na fleksibilno izbiro časa, prostora in hitrosti izobraževanja bomo v okviru Ljudske univerze ustanovili lokalno središče za samostojno učenje.

Z ustanovitvijo lokalnega središča za samostojno učenje bomo dosegli dva cilja:

- * učečim povečali dostop do učenja,
- * pocenili izobraževanje v primerjavi z obstoječim poukom v razredu.

CILJNA SKUPINA

Odrasli za:

- pridobitev prvega poklica;
- prekvalifikacijo;
- dokvalifikacijo (diferencialni programi za pridobitev V. stopnje zahtevnosti);
- usposabljanje na V. stopnji zahtevnosti dela (računovodja, poslovni sekretar, idr.);
- pripravo za preizkus strokovne usposobljenosti v trgovini in gostinstvu;
- pripravo za mojstrski izpit;
- pripravo za preizkus znanja po zakonskih predpisih (varstvo pri delu, požarna varnost, higienski minimum, idr.).

Ta alternativna pot do znanja je namenjena odraslemu človeku, ki sam odloči:

- kaj se bo učil;
- kdaj (dnevno, tedensko, mesečno) se bo učil;
- katere vire, medije bo za učenje uporabil;
- v katerem prostoru se bo učil;
- kaj želi znati;
- kaj želi z novimi znanji doseči.

V prvi fazi, ko bo središče za samostojno učenje ustanovljeno, pričakujemo učence, ki do sedaj niso našli časa za učenje po ustaljenih z urnikom določenih učnih oblikah, ali niso mogli zadovoljiti svoje izobraževalne potrebe, ker se programi niso izvajali zaradi premajhnega števila vpisanih kandidatov.

Po tej metodi - obliki se bo po določenem programu izobraževal lahko en učenec. Ne bo mu treba čakati na trenutek, ki lahko traja tudi leto dni, ko se prijavi potrebno število učencev, da se program v razredu izvede. V začetku bo naše središče namenjeno tej ciljni skupini. Če se bomo izognili neuspelemu poizkusu vpeljevanja izobraževanja na daljavo, ki ga označujeta slab uspeh in velik osip, bo ta oblika sukcesivno nadomestila večino ustaljenega učenja v razredu, ki ga sedaj izvajamo v LU ormož.

OPREDELITEV MODELA

Lokalno središče za samostojno učenje je prostor namenjen odraslim, ki želijo uporabiti gradivo za organizirano samostojno učenje in učenje na daljavo, da si pridobijo nova znanja in spretnosti.

Uvedli bomo kombiniran model samostojnega organiziranega učenja z nudenjem:

- prostora,
- tehnologije,
- gradiva,
- programov,
- tehnične pomoči,
- inštruktorske /tutor/ pomoči,
- svetovalne pomoči.

Središče bomo opremili z opremo za uporabo različnih medijev, predvsem s tehnologijo, ki je v okolju trenutno še redkost: računalniki, videorekorderji, CD-ROM.

Z nakupom programa v interaktivni multimedijski obliki bo učenec imel dostop v prostor za samostojno učenje in uporabo vsega, kar je v središču na razpolago: tehnologija, mini knjižnica, tehnična, inštruktorska /tutorska/ in svetovalna pomoč.

Predvidevamo, da bo:

- učenec večino časa študiral izven središča za samostojno učenje;
- občasno obiskoval središče, da uporabi tiste medije iz multimedijskega paketa, za katere doma nima ustrezne tehnologije;
- občasno obiskoval središče, da se pogovori z inštruktorjem

/tutorjem/ o težje razumljivi snovi, katere cilj je pridobitev intelektualne sposobnosti in kognitivnih strategij;
- občasno obiskoval središče, da se sreča z eventualnimi učenci enakega programa.

Učenec bo imel možnost stika z inštruktorji /tutorji/ tudi po telefonu in pisno po pošti.

VSEBINE - PROGRAMI

Takoj po ustanovitvi središča za samostojno učenje bomo zainteresentom za samostojno učenje ponudili tiste programe, ki se na slovenskem izobraževalnem tržišču že uporabljajo in so namenjeni samostojnemu učenju: angleščina za začetnike, francoščina za začetnike, italijanščina za začetnike, nemščina za začetnike. španščina za začetnike, angleščina za turiste, poslovna angleščina za začetnike, nemščina za turiste, naučimo se slovenščino /kot drugi jezik/.

Začeli smo s pripravami /kadrovska sestava/ za izdelavo programa: OSNOVE POKUŠNJE IN OCENJEVANJA VIN in VINARSTVO IN KLETARJENJE v interaktivni, multimedijiški obliki.

GRADIVO ZA SAMOSTOJNO UČENJE

V Sloveniji imamo malo gradiva za samostojno učenje, v tujini so ga razvili že veliko, vendar ga v izvorni obliki lahko uporabljamo trenutno le za učenje tujih jezikov.

V kolikor bomo v Sloveniji razvili in uveljavili modularni sistem, bomo za samostojno učenje lahko uporabili v izvrni obliki tudi več tujih izvirnih multimedijiških paketov (odkup avtorskih pravic in prevod v slovenščino).

Za začetek samostojnega organiziranega učenja v Sloveniji pa je potrebno gradivo za samostojno učenje izdelati doma.

Gradivo (tako kot mora biti narejeno) za samostojno učenje po programih, ki smo jih razvili v Ljudski univerzi Ormož, bomo tudi sami pripravili /skupina strokovnjakov/ oziroma prilagodili tej obliki učenja.

Gradivo za samostojno učenje po programu: RAČUNOVODJA, POSLOVNI SEKRETAR, SAMOSTOJNI PODJETNIK (verificirani programi za odrasle) naj izdela skupina strokovnjakov v okviru Zveze ljudskih univerz (izdelavo gradiva financirajo članice ZLUS), ki imajo tudi avtorsko pravico do gradiva.

Skupno bi izdelali in financirali v okviru ZLUS izdelavo potrebne gradiva za samostojno učenje za program: PRIPRAVA ZA PREIZKUS STROKOVNE USPOSOBLJENOSTI V TRGOVINI in v GOSTINSTVU; PRIPRAVA ZA MOJSTRSKI IZPIT, PRIPRAVA ZA PREIZKUS ZNANJA IZ VARSTVA PRI DELU, POŽARNEGA VARSTVA, HIGIENSKEGA MINIMUMA /obnovitveni tečaji/.

Nekaj gradiva prirejenega za samostojno učenje za diferencialni program: EKONOMSKO-KOMERCIALNI TEHNIK in STROJNI TEHNIK že ima UNIVERZUM iz Ljubljane.

Gradivo za samostojno učenje za USO programe lahko izdela SIC in jih prodaja zainteresiranim središčem za samostojno učenje ali učencem.

OSEBJE

Samostojno učenje kot ena od alternativnih oblik izobraževanja je priložnost, ki je lahko dostopna vsem starostim /odrasli/ in profilon, vendar v sebi skriva tudi niz "nevarnosti", ki so lahko usodne za učence /velik osip/.

Pri tej obliki izobraževanja sta učenec in profesor med učnim procesom oddaljena drug od drugega in se srečata le občasno, ali pa nikoli. Da zagotovimo dobro osvajanje ciljev programa: intelektualne spretnosti, kognitivne strategije, moramo učitelja in direktni učni proces nadomestiti s:

- * kakovostnimi interaktivnimi multimedijskimi paketi,
- * inštruktorji - tutorji, ki zagotavljajo, da učenec snov razume in doseže učni cilj.

Pri izbiri osebja središča za samostojno učenje bomo izhajali iz osebnih značilnosti strukture potencilanih učencev.

Pri tem lahko zanemarimo strukturo tistih učencev, ki imajo določeno strokovno izobrazbo /predvidevamo, da se znajo učiti/. Glede na opredeljeno ciljno skupino pričakujemo strukturo učencev, za katere je zelo verjetno pomanjkanje samozavesti in negotovost glede na dosedanje slabe izkušnje pri izobraževanju - končali so samo osnovno šolo. Delo s takšnimi učenci zahteva od inštruktorja - tutorja večje napore, obenem pa mora imeti določene osebne karakteristike: rahločutnost, sposobnost vživljanja v druge in občutljivost pri zaznavanju in prepoznavanju učenčevih odkrivanj na učno snov in njegovo ravnanje, s ciljem, da se izognemo slabemu uspehu in velikemu osipu.

Da se izognemo neuspelemu poizkusu vpeljevanja samostojnega učenja pri Ljudski univerzi Ormož, moramo za začetek dela središča za samostojno učenje usposobiti:

- SVETOVALCA /direktorja LU/, je tudi tehnični svetovalec za uporabo tehnologije,
- VODJO SREDIŠČA /razvoj/, prevzame dela in naloge SVETOVALCA, tudi tehničnega za uporabo tehnologije, ADMINISTRATORJA in INŠTRUKTORJA- TUTORJA za določeno strokovno področje,
- INŠTRUKTOR - TUTOR za posamezno strokovno področje: za delo inštruktorja bomo skušali zainteresirati večino naših dosedanih izobraževalcev.

V prvi fazi v LU Ormož ne nameravamo zaposliti novega delavca za potrebe dela središča za samostojno učenje. Kakor hitro se bo obseg dela te oblike povečal, oziroma dosegel določeno frekvenco, bomo morali zaposliti VODJO SREDIŠČA, ker direktor LU ne bo

zmogel tako povečanega obsega dela. Obstaja tudi možnost, da bo prišlo do kanibalizma /samostojno učenje bo "požrlo" druge oblike izobraževanja/ takšnega obsega, da bo direktor LU zaradi razbremenitve drugih izobraževalnih oblik, lahko opravljal delo VODJE SREDIŠČA.

Glede usposabljanja za posamezna dela z nalogami v središču za samostojno učenje, bo zahtevna organizacija usposabljanja INŠTRUKTORJEV - TUTORJEV zaradi njihove številčnosti. V LU Ormož bomo v prvi fazi dela potrebovali enega svetovalca in petnajst inštruktorjev - tutorjev: (jeziki: AN, FR, IT, NE, SL =4; pokušnja vina + vinarstvo = 11).

ORGANIZACIJA DELA

Potencialnega učenca srejeje ADMINISTRATOR, ki je hkrati tajnica LU Ormož. Administrator je tudi prvi informator obiskovalca. Ponudi mu katalog izobraževalnih programov LU Ormož. Če obiskovalec želi več informacij o posameznem programu, ga administrator napoti k SVETOVALCU, le-ta z obiskovalcem opravi začetni pogovor, s katerim skupaj ugotovita, kaj se želi učiti, v kolikšnem obsegu in kaj že zna. Svetuje mu, kateri multimedijski paket si naj izbere in ga seznanj s stroški izobraževanja in pogoji plačila.

V kolikor se obiskovalec odloči za vpis v določeni program, se vrne k ADMINISTRATORJU, kjer izpolni obrazec, na osnovi katerega prejme izkaznico - indeks, s katero se indentificira pri tutorjih in profesorjih na izpitih.

Hkrati mu ta izkaznica omogoča vstop v središče za samostojno učenje, oziroma omogoča uporabo tehnologije v dnevnem času poslovanja središča. Ko se učenec odloči o načinu plačila izobraževanja, mu administrator izroči paket gradiva in ga seznanj, da je v paketu priloga s podrobnimi navodili o možnostih kontaktiranja s svetovalcem in tutorji in o možnosti uporabe oziroma obiskov središča za samostojno učenje.

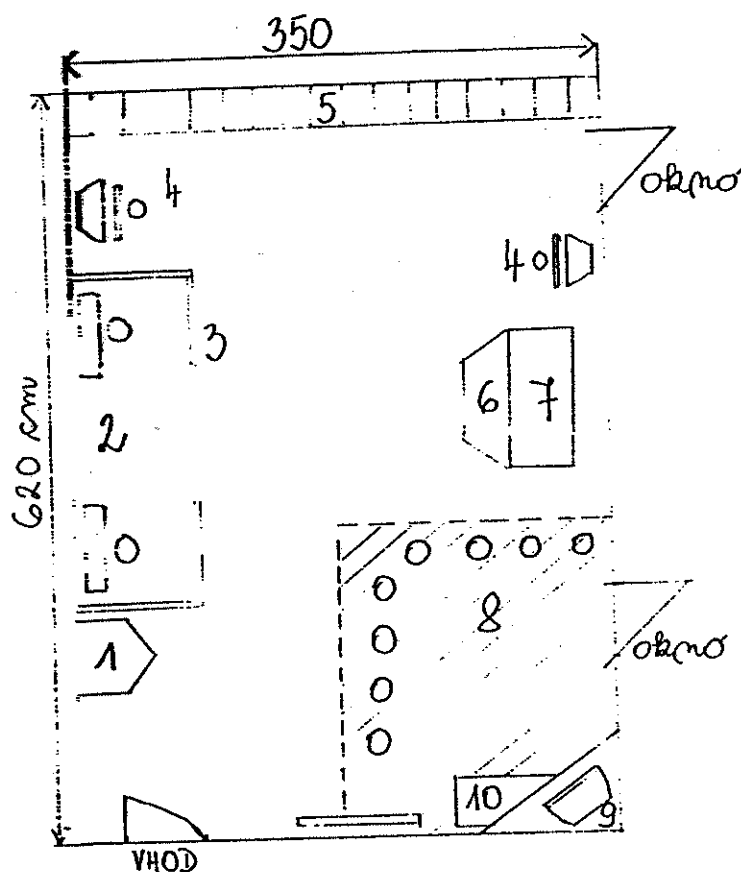
Za učence, ki se izobražujejo v tej obliki bomo zraven evidence, ki so določene z verificiranim programom, vodili še poseben evidenčni list stikov z inštruktorji /tutorji/. s svetovalcem in obiskov lokalnega središča za samostojno učenje.

Administrator evidenčni list učenca dostavi inštruktorjem - tutorjem za posamezne predmete, module, sklope programa in svetovalcu. Evidenčni list o obisku učenca v središču vodi administrator. V kolikor učenec v desetih dneh od vpisa v program, ne obiše središča ali vzpostavi stika s svetovalcem ali inštruktorjem - tutorjem, vodilni inštruktor - tutor /določen za posamezni program/, vzpostavi telefonski ali pisni stik z učencom. Učenec se direktno dogovarja z inštruktorjem - tutorjem, ali posredno preko administratorja za čas inštrukcij, oziroma za posamezna srečanja s tutorjem. Izpitni roki bodo mesečno objavljeni na oglasni deski središča. Učenec se pisno prijavi na izpit.

Multimedijske pakete in drugo gradivo za posamezne programe si bodo učenci kupili, torej gradivo bo na prodaj. Posojali ga praviloma ne bomo. Obstoječe razpoložljivo gradivo pa bo učencem na voljo samo v središču. V središču bo učencem na razpolago mini knjižnica, vendar knjižni fond ne bo za izposajo. Učenci si bodo knjižno gradivo lahko izposojali iz javne splošne knjižnice, ki je v neposredni bližini središča. Prostor središča za samostojno učenje bo tudi na voljo za druženje učencev. V začetku bo središče delovalo na osnovi "slučajnih obiskov" - učenci se lahko oglasijo, kadar želijo. V primeru povečane frekventnosti obiskov, bomo morali zaradi boljše izrabe časa učencev /da se prepreči čakanje za uporabo računalnika, videa, CD - ROM/ omogočiti rezervacijo časa za navedeno tehnologijo.

PROSTORSKA UREDITEV

Skica

Razporeditev prostora v središču za organizirano samostojno učenje

1. informacijska miza	6. odlagalna miza
2. prostor za branje, pisanje	7. velika miza
3. akustična pregrada	8. prostor za ogled videa in poslušanje audio posnetkov
4. PC računalnik	9. video in televizor
5. knjižna polica	10. kasetofon in telefon

Fotokopirni stroj se nahaja v sosednjem prostoru - tajništvu.

URNIK

Središče bo odprto ob delavnikih od 8. do 19. ure. V začetku bodo učenci prihajali kadarkoli bodo želeli. Svetovalec in administrator bosta na voljo učencem od 7. do 15. ure. Inštruktorji - tutorji bodo na voljo za inštruktažo učencem od 15. do 19. ure, po predhodnem dogovoru. Po telefonu bodo inštruktorji - tutorji praviloma na voljo učencem dnevno od 7. do 20. ure. Svetovalec bo praviloma po telefonu na voljo dnevno, tudi ob sobotah, nedeljah in praznikih do 20. ure. Vse stike z osebjem središča bomo skrbno spremljali in analizirali, z namenom doseči optimalno racionalno organizacijo dela in optimalni učni uspeh učencev. Tdva parametra bosta tudi merilo za plačilo osebja središča.

MARKETING

Našo novo obliko možnosti izobraževanja bomo ponudili tržišču na že doslej uveljavljeni način: pisno propagandno gradivo - zloženska, letaki, lokalni mediji - radio, CTV sistem, časopisi. Objektivno bomo predstavili javnosti prednosti in tudi "pasti" samostojnega organiziranega učenja. S propagandnimi aktivnostmi za organizirano samostojno učenje bomo pričeli že v drugi polovici avgusta 1995.

TERMINSKI PLAN

Prostor v izmeri 21,7 m² je za središče že pripravljen. Do 31. 12. 1995 ga bomo opremili z ustrezno izobraževalno tehnologijo: 2 PC računalnika, video in audio sistem, akustične pregrade, mini knjižnica, prvi materiali za samostojno učenje /jeziki, vinarstvo/, najnujnejše pohištvo. Trenutno imamo na razpolago le ustrezni video sistem, vse drugo bo potrebno dokupiti, zato bo dinamika opremljanja središča odvisna v največji meri od dotoka finančnih sredstev oziroma od razpoložljivih finančnih sredstev. Po terminskem načrtu bo središče sprejelo prve učence v začetku 1996. leta.

NADALJNI RAZVOJ

Razvoj je odvisen od dinamike izdelave gradiva za samostojno učenje in od uspešne vpeljave tega načina izobraževanja - večina učečih doseže učni cilj v takšnem obsegu kot pri tradicionalnih učnih oblikah.

UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA

- zapisnik in izdelki učne delavnice: Modeli organiziranega samostojnega učenja, ACS, 14. in 15. junij 1995,
- Irena Benedik: SAM DO ZNANJA, Organizirano samostojno učenje, ACS, 1994.
- Nataša E. Jelenc: Izobraževanje na daljavo - vloga tutorja, objavljeno v VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE 3/95, str. 22 do 27.

ORGANIZIRANO SAMOSTOJNO UČENJE

LJUDSKA UNIVERZA PTUJ
MODEL

1. IZHODIŠČA

Za vpeljavo organiziranega samostojnega učenja na Ljudski univerzi Ptuj se odločamo zaradi uvedbe študija na daljavo v sodelovanju z Ekonomsko fakulteto iz Ljubljane. V skladu z novo visokošolsko zakonodajo s študijskim letom 1995/96 pričenjamo s programom Visoke poslovne šole, ker smo ocenili, da je zanimanje za študij ekonomskih ved in poslovnih ved nenehno v porastu. K temu zagotovo prispevajo naslednji spleti zunanjih okoliščin:

- številčno močne generacije srednješolske mladine in pomanjkanje vpisnih mest na visokih šolah,
- porast stopnje nezaposlenosti v zadnjih letih in s tem povečanja težnja po dodatni izobrazbi,
- zavest, da je dobra izobrazba predpogoj za uspešno poklicno kariero.

Ponujamo torej posodobljen, mednarodno priznan študijski program, ki je tudi primeren za usposabljanje ter prekvalifikacijo nezaposlenih in s tem pričakujemo naslednje pozitivne učinke za našo organizacijo in okolje v katerem delujemo:

- povečane izobraževalne možnosti občanov,
- zmanjšan pritisk na redn študij,
- povečana kvaliteta in modernizacija izobraževalnih procesov na naši ustanovi,
- relativno nizki stroški študija,

dostop do izobraževanja tudi tistim skupinam prebivalstva, ki jim omejitve tradicionalnega načina študija zapirajo pot do izobraževanja (npr. invalidi).

2. CILJNA SKUPINA

V program se bo lahko vključil vsak, kdor je opravil zaključni izpit ali maturo v kateremkoli štiriletnem srednješolskem programu. Program je primeren predvsem za:

- zaposlene, ki imajo deljen delovni čas ali delo v izmenah,

- tiste, ki živijo v geografsko oddaljenih ali slabo dostopnih področjih,

telesno prizadete,

matere z majhnimi otroki,

nezaposlene.

3. OPREDELITEV MODELA

V eksperimentalni fazi (1995-97) uvajamo model študija na daljavo, ki bo v začetku temeljil na pisnih gradivih, pozneje pa bomo postopno uvajali audiokasete, videokasete in

predvsem računalniške programe. Naš center bo predstavljal prostor, kjer se bodo srečevali študentje s tutorji in s profesorji ter med seboj in s tem zakoličili začetek centra za samostojno učenje.

Pri vsakem predmetu bo na voljo določeno število neobveznih kontaktnih ur in občasnih seminarjev s profesorjem v Ptujju, študentje pa bodo lahko s profesorjem komunicirali po elektronski pošti s pomočjo računalniške povezave med Ptujem in Ekonomsko fakulteto.

Študentje ne bodo prepuščeni sami sebi. Pomagali jim bodo tutorji ali svetovalci, ki bodo na razpolago v našem študijskem središču ob določenih dnevih v tednu ali pa po telefonu.

Organizirali bomo študijska srečanja, kjer bodo študentje razpravljali o težjih delih snovi, opravljali različne praktične naloge ipd.

Srečevali se bodo lahko tudi brez tutorja, posebno pred izpiti.

4. VSEBINE (PROGRAMI)

Izvajali bomo 4 letni program visoke poslovne šole, ki usposablja diplomante za takojšno praktično uporabo strokovnih znanj, analitičnih postopkov in poslovnih tehnik. Poleg analitičnih možnosti bo izrazito razvijal sposobnosti pogajanja, odločanja in realizacije sprejetih odločitev na vseh ravneh v različnih organizacijah. V prvem letniku bo program enoten za vse študente, v drugem letniku pa bodo študentje sami izbirali smer študija.

5. GRADIVO ZA SAMOSTOJNO UČENJE

EF je izvedla seminar razvijanje študijskih programov, s katerim je piscem študijskih gradiv predstavila metodologijo oblikovanja študijskih programov in učnih gradiv. Znanje so nosilci predmetov obogatili ter preverjali lastne zamisli na tridnevnem seminarju v Dobrni, ki jo je vodil eden uglednih angleških strokovnjakov prof. Derek Rowntree.

V začetni fazi bo gradivo v glavnem pisno, vendar prilagojeno študiju na daljavo.

Radi bi pa že v tem šolskem letu začeli z uvajanjem interaktivnega računalniškega programa za učenje ekonomije Winecon ter s paketom za samoocenjevanje ter preverjanje znanja Question Mark.

Možnost je tudi uvajanje paketov za samostojno učenje tujih jezikov, vendar se moramo najprej seznaniti z zahtevami profesorjev, ki predavajo te predmete.

6. OSEBJE

V eksperimentalni fazi ne bomo širili zaposlenosti na LU Ptuj. Administratorsko delo (sprejem študentov, razlaga delovanja središča, razdelevanje gradiva, evidenca obiska) bomo opravili z osebjem, ki ga imamo na razpolago.

Pedagoško funkcijo bodo pri posameznih predmetih opravljali pogodbeno najeti zunanji strokovni sodelavci: svetovalci ali tutorji.

Deset izbranih tutorjev se je udeležilo dveh skupnih seminarjev na katerih so se seznanili z vlogo študijskega središča in z vlogo tutorja, z značilnostmi sodobnega študija na daljavo, z omrežnim uporabniškim programom WorldWideWeb, s sistemi tutorstva na Odprti univerzi v Veliki Britaniji, s pisnimi oblikami tutorstva, z oblikami in pripravami skupinskih študijskih srečanj in s svetovalnim delom .

V mesecu oktobru pa bodo potekala strokovna usposabljanja z nosilci posameznih predmetov.

Študij na daljavo bo vodila naša strokovna delavka Hlupič Mateja, ki se je udeležila usposabljanja s tutorji in ki se bo udeležila izobraževalnih programov Phare v projektu za regionalno sodelovanje na področju študija na daljavo.

7. ORGANIZACIJA DELA IN URNIK

V začetni fazi bo urnik kontaktnih ur z nosilci predmetov pripravila Ekonomska fakulteta in sicer bodo srečanja ob petkih od 16.00 do 19.00 ure in ob sobotah od 8.00 do 12.00 ure.

Urn timerstva pa bomo določili skupaj z mentorji med tednom po 19.00 uri.

Študentje bodo lahko samostojno študirali vsak dan od 7.00 do 15.00 ure (po drugi varianti pa od 7.00 do 19.00 ure), seveda se bodo morali predhodno prijaviti naši administratorki.

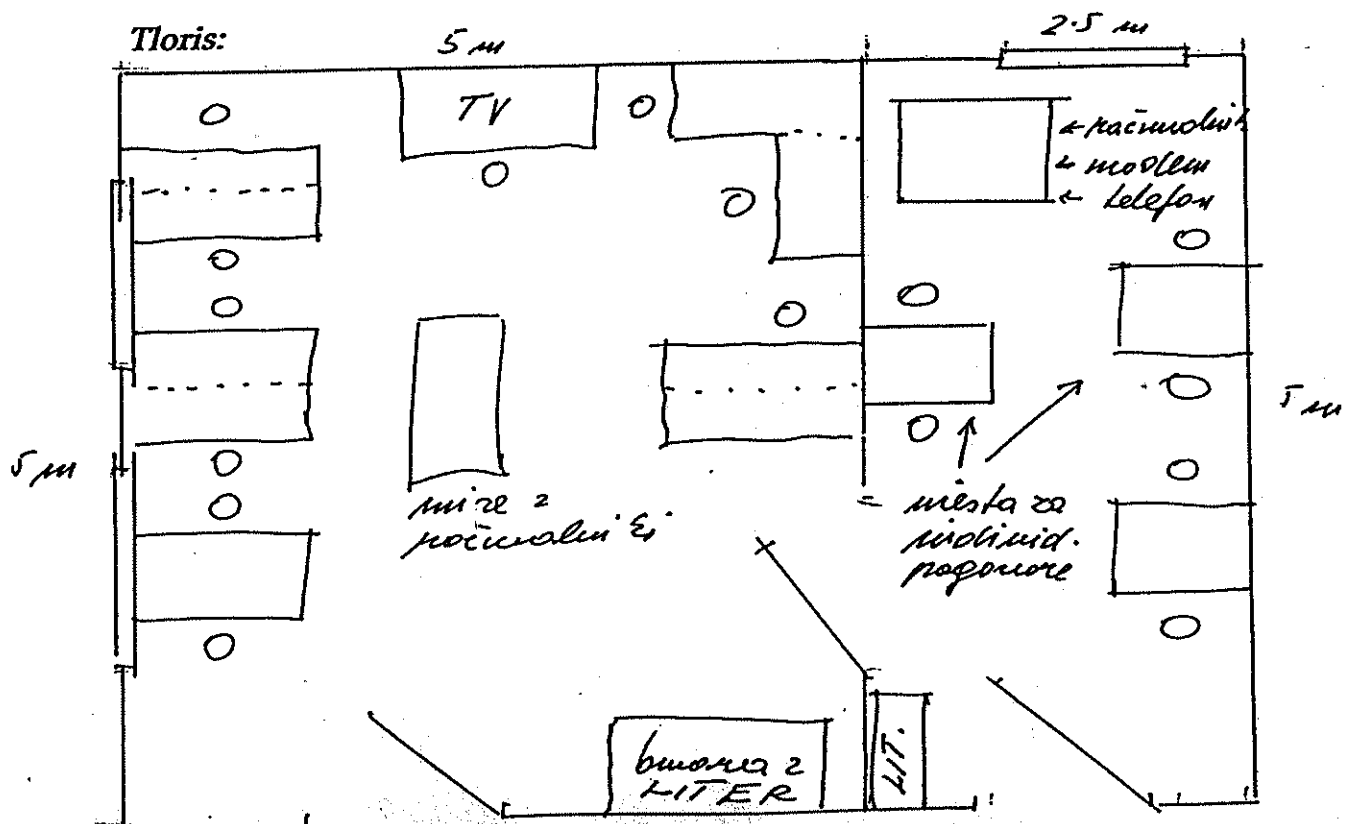
Študentje se bodo z računalnikom lahko samostojno povezali z mrežo EF v Ljubljani in se sami prijavljali na izpite ali poiskali potrebne informacije.

Na centru bo nekaj izvodov obvezne literature, katere si ne bodo mogli isposoditi, vendar bomo sprejemali naročila za nabavo študijske literature.

8. PROSTORSKA UREDITEV

Ljudska univerza ima opremljen manjši prostor (10 m²) za svetovanje v katerem je nameščena računalniška in telefonska povezava z EF v Ljubljani. Prostor je povezan z večjo učilnico (25m²) z 11 računalniki od katerih so 4 opremljeni s CD romi in tako primerni za interaktivno učenje.

V učilnico bomo namestili še TV z videorekorderjem ter kasetofon s slušalkami.

9. MARKETING

Ker bo središče za samostojno učenje namenjeno v začetni fazi le točno določeni ciljni skupini, to je študentom Poslovne šole, bomo z možnostjo uporabe seznanili le njih.

V šol. letu 1996/97 bomo, seveda odvisno od nadaljnega razvoja in finančnih sredstev, ponudili center tudi drugim uporabnikom. Pripravili bomo krajše predstavitve za vodilne v gospodarskih organizacijah in za politične delavce v občini.

S cirkularji in ostalim reklamnim gradivom bomo obvestili vse kadrovske službe v podjetjih, občane pa bomo obveščali v lokalnem časopisu, na kabelski TV ter po radiu. V načrtu imamo tiskanje plakatov in reklamnega gradiva ter katalogov s programi, cilji, termini in cenami.

Celoten marketing bomo torej v začetni fazi vključili v svojo konvencionalno učno ponudbo.

10. TERMINSKI PLAN

Naše središče načeloma opremljeno, potrebujemo le še nekaj pohištva. V manjši sprejemni sobi so tri delovna mesta opremljena za individualne pogovore s tutorji, v prostoru bo priročna knjižnica in telefon ter računalnik, ki bo povezoval LU Ptuj z Ekonomsko fakulteto v Ljubljani. V večji študijski sobi je 10 računalnikov (486/66HZ), od tega so 4 opremljeni s CD romi, TV z videorekorderjem in kasetofon.

Vsi prostori so bili v mesecu avgustu na novo pleskani, napeljana pa je bila tudi nova električna napeljava z novimi svetili.

Nabaviti bomo morali še (premične) bokse. Prostor bo še v tem letu služil tudi ostalim našim oblikam (računalniški tečaj, tečaj strojepisja, jezikovnim tečajem itd.)

Središče bo začelo delovati 7.10.1995, seveda, če bo dovolj kandidatov za Visoko poslovno šolo.

11. NADALJNI RAZVOJ

Nadaljnji razvoj je odvisen od sofinanciranja in od politike izobraževanja odraslih nasploh, tako na lokalni, kot tudi na republiški ravni.

Vključili bi se radi v informacijske mreže v Sloveniji in v Evropi ter se računalniško povezali tudi z drugimi izobraževalnimi organizacijami, ki gojijo študij na daljavo. V resnih dogovorih smo z Univerzumom iz Ljubljane, s katerim že nekaj časa sodelujemo .

V Ptuj, 29.8.1995

MARJETKA VRHUNC-MULEJ
LJUDSKA UNIVERZA
RADOVLJICA

NAČRT ZA RAZVOJ SREDIŠČA
ZA SAMOSTOJNO UČENJE PRI
LJUDSKI UNIVERZI RADOVLJICA

(seminarsko delo)

Uvod

Odkar smo slišali za centre za organizirano samostojno učenje, smo pri Ljudski univerzi Radovljica trdno odločeni, da bomo tako središče organizirali tudi pri nas. Izkušnja nam kaže, da se je potrebno za delo, ki ga opravljamo, ves čas na novo usposablјati, ne samo pridobivati informacije. Skrbno spremlјamo izobraževalno ponudbo, namenjeno izobraževalcem odraslih, in se oblik tudi udeležujemo. Vendar je to premalo. Vedno znova pridobivamo informacije in novo znanje med delom, in to na zelo nenačrten in neorganiziran način.

Zato je bila prva misel, ki se je porodila ob centru za organizirano samostojno učenje, kako to dosedanje samoizobraževanje vključiti v to središče, ga osmisliti, dobro organizirati - in ne nazadnje - tudi ovrednotiti doseženo.

Pri izobraževanju odraslih vedno znova srečujemo posameznike, ki jim učenje v skupini, pa naj bo še tako skrbno pripravljeno, ne ustreza. Delo jim poteka prepočasi ali prehitro, učenja ne morejo umestiti v svoj čas, motijo jih učitelji in soizbraževanci Ti so bili drugi, na katere smo računali ob zamisli, da bomo razvili center za organizirano samostojno učenje.

Od zamisli do prvih priprav

1. problem: p r o s t o r

Izobraževanje pri Ljudski univerzi Radovljica poteka v učilnicah, najetih v radovljiški Graščini. Hiša je občinska last in najemnina je precejšen strošek, prostori pa zavarovani kot spomenik. Ogrevajo se z drvmi in elektriko, vzdrževanje je zapleteno. Če je povpraševanje po izobraževanju veliko, je učilnic celo premalo. Vendar je prostor v bližini sedeža zavoda velika prednost, zato smo se odločili, da v center za samostojno učenje preuredimo za začetek eno manjših učilnic. Ker bi bil prostor izkoriščen le del časa, smo se odločili, da vanj umestimo tudi študijske krožke in manjšo priročno knjižnico.

Odločili smo se, da ga naredimo prijetnega, tako da bo očiščen, pobeljen in urejen.

2. problem: o p r e m a

Ker smo zamisel o centru začeli razvijati, ne da bi imeli na razpolago kakršnakoli sredstva, smo se odločili, da uporabimo vse tisto, kar že imamo. Zaradi velikosti prostora, sredstev in opreme smo se odločili, da uredimo tri kotičke za samostojno učenje, ločene med seboj. Zaradi večnamenske uporabe prostora bomo vanj namestili še klubsko mizo z nekaj stoli, omare in police za priročnike in literaturo, mize za odlaganje učnih pripomočkov. Edino, kar bo treba na novo napraviti, bodo pregrade med mizami za samostojno učenje in regali za knjige .

Da bo prostor prijeten, in obiskovalcu prijazen, pa bomo poskrbeli z drobnimi dekoracijami, s cvetjem in z zvočnim ozadjem (z razpoložbenjsko glasbo).

3. problem : učni pripomočki

Ker so učni pripomočki tesno povezani s programsko ponudbo in ker tudi pri njih izhajamo iz tega, kar imamo, smo za začetek načrtovali za center kasetnik s slušalkami (po potrebi si lahko še kakšnega sposodimo v fonolaboratoriju), video rekorder in televizijski sprejemnik, sposojen iz večnamenske učilnice, in računalnik, sposojen pri tajnici v pisarni.

Zaradi spremljanja jezikovnega izobraževanja, posebej še priprav na certifikatno preverjanje znanja, smo v zadnjih dveh letih nabavili kar nekaj učnih kompletov, prirejenih za samostojno učenje tujih jezikov. Posebej omenjamo še programe iz kompleta Cicero, ki smo jih nabavili prav zaradi centra. Ker imamo za učenje angleščine v hiši organiziran študijski krožek, smo zanj priskrbeli gradiva, primerna tudi za samostojno učenje.

Že štiri leta se v hiši samostojno usposabljam za uporabo računalniških programov, z občasno pomočjo inštruktorjev. Zato smo namenoma nabavili programe za samostojno učenje. Naj omenim le učne komplete iz izbirke Tipka.

V prostoru za samostojno učenje bomo razstavili tudi druge pripomočke: enciklopedije, slovarje tujih jezikov, priročnike, pravopis, Slovar slovenskega knjižnega jezika, slovnice. Kar nekaj gradiv te vrste pa je dostopnih na disketah in jih že imamo.

4. problem: kadri

Sklenili smo, da se za svetovalca mora usposobiti nekdo od zaposlenih, in to v izobraževalnih oblikah in s samostojnim učenjem. Njegova naloga naj bi bila dvojna: svetovanje pri uporabi programov za samostojno učenje in pri učni

tehnologiji in svetovanje pri iskanju dodatnih informacij ali učnih virov. Zlasti zadnji del je izredno zahteven, tako da se bo svetovalec moral stalno dodatno usposablјati in iskati informacije.

O inštruktorjih zaenkrat nismo razmišljali. ker zanje nimamo zagotovljenih sredstev in ker jih bo potrebno za svetovanje posebej usposobiti. Ugotavljamo pa, da je med učitelji, ki z nami sodelujejo, precej takih, ki bi z veseljem sodelovali tudi pri samostojnem učenju.

Kako realizirati prvi cilj: ureditev prostora za samostojno

učenje

Prvi korak je že narejen. Prostor je na novo pobeljen in očiščen. Ker zaenkrat nimamo sredstev za mizarska dela (računamo, da bomo zanje uporabili nerazporejena sredstva, obresti od sredstev na žiro računu, ki jih bomo dobili v mesecu juliju), ne moremo v prostoru razporediti opreme. Če bo šlo vse po načrtih, bomo to opravili v drugi polovici avgusta, po kolektivnem dopustu.

Da bo prostor prijeten, bomo poskrbeli vsi zaposleni. Mi bomo tudi tisti, ki ga bomo najprej uporabljali - za lastno izpopolnjevanje. Naslednji, ki jih bomo povabili, bodo naši sodelavci. Vemo, da smo samo mi tisti, ki bomo zamisel o samostojnem organiziranem učenju širili naprej - z lastnim zgledom in s prepričevanjem.

Kako naprej

Ob ureditvi prostora bomo najprej morali rešiti nekaj problemov tehnične narave:

- kdaj bo center odprt, za koga in kako naj deluje.

Dogovoriti se bo potrebno za način dela, za "hišni red", mogoče celo za pravilnik o delovanju centra za organizirano samostojno učenje.

Ob zamisli o učenju v določenem prostoru bo treba načrtovati tudi izposojanje gradiv za samostojno delo učenca izven centra.

Še prej bo potrebno javnost seznaniti s centrom in načinom dela v njem. Uporabili bomo vsa sredstva obveščanja, ki so nam na razpolago. Največ pa bo spet odvisno od nas, od tega, da bomo potencialne uporabnike osebno obveščali in vabili.

Z materialnimi možnostmi, ki jih imamo, s kadri in s sredstvi, ki jih še nimamo, je to, da uredimo prostor za samostojno učenje in da ponudimo programe, ki jih imamo, največ, kar lahko storimo za začetek dela v centru.

Navdušenje pa nas vodi še naprej: V centru vidimo nove programe, ki jih bomo bodisi kupili ali spodbudili njihovo nastajanje. (Preveč domišljavo bi bilo, da bi se videli tudi pri oblikovanju teh programov, saj je to zahtevno strokovno delo, ki traja in traja.) Vidimo posebej usposobljene svetovalce (več kot enega) in inštruktorje, ki bodo dosegljivi v centru in izven njega. Vidimo novo tehnologijo in nove elektronske povezave z viri informacij izven centra.

Skratka, v centru vidimo nove možnosti za širjenje izobraževalne ponudbe, pa so tudi možnosti za afirmacijo zavoda in zaposlenih.

M. Kucen

7
JKA VRHUNO-MULEJ
KA UNIVERZA
OVLJICA

SREDIŠČE ZA SAMOSTOJNO UČENJE

PREGLED PRIROČNIKOV IN PROGRAMSKIH PAKETOV, KI BODO NA RAZPOLAGO V SREDIŠČU OB ZAČETKU DELA

(prvo dopolnilo k seminarškemu delu)

Uvod

Ker smo se odločili, da z delom v središču za samostojno učenje začnemo s tistim, kar pač imamo, smo izbrali (in še izbiramo) priročnike in programske pakete, ki so že pripravjeni za samostojno učenje ali pa se (z dodatnim gradivom) lahko za samostojno učenje priredijo.

Nastal je naslednji seznam, ki bo tudi prva informacija o ponudbi v našem središču.

PROGRAMI IN PRIROČNIKI ZA UČENJE JEZIKOV

1. Slovaji, enciklopedije, leksikoni

Teh poimensko ne navajamo, razstavljeni pa bodo na posebnih policah in dostopni vsem izobraževancem. Zaradi pouka tujih jezikov, pa tudi zaradi lastne rabe, imamo angleško-slovenske in slovensko-angleške slovarje, nemško-slovenske in slovensko-nemške slovarje, ki so izšli v zadnjih 20 letih. Lani in letos smo nabavili tudi večje število angleških slovarjev za obaj jezika.

V središču bodo na voljo tudi slovar slovenskega knjižnega jezika, pravopis in jezikovni priročniki za slovenski jezik.

Bodj v spodbudo kot zaradi uporabnosti bomo v središče namestili tudi vse (starejše) enciklopedije, ki smo jih pri Ljudski univerzi kupovali v preteklih 30 letih.

2. Priročniki in programi za učenje angleškega jezika

2.0 Splošni priročniki:

Raymond MURPHY: *Essential Grammar in Use. A Self-study Reference and Practice Book for Elementary Students of English.* Cambridge University Press. 1990.

Raymond MURPHY: *English Grammar in Use. A Self-study Reference and Practice Book for Intermediate Students.* Cambridge University Press. 1994.

Bruce PETERSEN: 99 zadreg. Tipične napake, ki jih delajo Slovenci, ko govorijo angleško. CEO. Velike Lašče. 1995.

Dave WILLIS: Collins Cobuild Student's Grammar. Reference and Practice through Real English. Self-study Edition with Answer Key. London. 1991.

2.1 Strokovni jezik (splošni priročniki)

Jeremy COMFORT, Rod REVELL, Chris STOTT: Business Report in English. Cambridge University Press. 1992.

Eric H. GLENDINNING: English in Mechanical Engineering. English in Focus. Oxford University Press. 1985.

F. W. KING, D. Ann CREE: English Business Letters. Longman. Singapore. 1991.

Geoffrey LAND: Business Reading. Longman. Harlow. 1991.

B. Jean NATEROP and Rod REVELL: Telephoning in English. Cambridge University Press. 1992.

Rod REVELL, Chris STOTT: Five Star English for the Hotel and Tourist Industry. Oxford University Press. 1985.

Nataša VESEL / Alistair S. WOOD : English in Computing Science. Državna založba Slovenije. Ljubljana. 1987.

Martin WILSON: Writing for Business. Nelson. Hong Kong. 1987.

2.2 Programski paketi za samostojno učenje angleškega jezika

1. Margaret CUMMINGS, Ian THORNE: High performance. Oxford University Press 1991. (učbenik, priročnik in 2 kaseti., za zahtevnejšega učenca)

2. Leo JONES: Progress to First Certificate. Self-study Student's Book. Cambridge University Press. (učbenik in 2 kaseti)

3 First Certificate Network:

1. David NEWBOLD: Reading and Vocabulary. Self-study Edition with Key.

2. Terry TOUSCHA & Pat LANE: Grammar and Writing.

3. Ken WILSON: Listening and Speaking.

Heinemann. The Bath Press. Avon. 1991.

(učbeniki s kasetami)

4. R. O'NEILL, L. ARTHUR, S. MENNE, R. NOLASCO: Success at First Certificate. Oxford University Press. 1993. (učbenik, priročnik, kasete)

5. Jeremy COMFORT & Nick BRIEGER: Marketing. Self-study Pack. Prentice Hall. 1992. (učbenik, priročnik, kasete)

6. Susan KESSLER: Poslovna angleščina. Cicero. Založba Mladinska knjiga. Ljubljana. 1994.

7. Manja VESNAVER: Contacts. Angleščina za poslovne, strokovne in družbane stike. Tangram. Ljubljana. 1991. (priročnik z 2 kasetama)

2.3 Priročniki za učerje nemškega jezika (splošno)

Miki BENČIK: Nemška slovnica z vajami in rešitvami za slovenske šole. Deutsche Grammatik fuer slowenische Schulen mit Uebungen und Loesungen. Ljutomer. 1994.

Marina EINSPIELER: Alltagsituationen. Zbirka nemških dialogov z vajami. Založba Obzobja. Maribor. 1988.

2.4 Programska paketa

Kašilda BEDENK, Ana Manja MUSTER-ČENČUR, Kristina VELKAVERH, Irena JESENŠEK: Deutsch perfekt 1-3. DZS. Ljubljana. 1993-1995. (učbeniški kompleti s kasetami za začetnike)

Astid KUELLMANN-LEE: Poslovna nemščina. Cicero. Založba Mladinska knjiga. Ljubljana. 1993.

3. Programi za učerje slovenskega jezika

1. Ema ANDOLJŠEK, Ludvik JEVŠENAK, Tomo KOROŠEC: Povjmo slovensko. Državna založba Slovenije. Ljubljana. 1973.

2. Hermina JUG-KRANJEC: Slovenščina za tujce. Filozofska fakulteta. Ljubljana. 1992. (učbenik z 2 kasetama)

3. Martina KRŽAJ-ORTAR: Učimo se slovenshino. Državna založba Slovenije. Ljubljana. 1991.

4. Jože TOPORIŠIČ: Zakaj ne po slovensko? Slovene by Synthetic Method. Filozofska fakulteta. Ljubljana. 1992.

PROGRAMI IN PRIROČNIKI ZA RAČUNALNIŠKO SAMOIZOBRAŽEVANJE

Dan GOOKIN: DOS za tčebane. Pasadena d. o. o. Ljubljana. 1993.

Žiga JAKHEL: Excel 5.0. Tipka na tipko. Desk. Izda.

Robert MIHALIČ: Word for Windows. Tanera d. o. o. Škofja Loka. 1993.

Tomaž TEKAVEC: Word for Windows 6.0. Tipka na tipko. desk. Izda. 1994.

Zvezdan MARTIČ. Šola računalništva. DOS. WIN. Display MM. Čeje. 1993. (4 video kasete)

User's Guide to Borland Quattro pro for Windows. Scotts Valley. 1991.

User's Guide to Microsoft Word. Microsoft Corporation. 1993.

Mateja in Sašo ZORMAN: Microsoft DOS 5.0 & Norton Utilities 6.0. Atlantis d. o. o. Ljubljana. 1993.

John WALKENBACH: Quattro pro za DOS za tel ebane. Pasadena d. o. o. Ljubljana. 1994.

Zaključek

Izbor gradiv seveda ne zadošča za celostnejšo ponudbo za jezikovno izobraževanje. Dopolnili ga bomo s paketi za samcizobraževanje za popoldne začetnike v angleškem jeziku. V načrtu imamo tudi prireditev vaj za računalniško usposabljanje za samcizobraževanje.

Ko bomo v središču namestili nov računalnik s CD ROM, bomo ponudbo razširili z novimi programskimi paketi. Zaenkrat imamo na disketah le nemško-slovenski in angleško-slovenski slovar.

ORGANIZACIJA DELA V SREDIŠČU ZA SAMOSTOJNO UČENJE
(2. dopolnilo k seminarскому delu)

Uvod

Središče za samostojno učenje bomo v začetku uporabljali prevsem zaposleni, zunanji sodelavci in dosednji udeleženci izobraževalnih oblik. Zato ga bomo vključili v sedanjí organizacijski model Ljudska univerze Radovljica, obveznosti pa razdelili med zaposlene.

Kdaj bo center odprt

Odlčili smo se, da bo središče odprto dvakrat tedensko.

Ob petkih popoldne, od 10. do 13. ure, bo stalno prisotna strokovna delavka, zadolžena za vodenje središča. Njena naloga bo večplastna. Naključne ali povabljene obiskovalce, pa tudi uporabnike, bo seznanjala z možnostmi za učenje v središču. Pokazala bo, kako delujejo posamezna učna sredstva in kako se uporabljajo programski paketi. Svetovala bo, kakšne priročnike ali programske pakete naj si uporabnik ogleda. Piskala bo informacije o izobraževalnih oblikah, programih in o priročnikih, ki jih v središču ne bo, da bo lahko svetovala uporabnikom, kako si pridobiti znanje tudi izven centra.

Če bo znala, bo pomagala izobraževancu tudi pri reševanju strokovnih problemov, sicer bo poskrbela za pomoč tujca in se dogovorila tudi za srečanje tujca in izobraževanca.

O delu v središču bo obveščala javnost v sredstvih javnega obveščarja. Enkrat mesečno bo predstavila programske pakete, zlasti nove, in to povabljenecem, izbranim med udeleženci izobraževanja, ali naključnim obiskovalcem.

Ob sredah popoldne bo središče odprto za samostojno delo, predvsem za uporabnike, ki bodo znali ravnati z učnimi pripomočki in ki bodo lahko delali samostojno. Za izdajo priročnikov in pripravo učnih pripomočkov bo poskrbela tajnica. Središče bo ob sredah odprto od 15. do 18. ure.

"Hišni red" za delo v središču

Pred začetkom dela bomo s "hišnim redom" ali pravilnikom o delovanju središča za samostojno učenje določili:

- čas dela središča,
- kdo ima pravico do dostopa,
- priporočili, kako naj se ravna z učnimi pripomočki,
- določili obratnino ali odškodnino, če bodo učna sredstva po uporabi poškodovana,
- določili pogoj za izposjelo učnih gradiv in pripomočkov za delo izven središča.

Ker se bo vejatno še sprosti pokazalo, kako se bo potrebno dogovarjati za delo v središču, bomo za začetek določili začasna pravila, s pravilnikom pa se bomo ukvarjali po nekaj mesečnih izkušnjah.

Evidence

1. dnevna evidenca o udeležencih in izposojenih gradivih,
2. mesečno poročilo o delu v središču,
3. predlogi in sugestije udeležencev,
4. zbirno periodično poročilo o delu v središču.

Sklepna misel

Ko sem končevala, še pod vtisi izobraževanja, začela razmišljati, kako se bomo lotila dela v središču za samostojno učenje, nisem videla dje od prostora in učnih gradiv, ki so že bila v hiši. Zato sem tako napravila tudi seminarско delo.

Po tem sem dobila navodila, kako naj bo seminarско delo opravljeno, obenem pa sem načrtovala vzdrževalna dela in ureditev prostora, vse vedno z minimumom sredstev. Tretjino smo še pri vzdrževanju, pri elektriki in talnih oblogah, oprema še čaka na boljše čase. Pokazalo se je namreč, da bo vzdrževalnih del več.

Odločila sem se, da takoj po tem naredim temeljit izbor priročnikov in programov, uporabljenih za središče za samostojno učenje. Ta izbor sem zasnovala kot zasnutek kataloga za središče in kot dopnilo seminarskemu delu.

Ob navodilih pa sem razmišljala, kako naj organiziram delo v centru s kadri, ki so že v hiši. Odločila sem se, da motivacijo, organiziranje dela in tudi svetovanje pri področjih, ki jih obvladam, prevzamem sama. Za nadaljevalne programe angleščine, nemščine in strokovne jezike pa bom poiskala pomoč pri zunanjih sodelavcih, prav tako pri učenju računalništva.

V prihodnosti pa se nam odpirata dve področji samizobraževanja: varstvo pri delu (še posebej po zakonskih spremembah) in priprava na prevejanje strokovne usposobljenosti gostinskih poslovođj (ki je že v pravilniku zamišljena kot samizobraževanje).

CENTER ZA SAMOSTOJNO UČENJE
PRI LJUDSKI UNIVERZI ŠKOFJA LOKA
(koncept)

Škofja Loka, 22. 6. 1995

CENTER ZA SAMOSTOJNO UČENJE
PRI LJUDSKI UNIVERZI ŠKOFJA LOKA
(koncept)

STRATEGIJA

Pri načrtovanju strategije organiziranega samostojnega učenja pri Ljudski univerzi Škofja Loka smo skušali premagati največjo oviro - pomanjkanje gradiva, prilagojenega za samostojno učenje v slovenskem jeziku. Nerealno je pričakovati, da bodo že v prvem letu delovanja središča za samostojno učenje na voljo ustrezna gradiva v slovenskem jeziku.

Na podlagi tega smo se na Ljudski univerzi Škofja Loka (LU ŠL) odločili, da bi v prvem letu uvajanja organiziranega samostojnega učenja opremili središče za samostojno učenje z vsemi potrebnimi sredstvi ter pričeli z izvajanjem organiziranega samostojnega učenja (OSU) na področju tujih jezikov, kjer bi si lahko pomagali z nakupom gradiva v tujem jeziku. Drugo področje, kjer bi prav tako lahko začeli z izvajanjem OSU že v prvem letu delovanja, je izobraževanje strokovnih delavcev in zunanjih sodelavcev LU ŠL o organiziranem samostojnem učenju, saj obstaja dovolj gradiva v angleškem jeziku (Center za samostojno učenje na Andragoškem centru Slovenije ima 16 enot gradiva o samostojnem učenju!).

Prva ciljna skupina - udeleženci, ki so zaključili začetne stopnje tečajev tujih jezikov ter bi radi nadaljevali z izobraževanjem na višji stopnji oziroma si želijo pridobiti znanje tujega jezika določene stroke.

Problem manjših krajev pri organizaciji tečajev tujih jezikov je, da se na višjih stopnjah, ter pri specializiranih tečajih, težko oblikuje skupina zaradi premajhnega števila kandidatov. Tu vidimo možnost za organizirano samostojno učenje. Uporabili bi ga lahko pri učenju tujih jezikov na višji stopnji, pri poslovnem jeziku ter pri jeziku posameznih strok (medicina, strojništvo, gradbeništvo,...). Kandidatom, ki bi se prijavi v tečaj, za katerega ne bi bilo dovolj zanimanja, bi lahko ponudili možnost učenja v centru za samostojno učenje LU ŠL, namesto da jih odklanjamo.

Druga ciljna skupina - strokovni delavci in zunanji sodelavci Ljudske univerze Škofja Loka

Glede na to, da gre za uvajanje nove oblike izobraževanja v Sloveniji, bi morali biti zaposleni v izobraževalnih ustanovah prvi, ki bi se v tej smeri dodatno izobraževali, in najbolj primerna oblika izobraževanja bi bila prav samostojno učenje. Pri tem bi lahko uporabili gradiva v angleškem jeziku, saj vsi strokovni delavci LU ŠL obvladamo angleški jezik. Samostojno učenje o organiziranem samostojnem učenju bi bilo primerno tudi za sodelavce LU ŠL, ki bi se usposobili za inštruktorje v centru za samostojno učenje. Z nakupom gradiva o OSU bi radi naše predavatelje seznanili s to

obliko izobraževanja odraslih, tako da bi tudi sami upoštevali to možnost ter premislili, kako bi organizirali svoja predavanja tako, da bi snov, ki bi se jo odrasli lahko naučili sami, pripravili v primerni obliki za samostojno učenje.

Mislimo, da bi v prvem letu delovanja CSU dosegli že veliko, če bi bili uspešni pri širjenju ideje organiziranega samostojnega učenja pri udeležencih, ki bi se učili tujega jezika ter pri osveščanju zunanjih sodelavcev LU ŠL. Nadaljnje širjenje OSU bi bilo odvisno od razvijanja novih gradiv v slovenskem jeziku.

Ljudska univerza Škofja Loka bi z ustanovitvijo centra za samostojno učenje pridobila na ugledu v svojem okolju, saj bi bila med prvimi, ki bi uredila center za samostojno učenje. Z novo obliko izobraževanja bi zajeli tudi udeležence, ki jim do sedaj nismo mogli ponuditi ustreznih programov ter smo jih morali odklanjati. Udeležencem bi OSU omogočalo učenje tujega jezika v Škofji Loki ter v času in tempu, ki bi jim najbolj ustrežal. OSU pa bi bilo zanimivo tudi za delodajalce, saj bi bili stroški izobraževanja nižji, kot pa če bi plačevali zaposlenim vožnjo v Ljubljano ter drage tečajnine specializiranih tečajev tujih jezikov.

MODEL

Model organiziranega samostojnega učenja, ki bi najbolj ustrežal naši strategiji, je centralni model. Udeleženci bi prihajali v center za samostojno učenje pri LU ŠL, kjer bi jim bili na voljo gradivo, oprema, svetovalci in po dogovoru tudi instruktorji. LU ŠL bi manjšo učilnico preuredila v center za samostojno učenje. Center bi bil odprt in s tem na voljo udeležencem od 7.00 ure zjutraj do 19.00 ure zvečer. V tem času bi bili v centru prisotni strokovni delavci LU ŠL kot svetovalci. Instruktorji bi bili na voljo udeležencem glede na njihovo željo in po vnaprejšnjem dogovoru. Instruktorje bi izbrali med predavatelji, ki vodijo klasične tečaje tujih jezikov pri LU ŠL ter jih usposobili za delo instruktora.

SREDSTVA

LU ŠL bo za center za samostojno učenje namenila učilnico v velikosti 20 m². Učilnico bomo opremili z računalnikom s CD - ROMom in tiskalnikom, televizorjem z videorekorderjem, kasetofonom in CD playerjem. S to opremo bi lahko opremili učno mesto z računalnikom ter drugo s televizorjem in videorekorderjem, tako da bi lahko hkrati študirala dva udeleženca.

PREDANOST

Ljudska univerza Škofja Loka je v preteklosti vedno sodelovala pri uvajanju novih programov in oblik izobraževanja odraslih, tako da so strokovni delavci LU ŠL pripravljeni aktivno sodelovati tudi pri uvajanju organiziranega samostojnega učenja. Za tako obliko izobraževanja smo zainteresirani tudi z vidika lastnega izobraževanja in osebne rasti.

NACRT ZA IZVEDBO IN ORGANIZACIJO CENTRA ZA SAMOSTOJNO UČENJE NA
UPI-LJUDSKI UNIVERZI ŽALEC

(seminarska naloga)

MENTORICA: . Irena Benedik

AVTORICA: Alja Roš

žalec, 28.8.1995

IZHODIŠČA

UPI-LJUDSKA UNIVERZA ŽALEC s svojo izobraževalno ponudbo nudi veliko možnosti za izobraževanje na področju širše Savinjske doline in njene okolice. Opazili smo, da zahteve in želje po izobraževanju v našem okolju močno naraščajo, kar se odraža v povečanem številu ljudi, ki se izobražujejo v naši ustanovi. Želela bi omeniti, da v naši ustanovi honorarno dela veliko pedagoških delavcev, ki se permanentno udeležujejo različnih izobraževalnih oblik, ki jih organizira UPI-LU Žalec. Center za samostojno učenje bi bil v začetku namenjen našim honorarnim sodelavcem, ki so v preteklosti že pokazali močan interes za dodatno izobraževanje. Menim, da se bo povečano izobraževanje naših honorarnih sodelavcev posredno odražalo tudi v povečani kvaliteti naše izobraževalne ponudbe v korist naših slušateljev in v korist lokalne skupnosti.

CILJNA SKUPINA

V centru za samostojno učenje nameravamo izobraževati naše honorarne pedagoške sodelovalce z visoko šolsko izobrazbo z zelo različnih področij (dipl. ekonomisti, prof. tujih jezikov, prof. slovenskega jezika in matematike, prof. zgodovine in geografije, dipl. sociologi, dipl. ing. elektrotehnike, strojništva, kemije...). Ciljna skupina zajema približno petdeset ljudi v starostnem razredu od 24-65 let. Nenazadnje si tudi strokovni delavci UPI-LU Žalec (5 ljudi) želimo izobraževanja v lastnem centru za samostojno učenje in tako tudi sami predstavljamo del ciljne skupine.

MODEL

Na UPI-LJUDSKI UNIVERZI Žalec nameravamo uporabiti centralni model organiziranega samostojnega učenja, ker se nam zdi najbolj primeren za izobraževanje naših honorarnih sodelavcev, ki se v popoldanskem času dostikrat zadržujejo v prostorih UPI-LU Žalec (gre za čas od 14.00 do 16.00 ure).

VSEBINE

Naše izobraževalne vsebine bodo v začetku usmerjene predvsem na področje tujih jezikov, pedagogike, ekonomije in komunikologije.

GRADIVO ZA SAMOSTOJNO UČENJE

V času obiska centra za samostojno učenje sem se seznanila z nekaterimi možnostmi nabave gradiv v tujini in menim, da bi z ozirom na finančne zmožnosti izbirali med sledečimi gradivi:

- VERBAL COMMUNICATION
- NON-VERBAL COMMUNICATION
- START YOUR OWN SUCCESSFUL SMALL BUSINESS
- A-Z OF OPEN LEARNING
- APPROACHES TO ADULT LEARNING
- GENERAL PRINCIPLES OF TEACHING
- GROUPWORK
- QUALITY IN EDUCATION
- LEARNING THROUGH LIFE
- INCREASE YOUR LEARNING POWER
- SCOPE
- INDUSTRY AND SOCIETY
- FRENCH EXPRESS
- GERMAN EXPRESS
- ENGLISH EXPRESS

Navedene vsebine so iz kataloga OPEN LEARNING DIRECTORY PERGAMOM OL, ki ga imajo na ACS in pri izboru primernih vsebin bi želela tudi strokovno pomoč ACS, ker v katalogu ni dovolj informacij o kvaliteti paketov za samostojno učenje. Glede nabave materialov za učenje tujih jezikov, bi želela pritegniti k sodelovanju našo strokovno sodelavko na področju tujih jezikov gospo Franjo Centrih, ki pa je bila v času, ko sem pripravljala seminarско nalogo žal odsotna. Menim, da bi gradivo za samostojno učenje lahko nabavljali tudi na sejnih, ki so posvečeni izobraževanju in v tem vidim prednost, ker si lahko gradivo podrobneje ogledamo in ocenimo njegovo vrednost. Poleg paketov za samostojno učenje bi želeli nabaviti tudi nekaj strokovne literature z omenjenih področij kot pomoč pri samostojnem učenju. Poleg omenjenega bi se v centru nahajale tudi strokovne revije, slovarji in enciklopedije (nekaj tudi na CD-romu, pač v skladu s finančnimi možnostmi).

OSEBJE

Z ozirom, da našo ciljno skupino sestavljajo ljudje z visoko izobrazbo menimo, da bi v začetnem delovanju centra potrebovali učitelja- svetovalca in koordinatorja-operaterja. Koordinator operater v centru za samostojno učenje bi prevzel vlogo načrtovalca izobraževalnega procesa (izbira programov in paketov za samostojno učenje in animacija bodočih udeležencev). Koordinator-operater bi bil v centru za samostojno učenje prisoten ves odpiralni čas in bi skrbel za informacije in urnike za udeležence ter obenem nudil pomoč pri uporabi opreme za samostojno učenje. Učitelj-svetovalec bi bil ves odpiralni čas centra dosegljiv osebno ali po telefonu. Za različna področja bi angažirali učitelje-svetovalce kot pogodbene delavce (gre za področja ekonomije, tujih jezikov, komunikologije in pedagogike. Za koordinatorja-operaterja bi delo v centru predstavljalo polovično delovno obveznost.

ORGANIZACIJA DELA

Kot sem že omenila pod točko OSEBJE bo v središču za samostojno učenje ves odpiralni čas prisoten koordinator-operater, ki bo udeležence tudi sprejel, se z njimi pogovoril in vodil evidenco o izobraževanju na podoben način kot v knjižnici. Koordinator-operater bo skrbel tudi za urnike in informacije o novostih. Določeno gradivo bomo tudi izposojali, kot pa sem že omenila bo v središču na razpolago tudi nekaj strokovne literature in strokovnih revij. Fotokopirnica je prostorsko ločena od centra za samostojno učenje in se nahaja v bližini klubskega prostora za naše honorarne sodelavce.

PROSTORSKA UREDITEV

V razvojni fazi bi centru za samostojno učenje namenili prostor v velikosti 20m². Učna mesta bodo tri in med seboj ločena z pregradnimi stenami. V prilogi vam pošiljam tudi skico središča glede na dane prostorske možnosti.

URNIK

Menim, da bi glede na omejene prostorske možnosti nujno potrebovali urnik, tako, da si bodo udeleženci rezervirali čas glede na njihove možnosti in glede na kapacitete središča.

MARKETING

Ker se naši honorarni sodelavci permanentno udeležujejo različnih izobraževalnih oblik, menim, da z motivacijo ne bo večjih težav. Animacija udeležencev bo potekala na neposredni ravni, splošno informacijo o sistemu organiziranega samostojnega učenja in njegovih prednostih pa bi želeli našim bodočim udeležencem podati na našem tradicionalnem srečanju s honorarnimi sodelavci.

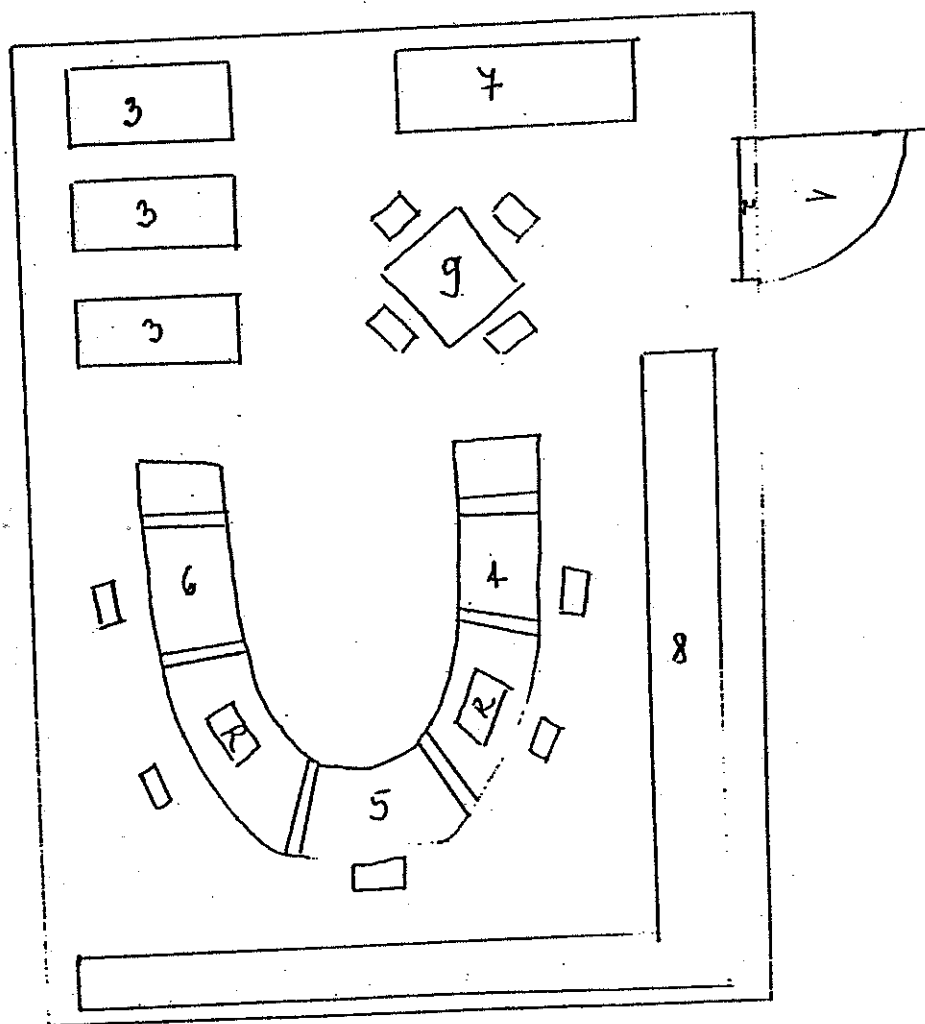
TERMINSKI PLAN

Središče bi želeli urediti v prvi polovici letošnjega šolskega leta, središče pa bi odprli v začetku leta 1996.

NADALJNI RAZVOJ

Menim, da se bo naše središče v prihodnosti naprej usmerilo v širjenje izobraževalne ponudbe na sledečih področjih (sociologija, psihologija, kemija, fizika, elektrotehnika, matematika). Želimo pa si tudi, da bi se v sistem organiziranega samostojnega izobraževanja v bodočnosti vključili tudi naši slušatelji in, da bi razširili naše prostorske kapacitete. Želimo si, da bi bilo središče za samostojno učenje v bodočnosti odprto tudi za vse ljudi, ki čutijo potrebo po nadaljnem izobraževanju, pa je v tradicionalnem sistemu izobraževanja ne morejo zadovoljiti.

PREDVIDENA RAZPOREDITEV V CENTRU ZA
SAMOSTOJNO UČENJE NA UPI-LU ŽALEC

1 - VHOD V CENTER

2 - VRATA

3 - PODROČJE ZA OGLED VIDEO POSNETKOV (VIDEO NAPRAVE IN TELEVIZORJI) NA VOZIČKIH

4, 5, 6 - UČNA MESTA S PREGRADNIH STENAMI IN RAČUNALNIKI

7 - INFORMACIJSKA MIZA

ZAVOD ZA IZOBRAŽEVANJE, p.o.,
62000 Maribor Kopitarjeva 5
☎ 062/24-273, 225-003, fax: 062/225-003

PROJEKT:

SREDIŠČE ZA SPodbujanJE UČENJA

I. UVOD

V Sloveniji se srečujemo z velikimi spremembami v sestavi in zahtevnosti dela. Nizka izobrazbena sestava zaposlenih in njena strukturna neprilagojenost zahtevam sodobnega razvoja še posebej v Mariboru zahteva različne pristope tudi na področju izobraževanja odraslih. Politika izobraževanja odraslih mora izhajati iz ekonomskih in socialnih ciljev kot sta tudi vlaganje v kadre oziroma povečevanje človeškega kapitala in omogočanje osebne rasti in razvoja posameznika. Pri uresničevanju teh ciljev pa je potrebno upoštevati samostojnost odraslega tako, da ga pripravimo za nadaljnje izobraževanje in da med več možnostmi izbere tiste oblike izobraževanja in svetovanja, ki mu najbolj ustrezajo.

Izkušnje v svetu in pri nas kažejo, da vključevanje odraslih v nadaljnje izobraževanje ni uspešno, če udeleženci niso ustrezno usposobljeni za samostojno načrtovanje učenja in učinkovito učenje.

S središčem za spodbujanje učenja v Mariboru želimo odstraniti ovire v dostopu do izobraževanja pri odraslih. Odrasle bomo s pomočjo svetovanja in primernih izobraževalnih programov usposobili za učinkovito učenje, tako zmanjšali osip in povečali njihovo zadovoljstvo. Človek se bo v središču učil v času in ritmu, ki mu najbolj ustreza, pridobival bo nova znanja, ki mu bodo koristila pri učenju, v poklicu ali pri povečevanju konkurenčnosti na trgu dela.

KAKO mu bomo v DOBI POMAGALI?

- 1. Zagotovili bomo individualno svetovalno pomoč (kako si planirati učenje, kako se učinkovito učiti, kako uporabljati učno tehnologijo, itd.*
- 2. Izvajali bomo učne delavnice: NAUČIMO ODRASLE UČITI SE.*
- 3. Na voljo bo gradivo za samostojno učenje,*
- 4. Zagotovili bomo prostor in opremo, kjer bo odrasel lahko spoznaval*

- gradiva za učinkovito učenje, tudi s pomočjo sodobne učne tehnologije (audio-video programi, računalnik, CD-ROM ...),
5. Preveril bo lahko svoje odločitve za izobraževanje.
 6. Pridobil bo lahko informacije o možnostih vključevanja v izobraževalne programe.
 7. "Ponudil" bo lahko svoje znanje drugim uporabnikom in pridobil informacije o ponudbi znanja.

V Mariboru bomo središče razvijali v fazah. V drugi polovici šolskega leta 1994/95 bomo pričeli z ustanavljanjem središča z naslednjimi aktivnostmi:

1. uvedbo svetovanja za samostojno učenje;
2. izvedba učnih delavnic: **NAUČIMO ODRASLE UČITI SE**;
3. zagotovijo gradiva za učinkovito učenje, prostor in opremo;
4. pričetek postavitve informacijskega centra za pridobitev informacij o izobraževalnih programih v SV Sloveniji;

v šolskem letu 1995/96:

- delovanje borze znanja,
- delovanje informacijskega centra za pridobitev informacij o izobraževalnih programih za odrasle v SV Sloveniji,
- uvedba svetovanja za vključitev v nadaljnje izobraževanje.

II. CILJI

Središče za spodbujanje učenja bo v Mariboru imelo najširši namen pospeševanja učenja pri odraslih, kot tudi splošno razsvetljevanje prebivalcev. To pa pomeni boljšo izobraženost in usposobljenost za enakovrednejše kandidiranje za prosta delovna mesta ali ohranjanje zaposlitve.

Središče bo ljudem nudilo:

- svetovanje za učenje,
- informacije o učnih virih,
- možnost vključitve v izobraževalne programe za učinkovito učenje,
- ustrezen prostor s primerno opremo,
- informacije o izobraževalnih programih,
- svetovanje za izbiro novega poklica,
- možnost prodaje in nakupa znanja.

UTEMELJITVE

z vidika potreb po takšnem središču v Mariboru:

- * razmeroma nizka in neustrezna izobrazbena struktura prebivalcev v Mariboru zahteva razvijanje vseh možnih načinov in oblik za spodbujanje izobraževanja odraslih.
- * pogosta neučinkovitost odraslih v izobraževanju
- * visoka stopnja brezposelnih;
- * za človeka je ob formalni izobrazbi vedno bolj pomembna tudi razvitost človekovega osebnostnega potenciala,
- * samostojno učenje zahteva in spodbuja fleksibilnost, kreativnost in samostojnost,
- * današnji čas zahteva radikalen premik v smislu prenosa odgovornosti na posameznika, družba pa naj mu pri tem pomaga,
- * odrasli pri učenju potrebujejo drugačen pristop,
- * samostojno učenje omogoča maksimalno individualiziranost učenja z vidika posameznikovih sposobnosti, predhodnega znanja, časa, potreb itd.,
- * razmeroma neustrezen informacijski sistem na področju izobraževanja odraslih (programi in izvajalci v SV Sloveniji),
- * izkušnje v tujini pri takšnem svetovanju za učenje so dobre.

III. VSEBINA - PROGRAMI OZ. PODPROJEKTI

V okviru središča za spodbujanje učenja želimo v Mariboru razvijati naslednje konkretne projekte oziroma programe:

1. Središče kot organizacijska enota z:

- ustreznim prostorom, opremljenim z učno tehnologijo (računalniki, telefon, CD-ROM ipd.)
- z literaturo za spodbujanje učenja,
- zbranimi obstoječimi programi za samostojno učenje, ki so trenutno na razpolago v Sloveniji.

2. Svetovalna služba za učenje:

- Svetovalci bodo udeležencem svetovali, kako naj uporabljajo gradivo in kako se naj učijo (postavljanje učnih ciljev, izbira tehnik za učinkovito učenje, itd.). V času učenja jim bo na voljo tudi učna tehnologija, npr.: CD-ROM-i, računalniki, avdio in video kasete itd.)
Preveril bo lahko tudi svoje odločitve za izobraževanje.

3. Informacijski center za izobraževalne programe:

- zbrane bodo vse informacije o izobraževalnih programih za odrasle (formalne in neformalne poti) v SV Sloveniji;
- odrasli bodo dobili informacije o vpisu (pogoji, trajanje, cene in druge informacije, ki zadevajo učenje).

4. Borza znanja

V Borzi znanja se bodo zbirali in posredovali podatki o ponudnikih znanja in o potencialnih uporabnikih znanja. Predmet ponudbe in povpraševanja predstavlja znanje, vedenje, veščine, spretnosti iz najrazličnejših področij. Za uporabnike borza znanja predstavlja neizčrpen vir pomoči pri osvajanju znanja v skladu z njegovimi individualnimi potrebami. Poenostavljeno rečeno: namen BORZE je omogočiti povezovanje med ljudmi, ki neko znanje imajo, in tistimi, ki se želijo nečesa naučiti.

Obveščanje o Borzi znanja bo potekalo po javnih občilih, tako so možnosti, kaj vse se lahko človek nauči in uči druge, skoraj neomejene.

Opombe:

1. Koncept Borze znanja je predstavil in uvedel Andragoški center Slovenije.
2. Z razširitvijo projekta je možno v takšnem centru izvajati tudi programe za samostojno učenje, ki so na voljo v Sloveniji, inštruktažo za pomoč pri razumevanju posameznih učnih vsebin, možno pa je tudi ustnoviti središče za preverjanje znanja, v skladu z razvojem certifikatnega sistema.

IV. AKTIVNOSTI

Prostor:

Središče bi razvili v dveh učilnicah Zavoda za izobraževanje DOBA v Mariboru, Kopitarjeva 5. Tako bo središče dostopno širokemu krogu prebivalcev, saj je naš sedež v centru mesta, v bližini je tudi železniška in avtobusna postaja.

Oprema:

Prostore bomo opremili z ustrežno literaturo, dnevnim tiskom, računalniki in CD-ROM-i ter vsemi potrebnimi pripomočki za spodbujanje učenja.

Evalvacija: Naše delo bomo temeljito spremljali z metodološko raziskavo.

Kadri: V centru predvidevamo na začetku zaposlitev dveh strokovnih delavcev z visoko izobrazbo pedagoške oz. andragoške smeri, z izkušnjami pri delu z odraslimi.

Stroški postavitve in delovanja centra:

1. zagonski stroški	
(računalniki, CD-ROMI, ...)	1,400.000,00 SIT
- literatura	300.000,00 SIT
- oprema	600.000,00 SIT

Skupaj: 2,200.000,00 SIT

2. Ker gre za permanentno nalogo, bi potrebovali v letu 1995 in v prihodnjih letih za takšen obseg projekta 1,600.000,00 SIT mesečno, kar bi zadoščalo za kritje osebnih dohodkov, materialnih stroškov, razvoja in vzdrževanje opreme.

Za financiranje tega izredno pomembnega projekta bi po našem mnenju bil potreben dogovor med Ministrstvom za delo, družino in socialo, Ministrstvom za šolstvo in šport Republike Slovenije in lokalno skupnostjo.

Opomba: Za strokovno pomoč in spremljavo bomo prosili Andragoški center Slovenije.

V Mariboru, 24. junija 1995

Grid d.o.o.
C. v Šmartno 49a
61000 Ljubljana

Ministrstvo za šolstvo in šport
Sektor za izobraževanje odraslih
Šmartinska 134 a
61000 Ljubljana

Zadeva: Dopolnilo vloge na razpis za sofinanciranje

Koncept središča za samostojno učenje

Ciljna skupina

Ciljna skupina so na začetku delovanja centra najprej mala podjetja, ki ne morejo pošiljati zaposlenih na tečaje med njihovim delovnim časom, v drugi fazi pa večja podjetja, ki bodo želela izobraževati svoje zaposlene za specifične potrebe delovnih mest. Za večja podjetja s svojim centrom se bo gradivo izdelovalo samo po naročilu. Pomoč bo dosegljiva v samem središču, pa tudi preko elektronske pošte in telefona. Sčasoma bo center prerasel v odprti tip centra, ki bo na voljo vsem v lokalni skupnosti in širše.

Model učnega centra

Kombinacija lokalnega modela centrov za samostojno učenje in učenja na daljavo

Gradiva

Gradiva bomo izdelali sami kot dopolnilo že ostoječim knjigam na našem področju. Narejena bodo kot gradivo za samostojno učenje, tako da bo del snovi na disketah kot dopolnilo pisnemu gradivu. Na začetku delovanja bomo nudili samo gradiva s področja računalništva, saj trenutno le na tem področju lahko nudimo učencem podporo, kasneje pa, z nastankom gradiv na drugih področjih, tudi ostala gradiva.

Sredstva

Finančna sredstva za razvoj multimedijskih gradiv in nakup opreme bomo delno prispevali sami, računamo pa tudi na podporo Ministrstva, predvsem pri financiranju stroškov dela strokovnjaka v centru. Manjši del sredstev bodo pokrivali prispevki učencev.

Oprema

Center bo na začetku opremljen s tremi do petimi multimedijijskimi računalniki na katerih bodo instalirani programi za katere bomo nudili pakete za samostojno učenje. Na začetku ne bomo potrebovali druge opreme.

Podpora učencem

Učencem bo v centru stalno na voljo svetovalec, ki jih bo znal usmerjati, jim pomagati izbrati študij glede na njihovo predznanje, prebroditi začetne težave pri učenju. Za nasvete glede gradiv in učne snovi pa se bodo lahko obrnili na strokovnjaka, ki bo v centru dvakrat ali če bo potrebno tudi večkrat tedensko po 8 ur. Center bo v začetku delovanja odprt od 13 do 22 ure od ponedeljka do sobote, kasneje pa cel dan.

Usposobljenost strokovnjakov

Strokovnjaki za področje računalništva so na voljo in dovolj usposobljeni za začetno delo v centru. Potrebovali pa bi dodatno usposabljanje predvsem s področja izdelave dobrih gradiv in svetovanja pri samostojnem učenju.

Direktor Grid d.o.o.
Zdravko Sajevec

Ljubljana, 27.6.95

GRID d.o.o.
Cesta v Šmartno 49A
61000 Ljubljana
SLOVENIJA

Projekt:

*Ustanovitev
središča
za samostojno učenje*

Ime organizacije:

Zavod NIANSA, jezikovna šola Domžale

Naslov organizacije:

Cesta talcev 4, 61230 Domžale

Telefon:
Telefaks:
Mobitel:

061/712-012
061/712-230
0609/630-076

Odgovorna oseba:

Marko Marinšek

Vodja projekta:

Helena Hribar Marinšek, prof.

V Domžalah, dne 26.6.1995

NIANSA
DOMŽALE

1. PODATKI O PROJEKTU:

1.1. CILJ:

Ustanovitev središča za samostojno učenje na področju jezikovnega izobraževanja;

1.2. NAMEN - CILJNE SKUPINE:

Središče za samostojno učenje bo namenjen

- a) "počasnim" udeležencem izobraževanja, ki za spremljanje hitrosti dela skupine določene stopnje potrebujejo dodatno pomoč, ker so ali manj "talentirani" za učenje tujega jezika, ker nimajo izdelanih metod učenja, ali ker enostavno potrebujejo več individualnega dela z različnimi mediji kot soudeleženci istega tečaja;
Cilj teh "počasnih" udeležencev: uspešen zaključek tečaja in s tem možnost nadaljevanja izobraževanja na naslednji/višji stopnji;
- b) "hitrim" udeležencem tečaja, ki so vidno motivirani za dodatno delo izven organiziranega skupinskega izobraževanja in sposobni z vodenim samostojnim učenjem "preskočiti" stopnjo izobraževanja;
Cilj teh "hitrih" udeležencev: uspešen zaključek dveh tečajev v dobi enega tečaja;
- c) "manjkajočim" udeležencem tečaja, ki se iz kakršnihkoli razlogov niso mogli udeležiti organiziranega skupinskega dela;
Cilj: dohiteti skupino z dodatnim vodenim samostojnim izobraževanjem in uspešno zaključiti tečaj;
- d) zunanjim udeležencem, ki se iz kakršnihkoli razlogov ne želijo ali ne morejo udeležiti organiziranega skupinskega dela, pa kljub temu želijo pridobiti jezikovno znanje, pri čemer pa čas pridobitve znanja ni pomemben;
Cilj: pridobitev jezikovnega znanja v času, ki si ga udeleženec določi sam;
- e) profesorjem zavoda NIANSA za lastno izobraževanje;
Cilj: dobro poznavanje multimedijskega izobraževanja in strokovne literature;

1.3. POTEK DELA PROJEKTA:

- a) ureditev in oprema prostorov, gl. priloga 1 in 2;
- b) izobraževanje in usposobitev osebja, ki bo delalo v središču za samostojno učenje;
- osebje so profesorji – entuziastični posamezniki, ki udeleženca samostojnega izobraževanja vodijo skozi izobraževalni proces, mu svetujejo in pomagajo in nikakor niso le administrativni "okras" središča; prisotni so ob določenih dnevih in po individualnem dogovoru; vedno prisoten je direktor zavoda, ki obvlada vso tehnično in organizacijsko plat središča za samostojno učenje;
- c) pregled obstoječih gradiv s strani profesorjev, ki z zavodom sodelujejo od vsega začetka, kar pomeni, da točno poznajo cilje izobraževalnega procesa in ciljne skupine s svojimi potrebami, željami in težavami; obstoječi profesorji so istočasno strokovno osebje v središču;
- d) povezovanje obstoječih gradiv, tj. izdelovanje navodil za uporabo obstoječih gradiv s strani obstoječih profesorjev;
- e) izdelovanje novih gradiv, ki bodo namenjena izključno samostojnemu učenju, izdelovalci/pisci so obstoječi profesorji ali novi zunanji sodelavci;
- f) nakup novih gradiv po dejanskih finančnih sposobnostih;
Dolgoročni cilj: odlična izbira gradiv za različne ciljne skupine in tipe učencev;
- g) promocija znotraj ustanove v prvih mesecih delovanja;
- h) promocija izven ustanove zatem, ko središče deluje in uresničuje svoje prvotne namene in dosega zastavljene cilje;
- i) začetek delovanja: 04.09.1995

Blanca Hladnik

NIANSA

1.4. ORGANIZACIJA SREDIŠČA ZA SAMOSTOJNO UČENJE:

- a) LOKACIJA: v obstoječih prostorih našega zavoda
- b) DELOVNI ČAS: Po-Pe: 8.00-21.30*
So: 8.00-13.00*
- * vedno prisotna tehnična in orientacijska pomoč;
- c) VELIKOST: cca 50 m²
- d) PRISOTNOST PROFESORJEV: Pe 8.00-21.30
So 8.00-13.00
ostale dneve: po dogovoru
- e) MODEL IZOBRAŽEVANJA: - v središču (multimedijsko) s strokovnim vodstvom;
- doma (z izposajo avdiokaset in pisnih gradiv)

Helena Huber Mannick

NIANSA

2. PODATKI O IZVAJALCIH PROJEKTA:

2.1. VODJA NALOGE:

HELENA HRIBAR MARINŠEK, prof. nemškega in angleškega jezika, redno zaposlena v zavodu NIANSA, idejni in organizacijski vodja projekta; dolgoletne izkušnje v neposrednem pedagoškem delu v skupini in individualnem pouku; problematiko in potrebe z.o. ciljnih skupin poznam iz dejanskega dela, zato že nekaj let obstoječe programe in učbenike dopolnjujem z dodatnimi gradivi, ki so napisani "na kožo" uporabnikom, tako je dejansko že dana predstopnja in osnova samostojnemu učenju in središču;

2.2. BRIGITA STELE, prof. nemškega in slovenskega jezika, redno zaposlena v zavodu NIANSA; od vsega začetka obstoja naše ustanove pripravlja, vodi in dopolnjuje izobraževalni proces s Slovenci in tujci; zato prav tako izpolnjuje vse pogoje za osebe v središču za samostojno učenje;

2.3. MARKO MARINŠEK, grafični oblikovalec, redno zaposlen kot direktor zavoda NIANSA, ki od vsega začetka našega obstoja skrbi za tehnično delovanje, grafično-likovno opremljanje prostorov in promocijo našega zavoda, bo svoje mesto in funkcijo našel tudi v središču za samostojno učenje, kjer je ambient glavna komponenta poleg strokovnega in osebnega dela z udeleženci;

2.4. HONORARNI SODELAVCI, profesorji tujega ali slovenskega jezika, si bodo med seboj po internem dogovoru razdelili naloge pregledovanja, povezovanja obstoječih in izdelovanja novih gradiv; poznavanje le-teh pa je predpogoj za uspešno delo s posamezniki, uporabniki središča za samostojno učenje;

Helena Hribar Marinšek

NIANSA

3. PODATKI O FINANCIRANJU:

- 3.1. Ministrstvo za šolstvo in šport
- 3.2. Udeleženci samostojnega izobraževanja
- 3.3. Zavod NIANSA, jezikovna šola

Helena Habar Klančič

NIANSA

UREDITEV IN OPREMA PROSTOROV:

1. VELIKOST: cca 50 m²
2. RAZPOREDITEV PROSTOROV: središče je sestavljeno iz dveh prostorov
 - 2.1. PREHODNI PROSTOR - ČAKALNICA:
kjer udeleženec
 - odloži svojo garderobo,
 - dobi informacije o organizaciji središča,
 - prejme strokovno pomoč s strani profesorja,
 - popije kavico, čaj ali mineralno vodo,
 - najde možnost počitka,
 - lahko prebira tuje in domače revije in časopise,
 - izmenja izkušnje z ostalimi udeleženci (samostojnega) izobraževanja,
 - 2.2. PROSTOR ZA IZOBRAŽEVANJE - TIHI DEL:
kjer udeleženec
 - samostojno uporablja multimedijška učna sredstva,
 - študira in prebira učna gradiva ločeno od ostalih udeležencev izobraževanja;
3. OPREMA, gl. tloris;
4. SANITARIJE: so v okviru obstoječe jezikovne šole,
 - 4.1. za ženske v 1. nadstropju
 - 4.2. za moške v 2. nadstropju
5. KAJENJE:
v obstoječih prostorih ni dovoljeno, kadilci morajo iti na prosto;
6. TELEFONIRANJE:
glede na to, da je središče v okviru že delujoče jezikovne šole, kjer je ves čas nekdo prisoten, je možnost telefoniranja tako v 1. kot tudi v 2. nadstropju:
 1. nadstropje: v pisarni direktorja
 2. nadstropje: v pisarni vodje izobraževanja
7. AMBIENT:
prostori so belo popleskani, pohištvo je v svetlem naravnem lesu, optične pregrade med posameznimi učnimi mesti in vso sedežno pohištvo so v živahnih barvah zaradi pozitivne učne stimulacije; v ozadju je tiha glasba;

Televizor Marinišek

NIANSA

ORGANIZIRANO SAMOSTOJNO UČENJE

Sredi junija sem na Andragoškem centru obiskovala dvodnevni seminar o organiziranem samostojnem učenju, ki sta ga vodila ugledna angleška strokovnjaka za to področje Roger Lewis in Quentin Whitlock.

Ker mislim, da bi v policijskem sistemu izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja bilo središče za organizirano samostojno učenje lahko koristna pridobitev, bom predstavila, kaj sploh pomeni takšen način učenja.

Zakaj bi bilo koristno?

- V policiji je veliko ljudi, predvsem veliko mladih, ki se bodo morali še izobraževati in usposablјati, če bodo hoteli ohranjati določen nivo znanja in strokovnosti.
- Glavni namen organiziranega samostojnega učenja je omogočiti ljudem pridobivanje novih znanj in spretnosti in povečati dostopnost učenja.
- Narava dela v policiji ne dopušča daljše odsotnosti z dela zaradi izobraževanja oziroma je to za organizacijo dela lahko moteče ali včasih celo nemogoče.
- Verjetno bi se investicija v samostojno učenje splačala tudi finančno, saj bi se po začetnih stroških za organiziranje in opremo samostojnega učenja občutno zmanjšali oziroma odpadli stroški konvencionalnega usposabljanja, ki so nedvomno visoki.
- V organizirano samostojno učenje je mogoče vključiti veliko ljudi oziroma se za vključitev lahko odločijo sami takrat, ko čutijo za to potrebo, ko imajo čas, ko so za to motivirani...
- Glede na naravo organizacije je posamezne oblike usposabljanja tudi mogoče določiti, predpisati in zahtevati in določiti rok, v katerem morajo kandidati to izobraževanje opraviti.
- Organizirano samostojno učenje je bolj dostopno, posameznik se lahko prilagodi delovnemu času in osebnim zahtevam oziroma potrebam (družina).
- Udeleženec organiziranega samostojnega učenja pretežno sam izbira čas in prostor za učenje, prilagaja tempo učenja svojim sposobnostim in zmožnostim.
- Kvaliteta znanja je večja, ker je za učenje motiviran, izbral ga je sam in je učenje zavestno.
- Zagotavlja osebno rast posameznika, ki se za takšen način učenja odloči.
- Odgovornost za doseganje cilja (tj. znanje) je porazdeljena med organizacijo in posameznika.
- Takšen način izobraževanja gotovo zagotavlja bolj samostojne, bolj kreativne in bolj iznajdljive ljudi, sposobne samostojnega odločanja in prilagajanja novim razmeram.
- Gotovo bi se povečala tudi kreativnost, kakovost in učinkovitost tistih, ki bi v samostojnem učenju sodelovali kot načrtovalci programov, oblikovalci gradiv, kot učitelji in kot inštruktorji.
- Spremeni se vloga učitelja, ki mora postati kreator gradiv, usmerjevalec in svetovalec. Zaradi nove vloge je bolj kreativen in bolj zadovoljen.

Kakšen model samostojnega učenja bi bil za policijo primeren?

Organizirano samostojno učenje predvideva tri možne modele:

1. center za samostojno učenje (kandidati prihajajo v center, ki je ustrezno opremljen, v njem dobijo gradiva, se učijo samostojno ali v skupinah, sami, vedno pa je na voljo pomoč mentorja, učitelja ali inštruktorja)

2. učenje na daljavo, kar pomeni, da dobijo gradivo za učenje in se učijo sami kjerkoli brez pomoči učitelja, njegova pomoč je mogoča le na daljavo (po pošti, po telefonu...najbrž pa bo kmalu mogoča povezava z računalnikom)
3. lokalni model, ki predvideva, da kandidat dela sam zunaj centra in prihaja v center po učno gradivo ali, kadar za to čuti potrebo, kadar se želi posvetovati z mentorjem oz. inštruktorjem ali kadar želi izmenjati izkušnje z ostalimi udeleženci izobraževanja.

Za policijo bi bila najbolj primerna kombinacija prvega in tretjega modela.

V Sloveniji bi za vso policijo morali imeti en center za samostojno učenje, kjer bi načrtovali in pripravljali gradiva in organizirali tiste oblike usposabljanj in izobraževanj, pri katerih je nujno potrebno delo z učiteljem, mentorjem ali inštruktorjem. Ta center bi lahko bil v Tacnu, kjer bi bilo potrebno samo preurediti nekaj prostorov in posamezne učilnice še dodatno opremiti s potrebno opremo. V tem centru bi tudi izobraževali mentorje oz. inštruktorje za delo po lokalnih centrih.

Kandidati bi prihajali v center samoiniciativno (ali na povabilo, če bi bila potreba). Učili bi se sami ali v skupinah pod vodstvom učitelja ali inštruktorja, lahko bi se družili, izmenjevali poglede, izkušnje in znanje.

Taka manjša lokalna centra bi lahko obstajala tudi na srednji in visoki šoli in ne bi bila namenjena zgolj učenju policijskih znanj in veščin. Lahko bi delovala v okviru knjižnice, ki jo ima vsaka od obeh šol, in bi nudila bolj splošna znanja (npr. samostojno učenje tujih jezikov, računalniških programov, zabavno učenje s CD ROM enciklopedijo itd.) oziroma zabavno učenje v prostem času.

Lokalni centri pa bi bili po posameznih upravah in povezani z glavnim centrom. Iz glavnega centra bi dobivali gradiva, pomoč učiteljev, inštruktorjev in mentorjev. Lahko bi pa tudi tukaj uredili prostor z nekaj učnimi mesti.

Beseda center vzbuja predstavo o nečem ogromnem, velikem, vendar sploh ne gre za to. Dovolj je že en sam prostor, ki ga je potrebno opremiti z nekaj učnimi mesti in s potrebno učno opremo (računalnik, televizor, videorekorder, kasetofon...). Večja težava so učna gradiva, ki so potrebna za takšno učenje.

Za začetek bi tak center za samostojno učenje lahko služil za učenje tujih jezikov. Potreba po znanju tujih jezikov je v policiji stalna, zaradi narave dela pa se policisti težko vključujejo v običajne tečajne oblike učenja in nekatere raziskave so pokazale, da so neuspešne. Gradiva za takšen način učenja tujih jezikov obstajajo (Cicero, Angleščina 2000S...), potrebno bi bilo le zagotoviti učitelje, ki bi po potrebi pomagali, svetovali, organizirali krožke za skupinsko učenje in organizirali diagnostično testiranje ali preverjanje znanja in izdajali potrdila oz. certifikate.

Takšen način dela bi bil gotovo zanimiv tudi za učitelja. Manj je frontalnega učenja in ponavljanja istih vsebin. Nudi mu več možnosti za delo z zrelim posameznikom, ki je poleg tega še motiviran za učenje, za katerega se je sam odločil. Učitelj ima veliko več možnosti za svoj osebni razvoj, ima več svobode in lažje uresniči svojo kreativnost.

Kaj je potrebno storiti, da bi organizirano samostojno učenje v policiji zaživelo?

- Določiti ciljne skupine! Te bi lahko bile: policisti postaj s splošnim delovnim področjem, policisti mejnih postaj, policisti prometniki, vodje varnostnih okolišev, komandirji, kriminalisti, delavci operativno-komunikacijskih centrov...

- Določiti vsebine, katera znanja, spretnosti in veščine bi morale znati posamezne ciljne skupine in bi jih lahko pridobile s samostojnim organiziranim učenjem. Veliko oblik usposabljanja, ki danes potekajo na klasičen način, bi se dalo prilagoditi novemu načinu (npr. komunikacijske veščine, tečaji za mentorje, usposabljanje za policiste prometnike,

kriminalistični tečajji, stalne oblike sporočanja v policiji, usposabljanja za preventivno delo v varnostnem okolišu itd.).

- Izdelati gradiva za posamezne programe organiziranega samostojnega učenja, kar je najbolj zahtevna naloga. K temu delu bi pritegnili tiste učitelje, ki so ali opravljajo ta usposabljanja na tradicionalen način, tiste delavce, ki so odprti, dojemljivi za novosti in ambiciozni. Seveda bi jih bilo treba najprej pridobiti, zainteresirati in usposobiti za takšno delo. Posebej je potrebno poudariti, da je za takšno delo potreben tim, ki bo z več sposobnostmi in znanji razvil čim boljše gradivo. V skupini morajo biti tudi ljudje, ki jim pisanje gre od rok, ki jim ne povzroča težav, in lektorji.

Ti učitelji bi potem lahko usposobili tudi druge delavce, ki bi po posameznih centrih delali kot mentorji in inštruktorji. Na ta način bi tudi ustvarili mrežo mentorjev in inštruktorjev po vsej Sloveniji.

- Določiti delovanje sistema! To je manj zahtevna naloga, ki zahteva določitev ljudi, ki posredujejo informacije, vodijo podatke o udeležencih samostojnega učenja, o izposojenih gradivih, o preverjanjih znanja (ali o ugotavljanju in potrjevanju znanja), pomagajo udeležencem priti do učitelja, uredijo konsultacije, skrbijo za delovanje opreme..., določitev umika in načina, kako ljudi obveščati in pridobiti za nove oblike učenja.

Ne nazadnje je treba poudariti, da za uveljavitev takšnega sistema samostojnega učenja potrebujemo jasn koncept in strategijo inštitucije v celoti, izoblikovane strategije izobraževanja in usposabljanja, izdelane kataloge znanj in opredeljene cilje, opredeljen razvoj kariere kadrov. Gotovo je za uveljavitev takšnega sistema učenja še veliko ovir, kot so: pomanjkljiva usposobljenost kadrov, ki naj bi izdelovali gradiva in vodili takšno učenje, odpor in predsodki nekaterih uporabnikov, odpor in predsodki starejših učiteljev, ne vemo, kakšne profile pravzaprav želimo izobraziti, pa tudi pomanjkanje denarja... Vendar stvarnosti ne kaže jemati kot skupek ovir. Bolj motivirajoče je razmišljati, kot da ovir ni, so le možnosti in priložnosti.

Kot možen primer organiziranega samostojnega učenja v razmislek pomujam model izobraževanja za policista prometnika.

8

STOPNJA

končana srednja
šola

po pripravništvu
predstaviti model
samost. učenja

samostojno
učenje prometnih
predpisov in
zakonodaje v
zvezi s prometom

samostojno
učenje
komunikacijskih
veščin in osnov
psihologije za
potrebe policista
prometnika

simulacija
prometnih
situacij in
njihovo
razreševanje

situacija v
križišču,
nadziranje
prometa,
kontrola z
radarjem

obravnava
prometne nesreče

POTREBA

informacija

motivacija,
seznanitev

gradivo, pole
gradivo in pole
za
samopreverjanje

gradivo;

gradiva;
oprema:
računalnik,
video; navodila
za uporabo

realnost

video

KDO

mentor na PP
med
pripravništvom

učitelj v centru

učitelj v centru

učitelj v centru

center, učitelj,
inštruktor

učitelj,
inštruktor

učitelj v centru

KAKO

razgovor,
predstavitev
poklicne poti,
predstavitev
programa in
načina učenja;
razgovor,
predstavitev
centra, ogled

svetovanje,
razgovor (tudi po
telefonu),
pojasnjevanje

svetovanje,
pomoč,
preverjanje

nadzor,
spremljanje,
preverjanje

nadzor,
analiza dela

spremljanje,
pomoč, analiza
dela

ORGANIZIRANO SAMOSTOJNO UČENJE IN SREDIŠČE ZA SAMOSTOJNO UČENJE

1. Izhodišča in utemeljitev

Za današnjo postindustrijsko družbo so značilne stalne in vedno hitrejše spremembe. Obseg in kompleksnost opreme nenehno raste, nivo abstrakcij je vedno višji. Znanje, še posebno inženirsko-tehnično, zelo hitro zastareva. Celotni razvoj od posameznika do države je odvisen od znanja, tako od njegovega razvijanja kot od uveljavljanja. V posameznikovi karieri se vedno večkrat pojavlja zahteva po menjavanju poklicev. Šole danes še niso organizirane tako, da bi hitro sledile razvoju in omogočale potrebno izobraževanje in učenje odraslih. Pri nas se učenje odraslih še vedno šteje za zasebno zadevo. Strategijo vseživljenjskosti učenja zaradi konkurenčnosti trenutno bolj zahtevajo le poslovneži in podjetniki. Pomen te strategije danes bi lahko primerjali s pomenom osnovne šole v prejšnjem stoletju (citat dr. Z. Jelenca, direktorja Andragoškega Centra Slovenije).

Smatram, da je tudi za Ministrstvo za obrambo vseživljenjskost učenja in s tem skrb za razvoj karier lastnih kadrov velikega pomena. Mnogi se že zavedajo, da se morajo danes pripravljati za bodočnost.

Brez razvitega sistema izobraževanja odraslih strategije vseživljenjskosti učenja in izobraževanja ni mogoče uveljaviti. Pomembna dela v sistemu izobraževanja odraslih sta študij na daljavo in pomoč v organiziranih središčih za samostojno učenje. Središče za samostojno učenje ni le prostor in oprema, kamor se ljudje lahko pridejo učiti, ampak je to posebej organizirana dejavnost, ki pomaga posamezniku pri samostojnem učenju. Ta oblika je dostopna vsem starostim in strokovnim profilom. Omogoča nadoknaditi zamujeno, pridobiti manjkajoče in osvežiti zastarelo znanje. Človek se lahko uči na kraju, v času in ritmu, ki mu najbolj ustreza, saj ima vsak pravico do takšnega učenja in izobraževanja, ki mu najbolj ustreza. Za samostojno učenje je potrebna zrelost kandidatov.

Koristi, ki jih lahko pričakujemo od organiziranega samostojnega učenja, so predstavljene v spodnji tabeli:

za udeležence	za organizatorje (Center za obrambno usposabljanje)	za MORS
vsebina študija po lastni izbiri	lažje pridobiti udeležence	v primerjavi z obstoječimi načini šolanja so manjši stroški
možnost študija za vsakogar	lažje zadostiti individualnim potrebam udeležencev	zaposleni postanejo bolj samozavestni
ni podobno redni šoli	ni ponavljanja učnih vsebin	večja učinkovitost
samostojni izbor pričetka študija	bolje razporejeno delo	bolj kvalificirani delavci
delo po lastnem ritmu in na lastni način	uspeh je odvisen od kandidatovih naporov	manj ur odsotnosti
primerno za cel spekter različnih ljudi	zrelejši udeleženci	vpeljevanje vseživljenjskega učenja in izobraževanje
razvoj samoiniciative in osebna rast	več svobode za kreativnost	ni vezano na čas in kraj
večja kakovost znanja	bolj demokratično	manj centraliziran sistem

za udeležence	za organizatorje (Center za obrambno usposabljanje)	za MORS
dostop kadarkoli - ni vezano na šolski urnik	širša ponudba	dober način za uvajanje novih tehnologij
dostopno tudi za invalide	nova vloga tutorjev	strokovnost opravljenega dela
manj stresa in strahu	tutorjev osebni razvoj	hitro prilagajanje potrebam
uporaba različnih medijev	manj frontalnega učenja	boljša kadrovska podpora projektom
potrdilo o kvalifikaciji		
bolj demokratično		

Center za obrambno usposabljanje Poljče (v nadaljevanju COU) sledi potrebam ljudi po novih znanjih in veščinah ter razvoju izobraževanja odraslih. Ima vse možnosti za ustanovitev središča za organizirano samostojno učenje, za razvoj gradiva in svetovalne službe.

Seminar za informatiko COU po dogovoru s Službo za informatiko v Ministrstvu za obrambo in zaradi pomanjkanja sredstev za usposabljanja pripravlja nov način usposabljanj za uporabo informacijske tehnologije. Tečajji naj ne bi več potekali od začetnih stopenj do nadaljevalnih in delavnic, ampak naj bi se ljudje usposabljali za posamezne produkte brez uvodnih tečajev. Pri tem bi bili uspešnejši, če bi COU samostojno učenje podprl s primernimi gradivi za samostojno učenje. Osnovno znanje s področja informacijskih tehnologij bi si kandidati lahko pridobili s pomočjo središča za samostojno učenje, z zahtevnejšimi oblikami pa nadaljevali na tečajih in delavnicah.

2. Ciljna skupina

Sistem organiziranega samostojnega učenja bi bil namenjen zaposlenim v Ministrstvu za obrambo in organih v sestavi. Udeležencem bi omogočili koriščenje središča v določenem delovnem času. Obiskovalci usposabljanj v COU bi si središče lahko ogledali in se tako informirali. Za daljši študij bi se kandidati morali prijaviti in rezervirati prostor za delo na računalniku in ostali opremi.

3. Opredelitev modela

Model izobraževanja in učenja, ki bi dopolnjeval oblike usposabljanj in izobraževaj v vseh izobraževalnih centrih Ministrstva za obrambo, je kombinacija organiziranega samostojnega učenja s študijem na daljavo. Podprli bi ga s kvalitetno strokovno knjižnico. Študij ljudi bi potekal večinoma v prostorih učečih lokalno. Kandidati bi poslali opravljene naloge, kot bi zahtevalo gradivo, svetovalcu ali tutorju v popravo in komentar. Občasno bi se oglasili v središču za samostojno učenje, kjer bi v direktnem stiku s tutorjem razrešili problematične dele snovi.

V središču za samostojno učenje bi bil prostor z opremo in gradivom ter občasno tutorsko pomočjo za vsa znanja in spretnosti, ponujena v središču. Središče bi nudilo:

- ◊ ogled gradiva (v slovenščini in angleščini),
- ◊ samostojno učenje (brez pomoči strokovnjaka),
- ◊ uporabo učne tehnologije (računalnik, TV, videoplayer, CD-player, kasetnik, C-ROM),

- ◊ svetovanje v zvezi z gradivom in snovjo (direktno in po telefonu),
- ◊ pripravo na preskus znanja,
- ◊ preskus znanja,
- ◊ izdajo potrdila o opravljenem preskusu znanja.

Viri znanja bi bili prenosljivi, v obliki pisne literature, audio in video kaset ter računalniških medijev, da bi bil študij na daljavo možen.

Tutor ali svetovalac bi organiziral študijske skupine, ki bi s skupnim znanjem udeležencev razreševala probleme.

Vse, kar bi nudilo središče za samostojno učenje, bi bilo podrejeno cilju omogočiti ljudem pridobivanje znanj in spretnosti, določenih v programu.

4. Vsebine (programi)

Znanja in spretnosti, ki jih potrebujejo zaposleni v Ministrstvu za obrambo, so iz različnih področij in se marsikje interdisciplinarno prepletajo. Glavna področja so:

- ◊ vojaške vede,
- ◊ civilna obramba,
- ◊ delo z zaposlenimi in organizacija dela, (projektno delo),
- ◊ finančno poslovanje,
- ◊ materialno poslovanje,
- ◊ telekomunikacijska sredstva,
- ◊ informacijska tehnologija,
- ◊ izobraževanje in usposabljanje,
- ◊ pravno področje.

V COU bi najprej organizirali središče za samostojno učenje za področje informacijskih tehnologij. Program bi na začetku vseboval področje osnov delovanja in uporabe računalnikov in bi nadomestilo nekatere obstoječe začetniške tečaje. Iz obstoječih programov začetniških tečajev bi pomembne teme strmili v en program, ki bi ga individualizirali in sestavili modularno, da bi bil študij možen ne glede na individualna predznanja in izkušnje udeležencev.

Kasneje bi s primerno kadrovske podpore samostojno učenje uvedli tudi namesto tečajev, ki so najdražji.

5. Gradivo za samostojno učenje

Izdelali bi didaktični komplet, ki bi vseboval gradivo, audio in video kasete ter primerno programsko opremo. Učbenike in drugo študijsko gradivo bi posebej priredili, da bi bili privlačno in praktično oblikovani in da bi nazorno seznanjali z učno vsebino, vodili študij ter omogočali ponavljanje snovi. Snov bi podajali glede na program študija v samostojnih modulih. Izdelali bi jih s pomočjo obstoječega gradiva za tečaje in izkušenj predavateljev (varianta B v prilogi) ali pa nabavili obstoječe (varianta A v prilogi).

Preverili bi vse možnosti:

- ◊ prevod obstoječega,
- ◊ izposoja obstoječega,
- ◊ dodelava,
- ◊ izdelava v sodelovanju z drugimi ustanovami.

Če bi gradivo za samostojno učenje izdelovali sami, bi sestavili posebej usposobljene skupine, v katerih so strokovnjak za vsebinsko področje, strokovnjak za metode in glede na izbiro medija različni drugi strokovnjaki, kot so oblikovalec, tehnik, strokovnjak za računalništvo. Ta varianta je mogoče dolgotrajnejša, a bolj natančno dosežemo cilj.

6. Osebj

V središču za samostojno učenje bi potrebovali poleg redno zaposlenih administratorja in vzdrževalca opreme. V središču bi tako sodelovali:

- ◊ svetovalec ali tutor, ki bi kandidate usmerjal, jim pomagal pri študiju, spremljal, obveščal, ocenjeval njihovo znanje,
- ◊ vzdrževalec opreme bi kandidatu pokazal uporabo tehnologije in skrbel za njeno pravilno delovanje,
- ◊ administrator bi vodil evidenco sposojenega gradiva, literature, disket in bi opravljaj administratorske posle za središče,
- ◊ ostale zaposlene (v bifeju, kuhinji, kopirnici, na recepciji) bi dodatno angažirali za udeležence središča za samostojno učenje.

7. Organizacija dela

Ko bi kandidat prišel v COU bi ga sprejel receptor, ga evidentiral, mu povedal začetne informacije o, uporabi in delovnem času središča ter o uporabi strokovne knjižnice.

Svetovalec bi opravil z interesentom začetni razgovor o tem, kaj bi se želel učiti in v kolikšnem obsegu, mu svetoval, katero gradivo naj uporablja, kako naj se uči in bi mu prilagodil študijski program. Nato bi kandidata skrbnik opreme naučil uporabljati aparature. Administrator bi evidentiral izposajo učnega gradiva in računalniških medijev.

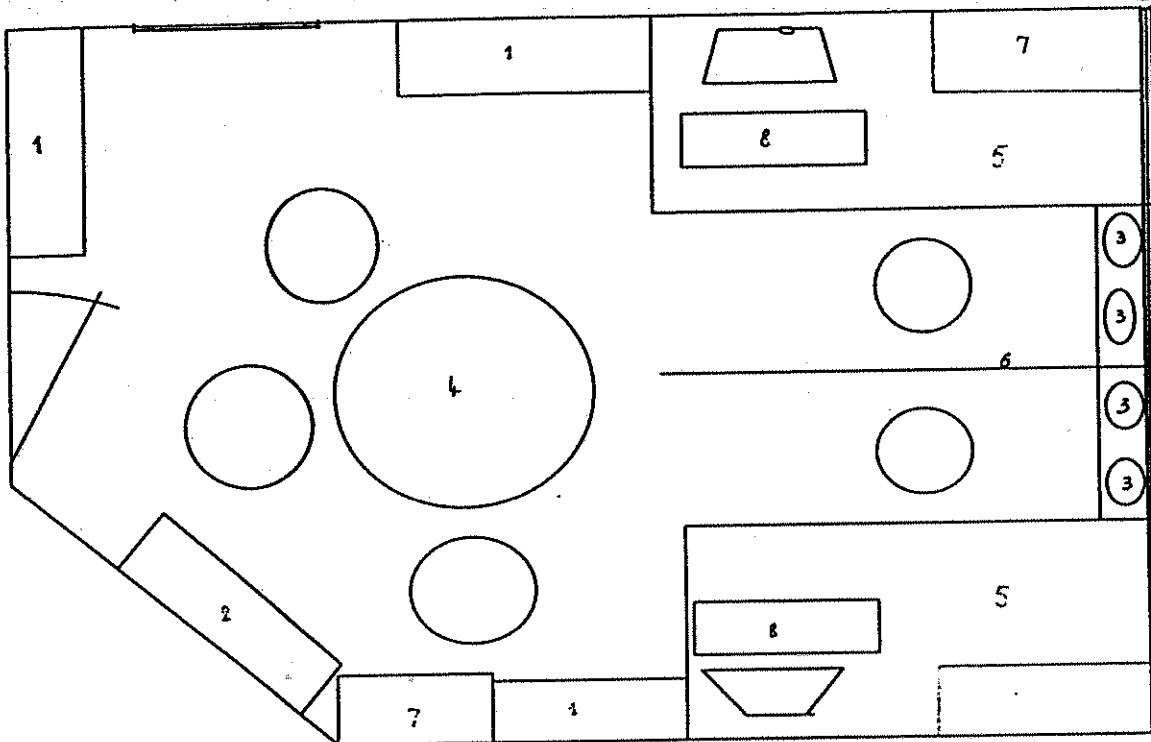
Svetovalec bi organiziral študijske skupine in rezerviral prostor za njih, če bi bilo to zaželeno. V času študija bi bil svetovalec v vlogi instruktora. Spremljal bi napredovanje kandidata, ga pripravljaj za izpit, na koncu preveril njegovo znanje in dal certifikat, veljaven v Ministrstvu za obrambo, o opravljenem preskusu. Svetovanje in pomoč bi potekalo z direktnimi kontakti z udeležencem, po telefonu, elektronski pošti ali v središču.

Razvijali bi sposobnosti učencev: naučiti se uporabljati opremo, ponovno začeti se učiti, uporabiti prave metode učenja.

Kandidat bi lahko uporabljal usluge COU (bife, kuhinja, kopirnica, administrativne usluge, potrošni material).

8. Prostorska ureditev

Za samostojni študij bi uporabili kabinet učilnice 8, kjer bi pripravili dve učni mesti. Opreмили bi ga z 2 računalnikoma, TV, videoplayerjem, kasetnikom, CD-ROMom, CD-playerem.

1-omara
2-odlagalna omarica s predali
3-rože
4-okrogla miza in stoli

5-prostor za pisanje
6-akustična pregrada
7-police
8-strojna oprema

9. Urnik

Delo bi bilo možno vsak dan, od 7.00 do 17.00. Instrukcije in začetno svetovanje bi bile omejene na 1 uro dnevno na začetku. Če bi se izkazalo, da je to premalo, bi se prilagodili povpraševanju. Najeli bi dodatne delovne moči.

10. Marketing

Ljudi bi obvestili po vseh možnih medijih (časopis Slovenska vojska, elektronska pošta, dopisi), koordinatorje za informatiko na posvetu ali predstavitvi, naključne obiskovalce z zgibanko. Pričakujem, da bodo ljudje zainteresirani za tako delo, ker bo začetniških oblik tečajev vse manj, ostale možnosti bodo predrage in ker je COU za marsikoga precej oddaljen. Poleg tega bomo poskrbeli tudi za vrednotenje znanj, potrjenih v središču, v sistemu nagrajevanja v Ministrstvu za obrambo.

11. Terminski plan

Ko bo ugašalo začetniško usposabljanje v letu 1996, bi hkrati moralo naraščati delo v središču za samostojno učenje. Opremo bi kombinirali z učilniško, saj bi bila ta manj zasedena. Za pripravo gradiva bi izdali razpis za avtorska besedila in jih pripravili do otvoritve središča v letu 1996. Preden se lotimo katerekoli aktivnosti v zvezi s tem, je potrebno pridobiti mnenje odgovornih.

Opis dejavnosti in njihov časovni raspored sta podana v prilogi v varianti A in B.

12. Nadaljnji razvoj

V bodočnosti bi središče širili na področja znanj, ki so pomembna za Ministrstvo za obrambo in še niso zajeta v programih ostalih izobraževalnih centrov ali ustanov. Pripravili bi dodatne prostore in jih opremili.

Kritični dejavniki uspešnosti razvoja središča v bodočnosti so:

- ◇ vodenje statistik o uporabi središča in iskanje kdo in zakaj ga ne obiskuje,
- ◇ razvoj zavedanja potreb in iskanje interesnih področij potencialnih kandidatov,
- ◇ periodično uvajanje novih programov,
- ◇ stalno obveščanje vseh zaposlenih o delu in razvoju središča,
- ◇ usklajeno delo z ostalimi izobraževalnimi centri,
- ◇ lastno izobraževanje za področje andragogike in spremljanje razvoja v svetu in doma,
- ◇ sodelovanje z drugimi središči za samostojno učenje.

Date	Task	Resource	Task ID	Scheduled Start	Scheduled Finish	Schd Dur
1995	potrditev odgovornih		001	04-09-95 8:00a	03-10-95 5:00p	1mo
	ureditev prostora		002	04-10-95 8:00a	04-12-95 5:00p	2mo
	individual. prog.		003	04-10-95 8:00a	02-11-95 5:00p	1mo
	popis znanj za prog.		004	03-11-95 8:00a	04-12-95 5:00p	1mo
	verifikacija kaj,kako		005	05-12-95 8:00a	11-12-95 5:00p	1wk
	angažiranje tutorja		006	03-11-95 8:00a	04-12-95 5:00p	1mo
	točkovanje		007	05-12-95 8:00a	03-01-96 5:00p	1mo
	usposabljanje		008	04-10-95 8:00a	03-01-96 5:00p	3mo
	ogled sredisc		009	04-09-95 8:00a	04-09-95 5:00p	1dy
	artikulacija programa		010	04-10-95 8:00a	02-11-95 5:00p	1mo
	logo in ime središča		018	05-12-95 8:00a	18-12-95 5:00p	10dy
1996	točkovanje		007	05-12-95 8:00a	03-01-96 5:00p	1mo
	usposabljanje		008	04-10-95 8:00a	03-01-96 5:00p	3mo
	katalog programov		011	05-02-96 8:00a	16-02-96 5:00p	10dy
	zhibanka		013	19-02-96 8:00a	01-03-96 5:00p	10dy
	didaktični komplet		014	04-01-96 8:00a	02-02-96 5:00p	1mo
	sw-booking		015	04-03-96 8:00a	02-04-96 5:00p	1mo
	navod. za uporab. hw		016	03-04-96 8:00a	30-04-96 5:00p	20dy
	katalog mater.za učen		017	01-05-96 8:00a	14-05-96 5:00p	10dy
	info. senior managers		019	15-05-96 8:00a	28-05-96 5:00p	10dy
	objave v časopisu		020	29-05-96 8:00a	18-06-96 5:00p	15dy
	posterji		021	15-05-96 8:00a	28-05-96 5:00p	10dy
	priprava za otvoritev		022	19-06-96 8:00a	25-06-96 5:00p	5dy
	organiz.dela v COU		023	19-06-96 8:00a	25-06-96 5:00p	5dy
	otvoritev		026	26-06-96 8:00a	26-06-96 5:00p	1dy

- Negative Float
- Actual
- Unassigned
- Noncritical
- Interrupted
- Critical
- Early Milestone
- Late Milestone
- Actual Milestone
- Baseline Milestone
- Header Milestone
- Critical Hdr. Mile.

Date	Task	Resource	Task ID	Scheduled Start	Scheduled Finish	Schd Dur
1995	potrditev odgovornih		001	01-09-95 8:00a	02-10-95 5:00p	1mo
	ureditev prostora		002	03-10-95 8:00a	01-12-95 5:00p	2mo
	individual. prog.		003	03-10-95 8:00a	01-11-95 5:00p	1mo
	popis znanj za prog.		004	02-11-95 8:00a	01-12-95 5:00p	1mo
	verifikacija kaj, kako		005	04-12-95 8:00a	08-12-95 5:00p	1wk
	angažiranje tutorja		006	02-11-95 8:00a	01-12-95 5:00p	1mo
	točkovanje		007	04-12-95 8:00a	02-01-96 5:00p	1mo
	usposabljanje		008	03-10-95 8:00a	02-01-96 5:00p	3mo
	ogled sredisc		009	01-09-95 8:00a	01-09-95 5:00p	1dy
	artikulacija programa		010	03-10-95 8:00a	01-12-95 5:00p	2mo
	logo in ime središča		018	04-12-95 8:00a	15-12-95 5:00p	10dy
1996	točkovanje		007	04-12-95 8:00a	02-01-96 5:00p	1mo
	usposabljanje		008	03-10-95 8:00a	02-01-96 5:00p	3mo
	katalog programov		011	06-05-96 8:00a	17-05-96 5:00p	10dy
	zgirbanka		013	20-05-96 8:00a	14-06-96 5:00p	20dy
	didaktični komplet		014	03-01-96 8:00a	03-05-96 5:00p	4mo
	sw-booking		015	17-06-96 8:00a	16-07-96 5:00p	1mo
	navod. za uporab. hw		016	17-07-96 8:00a	13-08-96 5:00p	20dy
	katalog mater.za učen		017	14-08-96 8:00a	27-08-96 5:00p	10dy.
	info. senior managers		019	28-08-96 8:00a	10-09-96 5:00p	10dy
	objave v časopisu		020	11-09-96 8:00a	01-10-96 5:00p	15dy
	posterji		021	28-08-96 8:00a	10-09-96 5:00p	10dy
	priprava za otvoritev		022	02-10-96 8:00a	08-10-96 5:00p	5dy
	organiz.dela v COU		023	02-10-96 8:00a	08-10-96 5:00p	5dy
	otvoritev		026	09-10-96 8:00a	09-10-96 5:00p	1dy

Negative Float	Unassigned	Interrupted	Baseline
Actual	Noncritical	Critical	Milestone
Early Milestone	Late Milestone	Actual Milestone	Baseline Milestone
Header Milestone	Critical Hdr. Mile.		

